

Μιά ιστορία εξωφρενική.
Ο συγγραφέας όμως εύελπιστεί
πώς όσοι τή διαβάσουν
θ' αναγνωρίσουν κάτι
ἀπ' ὅσα ἀναγνώρισε ὁ ἴδιος
γράφοντας την.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ἰαγούαρος

ΝΟΥΒΕΛΑ

ΚΕΔΡΟΣ

ἰαγούαρος

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΚΕΔΡΟΣ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

1953. ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1961, στ' έκδοση 1986
1954. ΜΙΑ ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΥΠΟΘΕΣΗ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1963, γ' έκδοση 1983
1959. Ο ΕΩΣΦΟΡΟΣ, 6' έκδοση αναθεωρημένη 1981, γ' έκδοση 1986
1964. Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ, ε' έκδοση 1986
1972. Ο ΓΕΝΝΑΙΟΣ ΘΙΑΛΕΜΑΧΟΣ, γ' έκδοση 1982
1979. ΑΝΤΙΠΟΙΗΣΙΣ ΑΡΧΗΣ, ζ' έκδοση 1986
1985. ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ, γ' έκδοση 1986

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

1987. ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

ΘΕΑΤΡΟ

1962. ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ ΔΩΜΑΤΙΟΝ ΜΕΤ' ΕΠΗΛΩΝ, 6' έκδοση 1980

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΦΗΓΗΜΑ

1974. Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΔΙΧΑΣΜΟΣ
1975. Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ
1975. Η ΝΥΧΤΑ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΑΧΑΙΡΙΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ

1982. ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ, 6' έκδοση 1986
1984. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΑ
1986. ΔΟΚΙΜΙΑΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1954. Φ. Ντοστογιέβσκι: ΟΙ ΦΤΩΧΟΙ
1954. Φ. Ντοστογιέβσκι: ΜΙΑ ΛΕΙΟΘΡΗΝΗΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
1954. Γεωργίου Φίνλεϋ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
1960. Άρθουρ Κάισλερ: ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΕΙΡΟΝ
1961. Φράντς Κάφκα: Η ΔΙΚΗ
1962. Άρθουρ Κάισλερ: Ο ΚΟΜΜΙΣΑΡΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΓΙΟΓΚΙ
1963. Α. Τζόουνς: Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
1963. Α. Μπέρν: ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ
1964. Φράντς Κάφκα: Ο ΠΥΡΓΟΣ
1965. Φλάννερν Ο' Κόννορ: ΚΑΙ ΒΙΑΣΤΑΙ ΑΡΗΑΖΟΥΣΙΝ ΑΥΤΗΝ
1969. Τσέζαρε Παβέζε: Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΣΤΟΥΣ ΛΟΦΟΥΣ
1969. Ρόμπερτ Γκρέηβς: ΕΓΩ, Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ
1970. Γιάν Κόττ: ΣΑΙΞΠΗΡ Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΜΑΣ
1970. Λούις Ράιτ: Ο ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ
1976. Έλεν Μόργκαν: Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
1983. Νίκος Γκατζογιάννης: ΕΛΕΝΗ
1984. Τσικαμάτσου Μονζαεμόν: ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΙΝΓΚΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΙΑΓΟΥΑΡΟΣ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΚΕΔΡΟΣ

ὅτι οὐκ εἰμί ὡσπερ οἱ
λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων

Λουκᾶς, ιη' 11

«Φιλιώ!» τῆς φώναξα μόλις πρόβαλε ἀπό τό τζαμωτό τοῦ Τελωνείου λυγερή καί ἀεράτη μέ ριχτό κόκκινο μαντό – τελευταία λέξη. «Ἔ, Φιλιώ!... Φιλιώ!»

Στή μίζερη αἴθουσα ὑποδοχῆς ἀλαλητό, στριμωξίδι οἱ παρίες τοῦ Ὠνάση καί τῆς PANAMERICAN, σκέτη ζωοπανήγυρις. Μά ἡ φωνή μου εἶναι κοντράλτο – δέ μ' ἀκούει; Τῆς ἔπιασα τό μπράτσο. Ἄνασκήρτησε, λές καί τήν ἄγγιξε βρικόλακας, τά μαῦρα της γυαλιά σταματήσανε πάνω μου. Τῆς χαμογελῶ:

«Καλωσόρισες, Φιλιώ!... Ἐγώ εἶμαι».

Τό κενό στά σουσούμια της – σάν πεθαμένα ἀσάλευτα – εἶναι δυνατόν; Τόσο μέ στραπατσάρανε οἱ. Ἐγώ, ἀντικρίζοντάς την πίσω ἀπό τό καρτσάκι μέ τίς θεόρατες βαλίτσες, εὐθύς τήν ἀναγνώρισα – ἀπαράλλαχτη ὅπως τότε. Ἔ, μήν κοιτᾶς ἐγώ – πάλι καλά ἐγώ μέ ὅσα... Μιά σκουντιᾶ καί μᾶς χώρισε ἕνα πανέρι μέ πανί ραμμένο γιά καπάκι, τό βαστάει ἀγκαλιά ἕνας χωριάτης κοιλαράς, ἡ σύσταση στό πανί ὀρνιθοσκαλίσματα μέ σαλιωμένο μολύδι μελανί.

«Φιλιώ!»

Ἐχει τσουλήσει τό καρτσάκι ὡς τήν ἔξοδο καί καμαρωτή στίς χυτές της γάμπες ἀγναντεύει πέρα ἀπό τό κιγκλίδωμα τοῦ ἀεροδρομίου τῆ θάλασσα. Δε-

ξιά μας ό άτσαλένιος σκελετός ενός ύπόστεγου ύπό κατασκευήν όρθώνει έξι πόδια σάν ύπερφυσική άκρίδα κι άνάμεσα στά σύννεφα ό ήλιος γέρνει κατά τή Σαλαμίνα. Στο ματωμένο φώς ξεκρίνεις πώς παρά τό λούσο και τήν κοκεταρία της άρχισε νά κόβει — έ, νισάφι, τριαντάρα και ή Φιλιώ, τριάντα δύο, μπορεί τριάντα τρία... δέκα χρόνια από τότε — τά μοιρολόγια τά 'σωσα, τά δάκρυα μου στερέψαν — Τρίτη του Πάσχα χαράματα 4 Μαΐου... Μεγαθήριο ένα άεροπλάνο μπουμπούνισε πετώντας χαμηλά πάνω στά κεφάλια μας, βούλωσα τ' αυτιά.

«Βρέ Φιλιώ, μέ ξέχασες;»

«Φαντάστηκα πώς ι... α... ι...»

«Τί λές;»

«Φαντάστηκα πώς ήσουν στή φυλακή.»

«Κουνήσου απ' τή θέση σου!»

«Ξεφύτρωσες μπροστά μου... σκιάχτηκα.» Και μου γυρνάει τήν πλάτη, άτενίζει ξανά τή θάλασσα.

Είναι κάμποσο πιό ψηλή από μένα, φοράει και τακούνια — αυτή ή καρό ζακέτα μέ χοντραίνει, θά τή φτιάξω παλτουδάκι τής Βιβής. Κουτσογέλασα, τή σκούντησα: «Ίδου έγώ, μέ σάρκα και όστά!»

«Ταξιδεύω από χτές τό πρωί», ψιθύρισε.

«Πάνε έξι χρόνια πού μ' αφήσανε, Φιλιώ. Τό '52... αναγκαστήκανε!» Και σπρώχνω στή ζούλα τό καρτσάκι μέ τίς άποσκευές, μπάς και ξεκουνηθώμε. Τό συγκράτησε.

«Γιά μιά στιγμή φαντά-ι-α...»

«Τί λές;»

«Μιά σουβλιά μέσα στό μυαλό μου, σκιάχτηκα. Είμαι ψόφια, δέν έκλεισα μάτι στό ταξίδι.»

Μ' ένοχλει: τό κούμπωμα, ή παγεράδα, τό ξεψυχισμένο μουρμουρητό της μέ τήν ξενική προφορά — ώς και τή γλώσσα μας λησιμόνησε μέσα στά δέκα χρόνια! — σάν νά 'μασταν μικρούλες και μου κάνει ζαβολιές στά πεντόβολα μέ τούτη τήν άπόκοσμη πόζα της — έμένα!... ή Φιλιώ ή πλαγγόνα! «Άφου, μωρέ Φιλιώ, σου τό 'γραψε ό Δροσίνης πώς βγήκα από τή φυλακή, πώς πέθανε ή μάνα, πώς... πώς... πώς... Και τί δέ σου 'γραψε ό παλιο-Δροσίνης!»

«Ί-σό-βι-α», συλλάβισε βραχνά: δέ μ' άκουσε ύποθέτω.

Δηλαδή, δυσारेστήθηκε πού δέν είμαι άκόμα στού 'Αβέρωφ ισόβια; Θά προτιμούσε δηλαδή νά μέ 'βρει άντί στό άεροδρόμιο στά σίδερα, ισόβια; Τό φαντάστηκε, λέει, και τήν πήρε ή ψυχοπόνια. Έκ τών ύστέρων! Σάμπως πάτησε στό στρατοδικείο όταν μέ δικάσανε οί μοναρχοφασίστες, τρία δύο παίξανε στή λοταρία τό κεφάλι μου, ενώ ή μορφονιά είχε λακίσει. "Αχ! του τό 'λεγε του καχορίζικου ή δόλια ή μάνα: αυτήνης, γιόκα μου, δέ βαστάνε οί άντζες της!... "Ας όψεται ό παλιο-Δροσίνης πού τήν κουβάλησε από τόν άγύριστο γιά νά μου αναξέει πληγές αγιάτρευτες... Κατ' άνάγκην τή φιλάω σταυρωτά στά παρφουμαρισμένα μάγουλα: «Καλωσόρισες, Φιλιώ μου! Γραφτό ήταν νά ξανανταμώσουμε ύστερα από τόσα βάσανα. Καλωσόρισες στον τόπο σου... στό σπίτι σου».

'Αλύγιστη σάν πτώμα. Σαστίζω πιά, θυμώνω. 'Αλλά — τόπο στήν όργή.

«Ό Λαοκράτης; Θά 'ναι κοτζάμου άντρας, τό χρυσό μου. 'Αμερικανάκι. 'Η μεγάλη ή δικιά μου πάτησε τά τέσσερα.»

Τά μαῦρα γυαλιά τῆς κρύβουνε τό βλέμμα ὅπως στούς βασανιστές καί στούς τύραννους, ἔτοιμα νά μέ πυροβολήσουνε στό κούτελο. Τί ἄλλο ἀκόμη νά τῆς πῶ, τί παραπάνω; Τῆς δείχνω καλόγνωμα τό θαλασσί λεωφορεῖο τῆς ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ, γεμίζει ταξιδιώτες γιά τό Σύνταγμα – ἄς μή χασομεράμε, Φιλιώ! Ἡ μάλλον... εἶναι κουρασμένη. Τῆς δείχνω στήν πιάτσα οὐρά γιά ταξί οἱ ταξιδιώτες – καλύτερα νά πάρουμε ταξί, ἔχει ταλαιπωρηθεῖ ἡ Φιλιώ ἀπό... Ἀνέκφραστη, ἄλλαλη. Μήπως εἶναι ἄρρωστη; Τήν τραβῶ:

«Πρέπει νά βιαστούμε. Ἡ Ἀθήνα δέν εἶναι ὅπως τή θυμάσαι. Μεγάλωσε, ψήλωσε, πήζουने οἱ δρόμοι.»

Σήκωσε τό χέρι της ἀντήλιο. Ἡ Αἴγινα στό βάθος γαλάζια μολυβιά στήν ἄχνα τοῦ δειλινοῦ. Καταπίνω δύσκολα τόν κόμπο – χαράματα σέ μιά χαράδρα στήν Αἴγινα, Τρίτη τοῦ Πάσχα, στρογγυλά δέκα χρόνια ἀπό τότε, τήν Πρωτομαγιά τοῦ εἶχα τό μνημόσυνο στόν Ἅγιο Κωνσταντῖνο. Ἀρχιερατικό. Τῆς χάιδεψα τήν πλάτη κι ἄς μᾶς παράτησε ἡ, μαζί μέ τό παιδί της λάκισε – δέ βαστᾶνε οἱ ἄντζες της!

«Γιατί ἦρθες νά μέ προῦπαντήσεις, Δήμητρα;»

«Φιλιώ!»

«Μέ τίς γαλιφιές δέ θά μέ ρίξεις. Ὁ Λή Μάνος ἔχει δικαιώματα.»

Ἐ, αὐτό εἶναι ἀπό τ' ἄγραφα! Καμωματοῦ καί ἀσυνάρτητη, ἀναιδής, ὅπως τότε ὑστερική, ἀνεύθυνη μέσ στή συφορά. Ἐχω ἀγαναχτήσει, ὡς καί τ' ὄνομα τοῦ Λαοκράτη παραποίησε, ὁ γιός ἑνός ἥρωα μέ μασκαρεμένο ὀνοματεπώνυμο, οὔτε γκάγκστερ! Τῆς τά κοπανᾶω τσεκουράτα: Ἀφοῦ... ἀφοῦ ἡ Φιλιώ, προτιμότερο... οἱ δρόμοι μας χωρίζουνε ἀμέσως! Ἐκανα τό

λάθος ἐγώ παράτησα τή δουλειά μου, τό φροντιστήριό μου... ξεροστάλιασα γιά νά τήν ὑποδεχτώ στό ἀεροδρόμιο. Χαίρετε! Καί στό δικαστήριο θά δοῦμε ποιός... Ντροπή! Μιά φαμελιά στά δικαστήρια! Ἀνθρωποφάγοι! Ἔτσι τήν ὀρμηγεύει ὁ μπαγαπόντης ὁ Δροσίνης. Χαίρετε!... Πάλι κοντοστάθηκα: «Εἶχα τήν ἀξίωση, τουλάχιστον στή μνήμη ἐκείνου... τέτοια συμπεριφορά σέ μένα... τέτοιο φέρσιμο ἡ κουνιάδα μου! Ναί, ἀνθρωποφάγοι!»

«Τό φοβόμουνα πώς θά ἦτανε μαρτύριο», γράπωσε τή λαβή στό καροτσάκι καί μέ τά δυό της χέρια.

«Τί ἔπαθες, Φιλιώ;»

Πίσω ἀπό τά μαῦρα γυαλιά κυλᾶνε τά δάκρυα, λαμπυρίσανε στά πεταχτά της μῆλα. «Ἐσύ μ' ἀνάγκασες, Δήμητρα.»

«Νά μήν ξημερωθῶ!»

«Δέ θά γυρνοῦσα στήν Ἑλλάδα. Ποτέ! Τό εἶχα πάρει ὄρκο.»

Μέ τό ζόρι τήν κάθισα στό καφενεῖο ὅσο νά συνεφέρει. Ρούφηξε μονοκοπανιά τό κονιάκ πού τή φίλεψα – ἀλκοολική τρελοαμερικᾶνα κατάντησε; Μήτε ἀθῶα μπίρα δέν ἔβαζε στό στόμα – μέσα στήν ξεφάντωση τῆς ἀπελευθέρωσης, συλλαλητήρια, παλλαϊκό παραλήρημα... ἐγώ ὀργάνωσα στό ἐξοχικό κέντρο Μεξικᾶνα τή γιορτή τῆς Λευτεριᾶς, 28ῆ Ὀκτωβρίου 1944, χορευτική ὀρχήστρα πλήρης, σύσσωμος ὁ λαός τῆς συνου-

κίας, μου ἀπένειμε ἔπαινο ὁ γραμματέας τῆς ἀχτί... ἡ ξιπασμένη οὐδέ στίς χαρές της — δυό ἐβδομάδων νύφη — κἀν μιά γουλίτσα μπίρα ἡ ἀγέλαστη! μᾶς ἔκρουσε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἡ ἔρμη ἡ μάνα, ποῦ τὴν περιμάζεψες τὴν κόρη τοῦ φιλικατζῆ, ἐσύ 'σαι ἀρχιτέκτων γιὸς τοῦ Καλλιμανόπουλου!... Καί ὀρίστε! Κατάπιε τό σκέτο σπέρτο γλούπ μιά καταψιά ἡ καταβόθρα μόλις τό γκαρσόνι σέρβιρε τὰ ποτά στό τραπεζάκι ἀνάμεσά μας. Ἴσα πού πρόλαβα νά τῆς εὐχηθῶ ὀλόκαρδα: «Στὴν ὑγεία σου, Φιλιώ μου, νά μᾶς ζήσει ὁ Λαοκράτης!»

Κούνησε τό κεφάλι.

«Γιατί δέ μᾶς τόν ἔφερες, Φιλιώ; Νά γνωρίσει τόν τόπο του, τό αἷμα του.»

Μέ κοίταξε — τὴν καταλαβαίνω — ἐμβρόντητη. Καί δέν ἀφήνει τό καροτσάκι — μήπως τῆς κλέψουν τίς βαλίτσες! Τῆς σφίγγω τό χέρι πάνω στή λαβή.

«Τό ξέχασες, καλή μου, στήν Ἑλλάδα τόν ἄνθρωπό μας τόν πονᾶμε. Ἐκεῖ δέν ξέρουνε συγγένεια.»

«Εἶχα ὀρκιστεῖ...» Ἄγναντεύει τόν ὀρίζοντα, οὐρανό καί θάλασσα, δίχως ν' ἀποχωρίζεται τ' ἀπαίσια γυαλιά, σκυθρωπή καί μουγκή μέ τή μαυρίλα στά μάτια της, ἄν καί ὁ ἥλιος βούλιαξε πίσω ἀπό τὰ σύννεφα, μουχρώνει. Οὐφ, σώνει πιά! Ὁ γυρισμός, ἡ νοσταλγία, ἡ ξενιτιά... μου φέρνουν ἀναγούλα οἱ μικροαστικές λιγωμάρες — πλὴν ἀνάγκα καί... ἔχεις δυό κόρες, Δήμητρα! Καί οὔτε κἀν προσέχει πού μάλλιασε ἡ γλώσσα μου νά τῆς ἀναλύω ὅτι εἶναι ντροπή!... ντροπή! Σέ ξενοδοχεῖο ἀσυνόδευτη σάν καμιὰ παστρική; Ἄ, ντροπή! Τί θά πεῖ ὁ κόσμος νά τό μάθουνε; Καί τί ἔχει νά ὠφελῆθῃ ἡ Φιλιώ; Οἱ δικηγόροι

εἶναι ψεῦτες, μασκαράδες, μοναχά τή γούλα τους γνοιάζονται. Ὁ Ἀντρέας ὁ Δροσίνης...

Γύρισε ἀπότομα — γιά νά μ' ἐπιπλήξει;

«Μασκαράς τῶν μασκαράδων! Συκοφάντης!»

«Μέ τόν ἀδερφό σου μαζί δικάστηκε... ἀπό τό σχολεῖο ἦτανε φίλοι.» Στά κίτρινα ὄλο νικιστίνη δάχτυλα τρεμοπαίζει τό σιγάρο της — τό δεύτερο πού φουμάρει μέσ στόν κόσμο, ξεφυσάει τόν καπνό ἀπό τὰ ρουθούνια ἴδια πρόστυχη κι ἄς εἶναι ἡ βεράντα τοῦ καφενοῦ φίσκα, Φράγκοι τουρίστες καί Ρωμιοί μετανάστες μέ τὰ μπογαλάκια τους, σὺν γυναιξί καί τέκνοις τό κατευόδιο. Πτῆσις τάδε, ἀναγγέλλει τό μεγάφωνο, ἀναχωρεῖ διά, τελευταία εἰδοποίησις... Μαζί μέ τή βαβούρα ἡ ἠλεκτρική φωνή μου ἐρεθίζει τό νευροφυτικό. Τή θέτω ἀπερίφραστα πρό τῶν εὐθυνῶν της: Ἐμεῖς, μιά οἰκογένεια, θά γίνουμε ρεζίλι! Ἀπό γινάτι! Ἄ, ντροπή!... ντροπή! ἐξανίσταμαι. Καί ὅσο θά μείνει στήν Ἑλλάδα, ἡ Φιλιώ θά κάτσει στό σπίτι μου... στό σπίτι της!

Σωπαίνει.

Γι' αὐτό τῆς ἀγκαζάρισε κάμαρη σέ ξενοδοχεῖο ὁ μπαγαπόντης ὁ Δροσίνης, ἐξανίσταμαι. Γιά νά μᾶς διασύρει στήν Ἀκράτα. Καί τὴν ἴδια τή Φιλιώ θά τή γεβεντίσουνε καί τή φαμελιά τοῦ ἀντρός της. Τί θ' ἀπολογηθῶ στόν Ἥλία ἐγώ ἄν ἐπιστρέψω δίχως τή Φιλιώ;

Φουμάρει. Καί σωπαίνει.

Τόν θυμᾶται τόν Ἥλία; τή σκουντῶ μ' ἓνα ὄμορφο χαμόγελο.

Μοῦ γνέφει.

Οὔτε πού κατάλαβα — τόν θυμᾶται ἢ δέν τόν θυμᾶ-

ται; Κολλητό στή βεράντα τό παράπηγμα, στήν είσοδο σουλατσάρει ένας μπάτσος, τό Τμήμα του αεροδρομίου. Καταπίνω πίσω από τά δόντια τή φωνή: Είχε τραυματιστεί στού Μακρυγιάννη. Πρώτες μέρες του Δεκέμβρη – δέ θυμάται; Μας τόν έστειλε μ' ένα έλασιτάκι ό Φάνης... Έκείνος ό ξανθούλης πού γιατροπορέψαμε στό σπίτι μας... φοιτητής τής Άνωτάτης Έμπορικής. Άχ, τράβηξε και δαυτός ό άμοιρος! σηκώνω ως τή μύτη τό ρολόι μου – έφτά και είκοσι – όχι πώς είμαι μύψ· νά μήν τής διαφύγει. «Έ, κινάμε σιγά σιγά, Φιλιώ; Τί λές;»

Δέ λείει. Φουμάρει.

Άπαυδισμένη στράγγιξα τήν γκαζόζα μου – πώς τό λαχταρώ κι εγώ ένα τσιγαράκι, άς ήμασταν στό σπίτι νά. «Φιλιώ, θά πικραθοῦμε πολύ εάν... θά μας πειράξει. Ό Ήλιος...», τής χαϊδολογάω πάνω στό άσπρο μάρμαρο τά δάχτυλα. Είναι και τά νύχια της τέλεια, από τή μανικιουρίστα κατακόκκινα, δέν τά τρώει ό νεροχύτης. Ένα διαμαντάκι στόν παράμεσο σπιθοβολάει έτσι πού ό ήλιος ξεμύτισε χαμηλά ανάμεσα στά σύννεφα και τά πυρπολεϊ ως τά μεσούρανα. Βέρα δέ φοράει. Τήν παράτησε ό κουτούλιακας πού τήν κουκουλώθηκε; Μήτε πέντε μήνες ή αισχρή!... εγώ ισόβια στού Άβέρωφ νά θρηνώ τό παλικάρι μας, είκοσι έννά χρονώ κυπαρίσσι επιστήμονας – πώς δέν παρεφρόνησε ή έρμη μάνα στό σπίτι μας κούτσουρο; Μέσα στή συφορά τήν έγκατέλειψε ή βρώμα και βολόδερνε. Μάθαμε πώς δέν υπέγραφε τήν άδεια για τό γάμο ό δεσπότης, αυστηρά τήν έπιτίμησε: νά παρέλθει ό πένθιμος ένιαυτός! Λοχίας τής Άποστολής τό Άμερικανάκι της, μάθαμε πώς ό στρατηγός Βάν

Φλήτ άσκησε πιέσεις στόν αρχιεπίσκοπο... άχ, Θε μου! τρίτο τσιγάρο ανάβει, τσιμινιέρα τό λαρύγγι της, γι' αυτό μιλάει σαν βραχνόκοτα, πού κελάριζε ή φωνή της δροσερή. Σηκώνομαι και ό,τι θέλει άς γίνει, άδιαφορώ.

«Φιλιώ, στήν πιάτσα κάθονται ταξί. Θά φτάσει αεροπλάνο και...» Άδράχνω εγώ τό καροτσάκι. Ξεκινάω.

Λαχάνιασε ό ταξιτζής όσο νά φορτώσει τά μπαγκάζια της – τρεις βαλίτσες από γκριζο δέρμα, τεράστιες, όρια δέν έχει ή φιλαρέσκεία της· πόσα φουστάνια κουβάλησε; Σκύβοντας για νά 'μπει στό ταξί μου λείει άπολογητική:

«Θέλω νά ξαναδώ τή γειτονιά. Έχω φέρει και στά παιδιά κάτι δωράκια... Λίγο θά μείνω, ίσα ίσα...»

«Όπως αγαπάς.»

«Δήμητρα», όρθώθηκε από μένα ένα κεφάλι πιο ψηλή, «τή διαθήκη θά τή χαλάσουμε!»

«Στήν ώρα του τό καθετί. Έλα! έλα νά φύγουμε!»

«Είναι άκυρη ή διαθήκη. Θά παραιτηθείς και θά ισχύσει ό,τι όρίζει ό νόμος. Μισά έσύ, μισά τ' άγγόλι.»

«Σ' έφτιαξε δικηγορίνα πρώτης ό Δροσίνης», τής χαμογελώ πικρά. Τή χτύπησα στήν πλάτη: άς έμπει, επιτέλους, νυχτωθήκαμε!

«Έβαλες τή γριά όταν ξεμωράθηκε και τά 'γραψε πάνω σου. Άδικο, Δήμητρα, άδικο! Ό Λή Μάνος... δέν τόν έφερα μονάχη μου στόν κόσμο!» γρύλισε επιθετική βγάζοντας τά μαῦρα γυαλιά, θαρρείς θά μου χιμήξει. Άλλά τό βλέμμα κάτω από τά πυκνά ματό-

κλαδα είναι ψόφιο, τό βαραίνει κάτι ανυπόφορο... σάν κούραση, σάν χρόνιος ύπνος ή απόγνωση. Πατίκωσα τά χείλια για νά μήν ξεφωνίσω: "Όλα πληρώνονται, Φιλιώ, καί ὅπως στρώσεις θά κοιμηθεῖς, πληρώνονται! Νά μή μέ λένε Δήμητρα ἄν ἐσύ δεν ἔχεις καταντήσει τοξικομανής!

"Αν ἤξερα πώς ὁ ταξιτζής εἶναι δικός μας – ἤγγικεν ἡ ὥρα καί οὐαί! θά σοῦ 'λεγα, οἱ 'Εφιάλτες ξεπουλήσανε τά πάντα στους 'Αμερικάνους, στήν 'Εμπάσκο, χαρίσανε στό Νιάρχο ναυπηγεία για νά ἐπισκευάζεται στό Σκαραμαγκά ὁ 'Εκτος Στόλος, θά σοῦ 'λεγα ἔτσι πού σ' ἔχω καθηλωμένη στό πλευρό μου, τό ταξί πετάει πουλί στήν παραλιακή λεωφόρο, ἔ, θά σοῦ τά φάλω ἀπό τήν καλή, θά σοῦ 'λεγα, ὡς καί ὁ φονιάς ὁ Πλαστήρας δίστασε νά παραδώσει τόν ἤλεκτρισμό στά μονοπώλια καί τόν ξεπαστρέψανε οἱ ἔθνομειδότες, θά σοῦ 'λεγα. Στό 'Εντεμ κάμποσα κεφαλάκια κολυμπάνε στ' ἀνοιχτά, καλοκαιριάζει, πρέπει καί τά παιδιά νά κάνουν μπάνια, θά τά πάω στήν 'Ακράτα τόν 'Ιούλιο, ἄς ἤξερα ὁ ταξιτζής τί καπνό φουμά... παλιοβρώμα, θά σοῦ 'λεγα, εὐθυμη χήρα ἀνήθικη δέ σεβάστηκες τή μνήμη τοῦ ἀντρός σου, τοῦ ἀδερφοῦ σου τή μνήμη δέ σεβάστηκες, θά σοῦ 'λεγα, πόσο θά συγκρατήσει ἀκόμα ὁ Καραμανλής τή σαπίλα; Ξαναδιορίστηκε προχτές πρωθυπουργός ὁ πουλημένος κι ὁ κοσμάκης πεινάει, μεταναστεύει Γερμανία Καναδά

Αὐστραλία, τσούλα χασικλού, θά σοῦ 'λεγα, δές τί βγάλανε οἱ κάλπες τήν περασμένη Κυριακή, θά σοῦ 'λεγα ἄν ἦτανε δικός μας ἐτούτος ὁ μουστάκιας – πολύ μαλλιαρός, πολύ μαυριδερός· παρακρατικός... ἄς ὀργίασε ἡ προεκλογική τρομοκρατία, θά σοῦ 'λεγα – περάσαμε τό Φλοῖσβο ἢ ὄχι; – χεροπόδαρα δεμένους στήν ξενοκρατία μᾶς παράδωσε ὁ ραγιαδισμός τοῦ Παπανδρέου, ὅμως νά! τό Κόμμα ἀναδείχτηκε δεύτερο στίς κάλπες, πρῶτο οὐσιαστικά, θά σοῦ 'λεγα, ἡ Λευτεριά κοντοζυγώνει, ξεσηκώθηκε ὁ Λίβανος, τόν Νίξον τόν κυνηγήσαν μέ τίς πέτρες στό Καράκας, στό Περού. 'Η Βιβίκα κι ἡ Μαρούλα μου θά πάρουν τό χαρτί ἀπό σοσιαλιστικό γυμνά-, σοσιαλιστικό δημοτικό, μέ τ' ὄπλο παρά πόδα ξαποσταίνει ὁ Δημοκρατικός Στρατός – «ἄχ!» βαριαναστέναξα, καί νά μήν ἦταν τότε ὁ σεχταρισμός τοῦ Ζαχαριάδη καί τῆς κλικας του, θά σοῦ 'λεγα... ἄμ, δέν ξέρω τί καπνό φουμάρει ὁ, μοιάζει για χαφιές, φρενά-

«Χριστούλη μου!» 'Ο σφάχτης στά νεφρά – ἔχω βροντήξει στό κάθισμα σάν τσουβάλι μέ πατάτες. 'Η Φιλιώ μου χάιδεψε τό γόνατο, τά βασιλεμένα μάτια μέ ρωτάνε. Τῆς σφίγγω τό κόκκινο μαντό, βογκάω: «Μανούλα μου!»

«Πονᾶς;»

«Χάνομαι.»

«Ποῦ χτύπησες;»

«Τότε, οἱ... μέ σακατέ», στωικά ραγίζω ἕνα χαμόγελο.

'Ο μουστάκιας ἔχει κρεμαστεῖ ἔξω ἀπό τό παράθυρο καί λέει λέει λέει χαμηλόφωνα κατηχεῖ τή σημαιοστολισμένη ἀρκούδα πού χτυπάει τσόκ τσόκ μέ

νάζι τὰ πασούμια της στήν ἄσφαλτο, ἡ Ἀσφάλεια χορηγεῖ – νά τό Τροκαντερό, γλεντοκοπᾶνε οἱ πλουτοκράτες μέ τίς πρόστυχες, ὡς πότε θά χαίρονται τὰ λύτρα τῆς ἐθνοπροδοσίας; Δικός μας δέν εἶναι ὁ οὐραγκοτάγκος, κάτι χερουῦκλες τριχωτές πάνω στό τιμόνι, τοῦ Κομποχόλη θά ἔναι ἐξάπαντος, χορηγοῦν ἄδειες γιά ταξί σέ λογιῶ λογιῶ καθάρματα χαφιέδες, ἔχουν τή σπιουνιά στά ἐγκεφαλικά τους κύτταρα, μαυριδερός μουστάκιας ἦτανε κι ὁ μπόγιας πού μου ἔβγαλε τὰ νύ-, ὁ αὐταρχισμός-σεχταρισμός ἀποφάσισε ἡ βῆ Ὀλομέλεια, θά σοῦ ἔλεγα, μέσ' ἀπό τὰ χέρια μᾶς ξεγλίστηρε ἡ νίκη, νά μήν ἦτανε ἡ προσωπολατρία, ἡ κλίκα, θά σοῦ ἔλεγα μᾶ ἐσύ δέ νοιάζεσαι, πρόδωσες τό Κίνημα ἐξωμότισσα, θά σοῦ ἔλεγα, τολμάς καί μου διεκδικεῖς τάχα γιά τό μπασταρδάκι σου τό σπίτι τοῦ πατέρα μου! Παλιοαμερικάνα – σ' αὐτό τό σπίτι γεννήθηκα, ἔπλεξα ὄνειρα εὐτυχίας, ἀνασταίνω τὰ παιδιά μου – πού μόλις μυρίστηκες δολάριο ἔπαιξες τήν τιμή σου στόν Ἴππό... ἄ, στρίψαμε τό Δέλτα, τρέχουμε στή Συγγροῦ, ἴδια τεντωμένη σταχτιά κορδέλα ἀνηφορίζει. Ὁ Λυκαβηττός στό βάθος γκρίζος κάτω ἀπό τὰ σύννεφα, ἔχουνε χαμηλώσει ὡς τό ἐκκλησάκι κατάμαυρα – θά βρέξει; Ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀνάψαν φῶτα στά παράθυρα. Νά παρακολουθοῦσες κακομοῖρα μου πῶς χαρακτηρίζει ἡ Φωνή τῆς Ἀλήθειας τὰ τσακάλια τοῦ δικοῦ σου φυράματος, θά σοῦ ἔλεγα ἂν δέ μέ κατασκόπευε τοῦτος ὁ χαφιές. Ἐπικεῖται ἡ Νέμεση, προδότισσα, θά σοῦ ἔλεγα, στήν Κατοχή ἀγωνίστηκες γιά τήν ἐθνική ἀνεξαρτησία, γιά τό σοσιαλισμό, οἱ φασίστες ντουφεκίσανε τόν ἀδερφό σου παλικάρι ἀδάμαστο, γι' αὐτό σέ στεφανώ-

θηκε σκύλα ὁ Φά... Ἀπό τό καθρεφτάκι μέ κιαλάρει ὁ μουστάκιας ἂν καί δέ βγάζω λέξη ἐγώ κουβεντιάζω ἐνδιαθῆτως, συλλογιέμαι, μπορεῖ νά ἦταν ἐσατζής στό ἔκτακτο στρατοδικεῖο ἢ ἐγκάθετος. Μέ ἀναγνώρισε; Δήμητρα ἐπαγρύπνηση! Στό πλάι μου ἡ Ἀμερικάνα ἀνάδεψε, τσιτώνει τό λαιμό της δεξιά κι ἀριστερά σάν νά πνίγεται.

«Τί ἔπαθες, Φιλιώ;»

«Ἀγνώριστη ἔγινε ἡ Ἀθήνα.»

«Δέ σοῦ τὰ ἔλεγα ἐγώ; Ἐχω δίκιο πού...»

«Χτίζουμε, χτίζουμε... πολυκατοικίες ὅπου νά γυρίσεις, αὐτοκίνητα.»

«Χτίζουν οἱ σπεκουλαδόροι...» – τόν τάφο τους, συμπλήρωσα ἐνδιαθῆτως. Ὁ χαφιές κάτω ἀπό τό μουστάκι του μασούλησε:

«Πολυκατοικία συνεργεῖα...»

Φυσικά τί ἐννοεῖ δέ σκοτίστηκα· οὔτε πού πῆρε φόρα καί μᾶς λέει ἀσταμάτητα, ἠφαίστειο ἢ λαϊκή κατακραυγή ξαναφουντώνει πουλημένη, συλλογιέμαι, ἡ κυρία Μαρουσῶ ἡ ἡρωίδα σέ δέχτηκε στό σπίτι τοῦ Καλλιμανόπουλου σάν μάνα, συλλογιέμαι, κοντεύουμε στή Νέα Σμύρνη, τ' αὐτοκίνητα πού κατηφορίζουν τή Συγγροῦ γιά τό Φάληρο ἀνάψαν τὰ φανάρια, ὅπως σέ μιᾶ γυναίκα ὑπάλληλο ὁ διευθυντής ἀνήθικες προτάσεις, μονολογεῖ χαμηλόφωνα ὁ μαυριδερός σκυμμένος στό τιμόνι προσπερνᾷ ἕνα μοτοσακό γυμνό χωρίς φτερά πού ἐκπυροσκοτεῖ ὄπλοπολυβόλο. Ἄ! συλλογιέμαι, συνεργία τοῦ σκότους ἔλεγε καί τέντωσα τ' αὐτιά, πουλᾶνε οἱ ἐργολάβοι ἐν τῷ πονηρῷ κατάχρησῃ δυνάμει, μᾶς λέει, ὁ ἀφελής λαός στεναίνει, λέει, ἐπειδὴ οἱ ὑπάλληλοι φοβοῦνται μὴ χάσουν τή

δουλειά τους, λέει, όπως πριν από τον Κατακλυσμό των ημερών του Νώε, λέει, όπως μία μπαλαρίνα εάν δεχθεί να τήν κοιμηθεί ο εμπρεσάριος, λέει, λέει κι εγώ έχω απομείνει: πούθε κατέχει τόσες γνώσεις ο κύριος ταξιτζής; Κάτι κοσμογυρισμένος, κάτι μελετημένος φαίνεται αν και παιδί του Λαού δέ θα 'ναι ταξιτζής του Κομποχόλη. Λέει: ζούμε στις τελευταίες μέρες αυτού του πανούργου κόσμου. Γεια στο στόμα σου! ενδιαθέτως αναφώνησα. Αυτού του συστήματος πραγμάτων, λέει, θα καταστραφούν εκείνοι που καταπιέζουν συνανθρώπους τους, λέει κι εγώ έχω ξεραθεί κατάπληκτη, αν και δύσκολα ξεκρίνω κάποιες φράσεις σπαραγμένες κάτω από τα χοντρά μουστάκια ενώ ο φίλος λέει λέει λέει ακατάσχετα. Όχι πώς βαριακούω — είναι ν' απορείς που τέτοιος άντρακλας θηρίο μιλάει τόσο χαμηλόφωνα, τρόπον τινά μονότονα, νομίζεις ότι ένα μαγκάνι τραβάει μέσ' από το μυαλό του τά λεγόμενα.

«Εγώ είμαι μαθηματικός καθηγήτρια», ανάγειρα εμπρός ακουμπώντας τους άγκωνες στή ράχη του καθίσματος.

Μās λέει: «Πόλεμοι και πείνα και αύξησης του εγκλήματος και τής άνομίας».

Του χαμογελώ στο καθρεφτάκι: «'Αδιόριστη, δεκάξι χρόνια... για εύνοήτους λόγους».

Και πάλι λέει λέει λέει σάμπως οι τυπικές κουβέντες που άλλαξα τυχαία μέ τούτη τήν άισχρή άνοιξαν κάποια μυστική έμπατη στά σωθικά του και μονομιās ξεχύνονται όσα έχει στοιβάξει χρόνια μέσα του. Σέ μυρίστηκε παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, ποιά ήσουν άσύ και ποιός ο Φάνης μας, άγράμματα άξεστη

κόρη του μπαρμπα-Σταύρου του φαφούτη, συλλογιέμαι, ή μέρα μέ τή νύχτα άταίριαχτοι, βαρυγχομούσε νύχτα μέρα ή δόλια ή μάνα, συλλογιέμαι, δέν τό χάριξε πού ή καθοδήγηση μέ τήν άπελευθέρωση άνέβασε τό Φάνη μας σέ πόστο στό όργανο τής πόλης, ή τσούλα στό πλευρό μου άμίλητη, άκίνητη, σάν αιωνίως βυθισμένη στους τεχνητούς παραδείσους της, ούτε χαμπαρίζει πού ο μαυριδερός έξακολουθεί να λέει να λέει, τά φλογερά του μάτια μέσ στό καθρεφτάκι τά πυρώνει ο πυρετός, οι Ίσπανοί, μου λέει, λένε Θαρακόθα οι ισπανόφωνοι λένε Σαρακόσα, μου λέει, συμπεράσμα όπερ έδει δείξει: ο Πύργος τής Βαβέλ!

«Πράγματι, ο καπιταλισμός...»

«Γιατί στρίψαμε; Δέν κάθεται στο σπίτι;» σκίρτησε ξυπνώντας από τό λήθαργο ή 'Αμερικάνα.

Τήν καθησυχάζω: «Πάμε από τήν 'Ακρόπολη, Φιλιώ, από τό Θησείο... Τό λησμόνησες, Φιλιώ μου, δέκα χρόνια πού παράτησες τον τόπο σου. Έτσι φτάνουμε πιο γρήγορα.» Εεβράκωτη επειδή ήσουν δικιά μας, συλλογιέμαι, συμμορφώθηκε μέ τή γραμμή τής όργάνωσης ο Φάνης και σέ στεφανώθηκε για να λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα βρωμιάρα, συλλογιέμαι κι αναπήδησα — εις θάνατον! Μάλιστα, ο μαυριδερός μασούλησε κάτω από τά μουστάκια του εις θάνατον και τό άμάξι του άγκομαχάει στήν άνηφοριά του Φιλοπάππου. Δές τί παλικάρι δικάσανε οι δολοφόνοι, συλλογιέμαι και τά 'χω πιά χαμένα — ώστε δικός μας είσαι σταυραϊτέ μου, άνέκραξα ενδιαθέτως, για τό Λαό άψήφησες τό εκτελεστικό άπόσπασμα! 'Ακόμη ένας δικός μας ήρωας παλιοαμερικάνα, συλλογιέμαι, άναίσθητη δέν καμαρώνει ή ψυχή σου πού άντικρίζει

τά Προπύλαια τήν Πνύκα, συλλογιέμαι. Κάτι μου τό 'λεγε εξαρχῆς, δέ μου φαινόταν τοῦ Κομποχόλη ὁ λεβέντης, συλλογιέμαι, ἀσχέτως πού ἐγώ τόν ὑποπεύθηκα, ἴσως ἐπειδή ἐκφράζεται κάπως ἀνορθόδοξα. Μοῦ λέει, χαμηλόφωνα, μονότονα: μέ παρρησία ὀφείλεις, λέει κι αὐτός στόν ἀνταρτοπόλεμο καθόλου, μέ παρρησία ὁμολόγησε... Ἔ, νά γιατί σέ δικάσαν ἄμοιρε οἱ δολοφόνοι, συλλογιέμαι, ἄς μήν ἦταν ἐδῶ ἡ πατσαβούρα νά μέ ἀδικοβάλει στόν ἄντρα μου κι ἐγώ θά σοῦ χτυποῦσα συντροφικά τήν τίμια πλάτη, συλλογιέμαι, ἔχει ἓνα σβέρκο σάν ἀθλητῆς πυγμαῖος πού σκληραγωγήθηκε στήν πάλη τοῦ Λαοῦ... τό πέταξε τό ὄπλο εὐθύς ὡς τοῦ τό δῶκανε στό Κέντρο Ἐκπαίδευσως, μοῦ λέει ὁ σύντροφος καί ζωηρεύει ἡ φωνή του, χρωματίζεται: πάρε τό ὄπλον τῆς πατρίδος σκερβελέ τόν ἀπειλεῖ στό διοικητήριον ὁ κύριος ταξίαρχος, μοῦ λέει, λάβε τό ὄπλον εἶναι εὐλογημένο τέκνον μου τόν νοθετεῖ στό δεσμοπήριον ὁ ψεύτικος θρησκευτικός πρεσβύτερος τοῦ Κέντρου Νεοσυλλέκτων, λέει, πλήν ὁ σύντροφος ἀρνήθηκε, δέν ἄγγιξε ὄπλο ἀρνήθηκε, μοῦ λέει, νά σκοτώσει, οὐ φονεύσεις!... γι' αὐτό θά σέ στήναν στή χαράδρα τά χαράματα οἱ δολοφόνοι, συλλογιέμαι, ἡ Ἀμερικάννα ἄλλαξε θέση στό πλευρό μου, δυσανασχετεῖ. Τούς θυμίζω:

«Στοῦ Χατζηκώστα μαρτύρησαν ἀθῶοι στή γερμανική καί στήν ἀγγλοαμερικάνικη Κατοχή.»

Ἡ Πειραιῶς – τή διασχίσαμε – κατάφωτη, πήχτρα αὐτοκίνητα. Κάποτε περνοῦσε ἀπό τή Θερμοπυλῶν τό πράσινο τράμ τό 10 ἀλλά ὁ παλιό-Καραμανλῆς ὑποδουλώθηκε στούς ξένους καί μέ τό ἔτσι θέλω τό ξήλωσε. Ἡ Ἀμερικάννα ἔχει κολλήσει

στό παράθυρο – νά τό Μεταξουργεῖο, φτάνουμε – ἡ ἀνάσα τῆς σιγοσφυριχτή. Ἔ, δέ μου 'χει ξανασυμβεῖ, μοχθηρή δέν εἶμαι, ἀπεναντίας... ὅμως μέ συνεπῆρε ἡ χαιρεκακία: γιατί συγκινήθηκες πού γύρισες βρωμιάρα; συλλογιέμαι. Τί τοῦ ἦσουν ἐσύ τοῦ Φάνη μας; Μιά τρύπα! Ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος, ἂν δέν τόν σκότωναν οἱ φονιάδες θά 'φτανε ψηλά, στήν ἐπιτροπή πόλης γραμματέας, στήν κεντρική ἐπιτροπή, μπορεῖ καί στό... ὁ Φάνης ἦταν ἀφοσιωμένος στό Κίνημα ψυχῆ τε καί σώματι πατσαβούρα, συλλογιέμαι, γιά τό θρίαμβο τοῦ Ἀγῶνα χρειαζότανε μιά τρύπα, συλλογιέμαι, γι' αὐτό σέ στεφανώθηκε, μιά τρύπα στεφανώθηκε μιά τρύπα... μπά, γιατί κολλήσαμε; Ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος. Ἀπόψε, παραμονή τῆς χάρης του, μέγας ἐσπερινός καί τά λοιπά, ἡ ἐμποροπανήγυρις στήν πλατεία ξεχειλίζει ὡς τό δρόμο, κοσμοχαλασιά, ἀργοδιαθαίνουμε τή Λένορμαν, τά στίφη τῶν πανηγυριστῶν-σουλατσαδόρων, οἱ ἀσετυλίνες στούς μπάγκους περιλοῦζουν τίς φτηνοπραμάτειες μέ γαλατερές σκιές καί φῶς. Τοῦ 'κοψε τάχα τοῦ προκομμένου νά φέρει τά μικρά, νά τοῦς ψωνίσει κάνα ψευτοπαίχνιδο ἢ ὅλα στήν ἄραχλη ζωῆ πρέπει νά τά φροντίζω ἐγώ; Στό ἀνοιχτό παράθυρο τρύπωσε ἓνας τενεκέσκουμπαράς, πενταροδεκάρες κουδουνίζουνε μπροστά μου.

«Ἄιντε χάσου, μῆξοῦ!» ἀποπῆρα τή διακονιάρα – μᾶλλον τό παράκανα – κοπελίτσα ἀχαμνή, νοστιμούλα. Μᾶς ἔχει καθηλώσει μιά μπάντα πού παίζει «Τ' αἰτοῦ ὁ γιός» – δικαίως ἀγανάχτησα, αὔριο γιορτάζει τό κωλόπαιδο. Μπροστά ἓνας κακάσχημος ἴδιος ἀναιμικός μογγόλος μέ σημαδεμένο κούτελο ὀδηγεῖ ἀπό τό

σακάκι κούτσα κούτσα δυό άόμματους — μιά φυσαρμόνικα ένα μπάντζο — τό βλέμμα του μέ φαρμάκωσε όχιά. Πίσω τους ένας μεγαλόσωμος μεσόκοπος βαράει μιά γκρανκάσα ύψώνοντας χαμογελαστός τ' άδεια μάτια του στά σύννεφα. Τόν σέρνει μιά πηδηχτούλα από τό σακάκι.

Τό ταξί φρενάρισε στην πόρτα μου. Άραδιάζουμε στό πεζοδρόμιο τίς τρείς άσήκωτες βαλίτσες. 'Ο σύντροφος ταξιτζής μ' εύχαριστεί — εγώ τόν πλήρωσα ύπέρογχο τό ποσό, μά δέν άφησα ν' άνοίξει ή Φιλιώ τήν τσάντα της κατ' ουδένα τρόπο, τής έπιασα τά χέρια. 'Ο σύντροφος σκύβει πλάι στό τιμόνι, μου προσφέρει ένα φτενό φυλλάδιο. Στό μισοσκόταδο του δρόμου ό τίτλος δυσδιάκριτος. Φούσκωσε ή καρδιά μου — παράνομο έντυπο; Οί μάρτυρες σπουδαστές... ή κάτι τέτοιο μασουλάει κάτω από τή μουστάκα.

Μου κράτησε τό χέρι ή Φιλιώ. «Δέν τό θέλουμε!»

«'Ο έσχατος καιρός τής Βαβυλώνας!»

«Παράτα μας!... στρίβε», τσίριξε ή Φιλιώ ύστερικά.

Τί τρέχει; Χάθηκε στή γωνία τό ταξί σαν νά τό πετροβόλησαν. Άπαιτώ νά μάθω γιατί ή Φιλιώ κακομίλησε στό σύντροφο. Βαστάει τό μέτωπό της και μαγνητισμένη άποθαυμάζει τά μπαλκόνια μου, τήν άχηβάδα μέ τό πήλινο άγαλμα τής Τερψιχόρης, τή σοφίτα. Εκλειδώνω τήν έξώπορτα, χτυπάω και τό κουδούνι νά κατεβεί ό 'Ηλίας νά κουβαλήσει τίς βαλίτσες. «Γιατί τόν πρόγκιξες, Φιλιώ;»

«Φανατικοί! Σου γίνονται τσιμπούρι άμα δέν τούς διώξεις.»

«Πού ξέρεις εσύ τί ήτανε;»

«Μάρτυρας του 'Ιεχωβά. Δέν άκουγες; Μας άλάλιασε στό κήρυγμα.»

Σιωνιστές μασόνοι γκάγκστερ κομποχόληδες!... Στό πρώτο σκαλί βροντοφωνάζω καταπάνω: «Κουφάθηκες, 'Ηλία; "Όλα νά τά φροντίζω εγώ!»

Τά μικρά χοροπηδούν μέσα έξω από τήν κουζίνα 'όδια κανιβαλάκια, μέ άλάλιασαν, δέ μ' άφήνουν ν' αύγοκόψω τήν φαρόσουπα.

«Βιβή, θά σου ξεριζώσω τή γλώσσα αν ξαναουρλιάξεις! Τρέχα και σύ, Μαρούλα, στή θεία σου! Δώσ' της ένα φιλάκι, τρέχα!»

Τρέχουνε ζουρλαντισμένες και οι δυό μέ τίς άμερικάνικες κοϋκλες, πού έβγαλε από τή βαλίτσα ή Φιλιώ και τούς χάρισε — ή άλήθεια είναι: άπίθανες κοϋκλες. Και πανάκριβες. Τίς ντύνεις και τίς γδύνεις, τίς χτενίζεις, σου άνοιγοκλείνουν μάτια και στόμα, σου μιλάνε. Πάει νά μέ τουμπάρει μέ τά δώρα της, άμ έννοια σου! Θά μέ μάθει όσονούπω... Άνάβω τήν ήλεκτρική νά ζεσταθούν τά μπουρεκάκια. 'Ισαμε πόσο νά τής στοίχισε ή ήλεκτρική ξυριστική του 'Ηλία; Ποιότης άλφα άλφα. Παρομοίως και ή δερμάτινη ζακέτα πού έφερε για μένα — έ, φαντάσου, μετά δέκα χρόνια νά θυμάται τό νούμερό μου ή Φιλιώ. Μου ταίριαξε λές και τήν έραφα επί παραγγελία.

Τίς βαλίτσες όμως ή Φιλιώ τίς άνοίξε και τίς ξανάκλεισε κάτω στην είσοδο. Έκει, σιμά στην έξω-

πορτα, απόμειναν. Δέν άφησε νά τίς άνεβάσει ό 'Ηλίαις στό δωμάτιο πού τής έχω έτοιμάσει — στή δικιά της κρεβατοκάμαρα, τήν καλόπιασα, τήν έκαμα χρυσή: ή κάμαρά τους όπως τήν άφησε, άνέγγιχτη από τότε. 'Οχι, μόνο γιά νά κουβεντιάσουμε λιγάκι σάν άνθρωποι, μου τό ξεκοψε έμφαντικά και τό βλέμμα της άψυχο ξεχάστηκε στό πορτί πού βγάξει στόν κήπο μας. 'Αν σταθείς άκρη άκρη κοντά στή βερικοκιά μας φαίνεται στήν πλατεία ή εκκλησιά και τό χαγιάτι του μπαρμπα-Σταύρου του Πετρίδη πάνω από τό ψιλικατζίδικο. Τάχαμου ή νοσταλγία, έ; από τά μάτια πιάνεται, στά χείλια κατεβαίνει. Κουραφέξαλα! Στόν κήπο κατέβηκε ό Φάνης τό πρωινό εκείνο, ζύγωσε τή βερικοκιά και παρατηρούσε συλλογισμένος τό χαγιάτι, επειδή οι τσιρίδες της είχανε αναστατώσει τή γειτονιά — τελευταίος χειμώνας Κατοχής, οι Γερμανοί ντουφεκίσανε τό Θάνο. Μιά τρύπα ήσουν αμιά τρύπα! 'Ο Φάνης ήταν στέλεχος... 'Επειτα, κρατώντας τά κουτιά και τή σακούλα μέ τ' άμερικάνικα δώρα της, κίνησε αποφασιστικά αλλά στό τρίτο τέταρτο σκαλοπάτι απολιθώθηκε. 'Εγώ ξερόβηξα. 'Εστριψε τά κουρασμένα της βλέφαρα σάμπως γιά νά ξυπνήσει από βραχνά. Ρωτάω μέ μιά λοξή ματιά τόν 'Ηλία δίπλα μου τί σημαίνουν έτούτα τά καμώματα. Βαστούσε από τά χεράκια τά μικρά, άφωνα φραγκοπαναγιές εμπρός στό θαύμα της άγνωστης κυρίας. Καί ως συνήθως ό 'Ηλίαις τά ζώα μου άργά — γρύ δέ σκαμπάζει ό άπερίγραπτος! Βρίσκει τά πάντα απολύτως φυσικά, διαλεκτικά αίτιολογημένα. Μπορεί — δέν τό έξακρίβωσα — νά λιμπιζόταν και τίς γάμπες της, στητές και χυτές εκεί ψηλά στό παρκεταρισμένο σκα-

λοπάτι όπως στό παλκοσένικο. 'Η Φιλιά μās γύρεψε νά τής κάνουμε τή χάρη στίς έννιαμισι νά τηλεφωνή... ου! άν δέν έχουμε τηλεφώνο θά 'ναι κάπως δύ... — βάλαμε τηλεφώνο! τήν πρόλαβα — ώραία λοιπόν άς τής κάνουμε τή χάρη νά καλέσουμε ταξί, θά μείνει στό ξενοδοχείο άπόψε, αύριο, μεθαύριο και γενικώς... Τό βλέμμα της ξεχάστηκε τώρα στό μετρητή του γκαζιού πλάι στήν έξώπορτα — ζοφερό και άλλόκοτο μου φάνηκε σάν νά σκεφτόταν εκείνη τή στιγμή ν' άνοίξει τό γκάζι άφου πρώτα κλείσει πόρτες και παράθυρα, τόσο έξαντλημένη έδειξε άξαφνα ή όψη της — όχι τό ταξίδι, όχι ή κούραση: οι τοξικές ουσίες άφανίζουν τόν ανθρώπινο οργανισμό. Θά μείνει στό ξενοδοχείο άπόψε, επανέλαβε κομπιάζοντας λές και προσπαθούσε ταυτόχρονα νά θυμηθεί άν αυτό μās τό ξανάπε, θά μείνει στό ξενοδοχείο του κύριου Χρίστου Παπαγιάννη, κεντρικό ξενοδοχείο στήν όδό 'Ερμού, αύστηρό ξενοδοχείο γιά έντίμους έμπορευομένους τής έπαρχίας, τό ζήτημα τό έχει τακτοποιήσει τηλεγραφικώς από τή Βοστώνη ό μίστερ Κρίς, μās κατατόπισε και άνέβηκε άλλα δυό σκαλιά. Ξαναστάθηκε. 'Εγώ ένδιαθέτως πικρογέλασα. Σίγουρα πάσχιζε ν' αποσπρώξει τή στιγμή πού αναγκαστικά μετά τό γύρισμα τής σκάλας θά πατήσει τό κεφαλόσκαλο και θά πρέπει νά διαβεί τήν τρίφυλλη μεσόθυρα μέ τά μπακλαβαδωτά τζαμάκια — πράσινα, κόκκινα, μαθιά — ή σουρλουλού! τή θρόντηξε στή μάνα μου κατάμουτρα και ράγισ' ένα κόκκινο τζαμάκι — θά τό 'δε ραγισμένο ακόμα μπαίνοντας στό άντρέ — μιās ήμέρας νιόπαντρη και τόλμησε νά προσβάλει κατ' αυτόν τό χυδαίο τρόπο, πού μās τόν κουβάλησε από τό ψιλικατζίδικο,

τήν κυρία Μαρουσώ τήν ἡρωίδα — ὡς τήν ὥρα πού τήν γκρέμισε ἢ συμφόρηση, τριγυρνώντας ἀπό γραφεῖο σέ μαγαζί σέ σπίτι σέ γραφεῖο μέ τά ρευματικά της πόδια, μάζευε ἐράνους γιά τούς φυλακισμένους μας — καί τοῦτο τό τσόκαρο ἐξεμάνη ἐπειδή ἡ κυρία Μαρουσώ τῆς ὑπέδειξε πώς εἶναι κακοσημαδιά νά μαυροφοράει τόν ἀδερφό της ἀφοῦ ἔβαλε στεφάνι, οὔτε καί ἀρμόζει, κοριτσάκι ἀνήλικο, νά φουμάρει ξετσιπίωτα μπροστά στούς μεγαλύτερους της, κάθε τόπος καί ζακόνι, τῆς ὑπέδειξε, μιᾶς καί μπήκες στό σπίτι μου ὀφείλεις νά συμμορφώνεσαι στήν τάξη, ἢ τραπεζαρία μου ντουμάνιασε. Ἔ, καί μεῖς τί φταίμε ἂν ὁ μπαρμπα-Σταῦρος μέ τίς τζαναμπετιές του τή ρήμαξε στό ξύλο, δέν τῆς ἐπέτρεψε νά κλάψει τό Θάνο ὅταν ἔπρεπε, γιά νά μᾶς φορέσει τά μαῦρα στήν ἀπελευθέρωση, στό γάμο τοῦ ἀδερφοῦ μου ἢ γρουσουζα — μέ τά μαῦρα της καί μέ τήν κατσουφιά της μᾶς βάσκανε τή φαμελιά, τό Κίνημα — μᾶς ἔθαψε! Ὡστόσο, κάτω ἀπό τό σπασμένο φῶς τῆς κινέζικης πλαφονιέρας τοῦ Καλλιμανόπουλου, στά μισά τῆς σκάλας ἀκίνητη μέ τό κόκκινο μαντό στούς ὠμους της ριχτό ἐκείνη τή στιγμή φάνταξε πανέμορφη, ὁ Ἥλιος πλάι μου — τόν τσάκωσα! — ἀλληθώρισε ὁ κασίδης. Κουκλίτσα Παριζιάνα σᾶς ἔφερα καί μοῦ τήν κακοκαρδίσετε μέγαιρες! μᾶς μάλωνε γελώντας καμιά φορά κλόκαρδα ὁ συχωρεμένος ὁ Φάνης μας, ἡ Φιλιώ μέ τό Λαοκράτη στήν κοιλιά ἀγρίμι τρομαγμένο, ὑστερική — φούντωνε στά βουνά τό δεύτερο ἀντάρτικο ἐνάντια στούς μοναρχοφασίστες, ἐνάντια στήν ἀμερικάνικη ὑποτέλεια, ὁ Φάνης μας συνωμοτικά ἐτοιμαζότανε — μοναχά ἐγώ τό ἤξερα — ἄχ, καί νά μὴν ἦτανε ἡ προ-

σωπολατρία, ὁ σεχταρισμός, ἡ προδοσία τοῦ Τίτο... Ὁ κύριος Παπαγιάννης εἶναι πρῶτος ξάδερφος τοῦ μίστερ Κρίς, ἐπέμενε ἡ Φιλιώ νά μᾶς κατατοπίσει, ἀπόψε καί γιά ὅσο χρειαστεῖ νά μείνει ἡ Φιλιώ στήν Ἀθήνα... Ἀνέβηκε ἀγέρωχη ἀκόμα дуό σκαλιά — τό δαισιθάνονται ὡς καί τά παιδιά σου, παλιο-Ἡλία ἡδονοβλεψία, σέ μέμφονται... Ὁ μίστερ Κρίς κατάγεται ἀπό τή Σπάρτη καί εἶναι ὁ, πού ἐργάζεται ἡ Φιλιώ στή Βοστόνη, μᾶς κατατόπιζε κομπιάζοντας καί στόν Ἡλία χαμογέλασε — νά τα μας! μπουρλότο πάω ν' ἀνάψω ἐγώ στό σπίτι μου, ὁ γλειμμένος κορτάκιας νά ξεμοναχιάζεται μαζί της κάθε βράδυ ὡς τίς δέκα πού ἐπιστρέφω ἀπό τό φροντιστήριο! Σέ θυμάμαι, ναί, πού τραυματίστηκες καί σ' ἔστειλε ὁ, νά σέ γιατρέψουμε, χαριεντίστηκε ἡ Φιλιώ μέ τόν ἄντρα μου ἀπροκάλυπτα, ψηνόσουνα στόν πυρετό καί ἡ Δήμητρα σέ κουκούλωσε στό κρεβάτι της, ἔτρεχε στά περιβόλια κι ἄς πυροβολοῦσαν τά ἐγγλέζικα ἀεροπλάνα — πολυβολοῦσαν, τή διόρθωσα, βομβάρδιζαν — γιά νά σοῦ φέρει γάλα ἀπό μιά κατσίκα, ἀναπολώντας χαριεντίστηκε ἡ Φιλιώ τή διόρθωσα: καί καρότα τοῦ ἴφερνα, εἶναι θρεπτικά, τό γράφει καί ἡ Γυναίκα, ἕνα καρότο ἰσοδυναμεῖ... Ἀποκλεισμένοι στήν παγωνιά, Δεκέμβρης, τουρτουρίζαμε, πεινούσαμε, τά χέρια μου εἶχανε χιονίστρες, ἀναπόλησε ἡ Φιλιώ καί σώπασε. Νά τσιμπήσουμε κατιτί καί κατόπιν ἐφόσον τό ἐπιθυμεῖς πᾶς στό ξενοδοχεῖο, τήν προσκάλεσα καί ἀνεβαίνω τή σκάλα γιά νά λήξει ὁ ρεμβασμός, οἱ μικροαστικές προκαταλήψεις μοῦ ἀνακατώνουν τό νευροφυτικό κι ὁ ἀνεκδιήγητος Ἥλιος καλλιεργεῖ ἀηδιαστικές εὐαισθησίες, διανοομενάκιας! καί σοῦ λέει μετά ἐπανα-

στάτης! νά γιατί εὐδοκιμοῦν στό Κίνημα τόσες προδο-
σίες, τόσες κλίκες — πρωτίστως μέ τόν ἑαυτό του ὁ
ἐπαναστάτης ὀφείλει νά ναι ἀμείλικτος... Ἡ Φιλιώ
πανικόβλητη καθηλώθηκε μπροστά στό κεφαλόσκαλο:
ὄχι, ὄχι, ἔχει φάει στό ἀεροπλάνο! — κάτι πρόχειρο
ἔχω φτιάξει, τήν καθσύχασα — ἀποκλείεται, εἶναι
ὡς τό λαϊμό χορτάτη, περιφρόνησε ὠμά τήν πρόσκλη-
σή μου, καί ἄν κατ' ἀνάγκην μείνει στήν Ἀθήνα πα-
ραπάνω, ὡσότου τακτοποιηθοῦν τάα, μᾶς ἐξήγησε, ὁ
μίστερ Κρίς κανόνισε νά ἐργαστεῖ ἡ Φιλιώ στό ξενο-
δοχεῖο τοῦ κύριου Παπαγιάννη. Συνεπῶς... πάλι χα-
μογέλασε ξαδιάντροπα στόν ἄντρα μου: ὅταν ἔγιανες
σέ χάσαμε, ἐγώ δέ σέ ξαναεῖδα ἀπό τότε. Σέ συναν-
τοῦσε ἡ Δήμητρα κρυφά; Στεκόμασταν στό ἀπλόχωρο
ἄντρε, σκουῖροι οἱ ἄδαιοι τοῖχοι τριγύρω, καφετιές οἱ
πόρτες κατάκλειστες, τό γυμνό λαμπιόνι στό τρίφωτο
δεκαπέντε κηρίων, πρέπει ν' ἀντικαταστήσω τά κα-
μένα. Ξανανταμώσαμε τυχαῖα στό στρατοδικεῖο,
ἦταν καί ὁ Ἡλίας κατηγορούμενος στή Δίκη τῶν
Ἐξήντα τεσσάρων, δέν τήν παρακολούθησες, τῆς
ἀποκρίθηκα ἐγώ στυφά ἀφοῦ δέν ἔχει τσίπα καί ρω-
τάει — ἡ αἰσχρή, τό ἴδιο βράδυ πού καταδικάστηκε ὁ
Φάνης παράτησε τό σπίτι μας, τή μάνα μας κι ἐπα-
νέκαμψε στό ψιλικατζίδικο τοῦ μπαρμπα-Σταύρου γιά
νά τραβολογιέται ἀνενόχλητη μέ τόν ἄξεστο λοχία
της — ἦτανε λέει στόν πολιτικό του βίο χτίστης. Ἐμ,
κάτι τέτοιο τῆς ταίριαζε, τό γύρευε ὁ ὀργανισμός, τό
αἷμα της. Ἐμαθα τότε στή φυλακή ἰσοβίτισσα πῶς
μήτε μιάν ὥρα δέ μαυροφόρεσε τόν ἄντρα της, ἕνα
κεράκι δέν τοῦ ἄναψε στόν τάφο, δέν τόν ἐπισκέφθηκε
μιά φορά στήν Αἴγινα — μήτε πρίν ἀπό τήν ἐκτέλεση

νά τόν κατευοδώσει. Τάχα ἀπό τό χαγιάτι της νά
ῤιξε στή βερικοκιά μας καμιά ματιά μετανιωμένη
ὅταν πάγωσε ἡ γειτονιά μέ τόν ὀλοφυρμό τῆς κυρίας
Μαρουσῶς — ἀστροπελέκι τήν ἔκαψε μαῦρο κούτσουρο
στίς 4 Μαΐου τά χαράματα... Ἔτσι πού τά δύο μικρά
χοροπηδοῦσαν κι ἀλαλάζανε ἐνῶ μᾶς μοίραζε ἡ Ἀμε-
ρικιάνα τά δῶρα της ψιθύρισα: Ἡλία, ἀπασχόλησέ
την ὅσο νά τοιμάσω τό φαί... χωρίς νά σέ ἀντιλη-
φθεῖ. Δέ θά τή χάσω ἐγώ μέσ' ἀπό τά χέρια μου.

Ὁρμησε ἡ Μαρούλα στήν κουζίνα οὐρλιάζοντας
κουτουλάει στήν ποδιά μου, κόντεψε νά μοῦ πέσει ἡ
πιατέλα μέ τό ψάρι. Καταπόδι της καί ἡ Βιβή οὐρ-
λιάζει: «Ψέματα, μαμά, λέει ψέματα!» Ἡ Μαρούλα
κοπανάει τήν κούκλα της σάν ξεσκονόπανο πάνω στό
φουρνέλο — «Ἡ Βιβή, μαμάκα, τή χάλασε!» οὐρλιά-
ζει.

Ἀπαυδισμένη πιά ξεφώνισα: «Ἡλία! Τρέχα νά
συμμαζέψεις τ' ἀλανάκια σου γιατί θά τίς...»

Μέ τό πάσο του ἔφτασε ὁ χουζουρλής καί μέ τήν
ἀσκήμια τῆς ζωῆς ξεπατικωμένη στίς φακίδες του.
Τί κάνει; τοῦ ἔγνεψα. Δέν κατάλαβε ὁ ἠλίθιος! Εὐνεῖ
τά πυρρόξανθα μαλλιά, μοῦ γνέφει: ποιός; — τόν πνί-
γεις; Τέλος μέ τά πολλά...

«Τήν ἄφησα στήν κάμαρα τῆς κυρίας Μαρουσῶς.»

Τώρα παρά λίγο νά οὐρλιάξω ἐγώ. Ψιθύρισα: «Τί
γυρεύει ἐκεῖ μέσα ἡ; Γιατί τήν ἔμπασες;»

«Τριγυρνάει τό σπίτι.»

«Τί;»

«Ἀνοίγει τίς πόρτες, μπαίνει σάν ὑπνωτισμένη
στά δωμάτια.»

«Τί λέει; Ἀνάβει καί τά φῶτα;»

«Δέ μιλάει. Σάν ύπνωτισμένη. Δέ μου ἀποκρίθηκε πού τήν εὐχαρίστησα γιά τά δῶρα της... βγήκε στό μπαλκόνι.» Λαχάνιασε νά συγκρατεῖ τά δυό τέρατα – ἀφηνιασμένα τόν τραβολογᾶνε, κλωτσοχτυπιοῦνται καί σκληρίζουνε.

Ἄσυνάρτητη – νά τήν πάρει ἡ ὀργή! Ἄναπολεῖ τά κρίματά της τριγυρνώντας τό σπίτι μου ἢ ἐκτιμᾶει τήν ἀξία του; Ξερίζωσα τό τσουλούφι τῆς Βιβῆς πού ἴδια σφυρίστρα τσίριξε. Καί ἡ Μαρούλα σκούζει ἀπύλωτη, ἡ ἀπίθανη ἀμερικάνικη κούκλα της ἕνα μάτσο κουρέλια. Ψιθύρισα: «Τελεῖ ὑπό τήν ἐπήρειαν...»

Δέν παίρνει κάβο ὁ βλάκας. Τόν ρωτάω λοιπόν ἐάν ἡ βρώμα ρούφηξε μονοκοπανιά κάνα κουαντρό, κάνα πίπερμαν, εἶναι ἀλκοολική τρελοαμερικάνικη, ἀλκοολική! – Ὅχι, δέν ἤπιε τίποτα. – Εἶναι σίγουρος; – Ἐκατό τοῖς εκατό! – Καί πῶς εἶναι τόσο σίγουρος; – Μά ὁ Ἡλίας δέν τή φίλεψε τίποτα. – Γιατί; ψιθυριστά τόν ἀγριεύω, δέν εἶπαμε νά τήν περιποιηθοῦ; Διαμαρτύρεται ὁ ἀνάξιος: Δέν κάθισε στό σαλόνι διόλου. Θέλησε νά τήν εὐχαριστήσῃ ὁ Ἡλίας γιά τήν ξυριστική, σάν ὑπνωτισμένη ἀνοιξε τήν μπαλκονόπορτα κι ἀπό τό μπαλκόνι κοιτοῦσε τά δέντρα στήν πλατεία. Εἶναι ἄρρωστη;

«Τοξικομανής.»

Γούρλωσε τ' ἄχρωμα μάτια ἀποσβολωμένος.

«Εἶναι τοξικομανής καί τύπτεται», χαμογελῶ μέ τήν ἡδονή τῆς δικαιοσύνης – πιό βαθιά ταξική ἐκδίκηση ὑπάρχει;

«Σοῦ ὁμολόγησε... τέτοιο πράγμα!»

«Πρόδωσε τόν Ἀγώνα καί τόν ἀδερφό μου, τή μάνα μου, ἐμένα! Ἐπειτα, ὅλοι οἱ Ἀμερικάνοι...» Καί

τούς χούγιαξα μέ τό πλούσιο κοντράλτο μου. «Στά κρεβάτια τους! Ἀμέσως! Δέν τίς νταγιαντίζω τίς ἀλανιάρες, πάρ' τες!»

Στό κατώφλι τῆς κουζίνας ἔχει ἐμφανιστεῖ ἡ Ἀμερικάνικη. Συνεχίζει τήν περιδιάβαση στό σπίτι μου – ὑπνοβάτισσα, ἀφανισμένη ἀπό τό σπέρτο, ἀπό τά ναρκωτικά, ἀπό τά φαντάσματα – ἡ παλιοβρώμα!

«Νά ὑπογράψεις, Δήμητρα! Αὔριο νά ὑπογράψεις. Θά πᾶμε στό γραφεῖο τοῦ... νά ὑπογράψεις. Τό... τό... ἀπό χρόνια τό, ἀλλά δέν τό πίστευα πῶς τό... ἀπό χρόνια! Καί τά νεῦρα μου. Θά φύγω. Νά ὑπογράψεις!»

Βραχνό καί φορτικό παραλήρημα – εἶναι χασισωμένη ἀπλοῦστατα καί παραλαλαεῖ ὅπως τό στοιχεῖο τοῦ κάτω κόσμου. Ζαρώσανε τά κοριτσάκια μου μιᾶς γαντζωμένα στά ποδανάρια τοῦ πατέρα τους, μουλώξανε. Φοβᾶσαι μήπως ἐκμανεῖ ἔτσι πού θολά τά μάτια της, διεσταλμένα ὀλόμαυρα, ἀντικρίζουν τά αἰώνια σκοτάδια. Νά τήν καλοπιᾶσω προσπαθῶ:

«Τί ναι ὁ κάβουρας, τί ναι τό ζουμί του. Τό διαπίστωσες καί μόνη σου, Φιλιώ, ἂν δέν τό θυμόσουν. Ἐρεῖπιο... χάρβαλο!»

«Ἐσύ μ' ἀνάγκασες, Δήμητρα. Εἶχα πάρει ὄρκο, ἀλλά δέν τό πίστευα πῶς τόσο... Νά ὑπογράψεις!»

Νά ὑπογράψω! Ὁ Κομποχόλης γδέρνοντάς με στά μπουντρούμια τῆς Ἀσφάλειας μου γύρευε ὑπογραφές,

δηλώσεις μετανοίας — και νά υπογράψω ἐγώ... αὐτη-
νῆς! «Δέν μετανῶ», περιπαιχτικά θεβαιώνω τόν
Ἡλία.

Ὑποψιασμένος ἐπιτέλους τήν παρατηρεῖ, πού ἀνα-
σαίνει λαίμαργα λές και σώνεται τό ὄξυγόνο στήν
ἀτμόσφαιρα. Ἐχει βγάλει τό κόκκινο μαντό και τό
στήθος της ὀλοζώντανο σκιρτάει κάτω ἀπό τή μετα-
ξωτή ἄσπρη μπλούζα, προκλητικά ἀποκαλυπτική —
τρία κουμπιά ξεκούμπωτα — προκλητικά διάφανη —
γαλάζια δαντελίτσα στό σουτιέν — ἄσε πιά ἡ φούστα
της, στενή στους γοφούς ἐφαρμοστή μέ πρόστυχη κο-
ψιά ὡς τό κωλομέρι — ἀλλά καλλιστεῖα οἱ γάμπες ἔξω
— θέαμα γυναίκας ἠθικῆς πού τιμᾷ τό στεφάνι της!

«Ἡλία, τά παιδιά! Ὡρα νά κοιμηθοῦν.»

«Αὔριο θά πᾶμε στοῦ, νά υπογράψεις, Δήμητρα.
Θά παραιτηθῶ κι ἐγώ ἀπό τή δίκη. Ὅχι... ὄχι δικα-
στήρια!»

«Ἐ, καλά, ἄς εἶναι και μεθαῦριο.»

«Κι ἐγώ τήν ἴδια στιγμή, μαζί θά υπογράψουμε,
διαθήκη και δίκη κάνουν πέρα. Τά κατοπινά, ὅπως τό
ἔχει ὁ νόμος, δικαιούται και τ' ἀγγόνι, Δήμητρα! Θά
μάς τά κανονίσει ὁ... θά τά, ὁ δικηγόρος, ὁ.»

«Ὁ Δροσίνης... ἡ ὀχιά!» Κεραυνοβολῶ και τόν
Ἡλία: Εἶπα τά παιδιά! Μπᾶς και ὀρέγεται ἀπόψε νά
μοῦ τά ξενουχτίσει;

Τό σπαστικό μ' ἓνα τίναγμα ἀναδύθηκε ἀπό τόν
ὀχετό τῆς μοιχείας — νύχτα μέρα ἡ φαντασία του
γουρούνα κολουπάει ξελιγωμένη. Ἐχω φωνή πού
ἐπιβάλλεται, προπολεμικῶς ἔφτασα ὡς τή Μέση στό
Ἔδδειο — κοτάει νά μοῦ ἀντιτείνει; Ἡ ξερακιανή μου-
σοῦδα του φλογίστηκε — εἶναι και ντροπιάρης — τά

δύο μικρά τόν ἀκολούθησαν ἀδιαμαρτύρητα· ἄλλωστε,
τόν ἔχουν συνηθίσει ἀπό βρέφη, ὡς τίς δέκα πού ἐπι-
στρέφω ἀπό τό φροντιστήριο ἔχουνε πλαγιάσει και
γλυκονεیرهῦονται.

«Και αὔριο ἄν μποροῦσα, Δήμητρα, ἐάν...»

«Τί θές, Φιλιώ, τί ψάχνεις;» Ἐσπρωξα μπροστά
της τό σταχτοδοχεῖο μήν πέσει χάμω ἡ στάχτη πού
γέρνει στό τσιγάρο της. Ἐπεσε· στά σφουγγαρισμένα
πλακάκια τῆς κουζίνας μου. Φυσικά, μέ τόσο μπεκρο-
τρέμουλο στά χέρια! Ἀδιαφορώντας ἡ γαιδάρα ἔσθη-
σε στό νεροχύτη τό ἀποτσιγάρο. Και ψάχνει.

«Νά φύγω, Δήμητρα! Και αὔριο ἄν μποροῦσα.»

Τώρα δά τό εἶδα: μέσ στή γροθιά της σφίγγει τήν
τσατσάρα τοῦ Φάνη μας — τήν ἔκλεψε μπαίνοντας
πρωτύτερα στήν κάμαρα τῆς μάνας μου. Ἀναφώνη-
σα: «Φιλιώ! Αὐτό γιατί τό πήρες;» Και σαρώνω τίς
στάχτες στά πλακάκια. Κοιτάει γύρω γύρω. «Μά τί
θές λοιπόν, τί γυρεύεις;»

«Νά φύγω... δέν τό ἀντέχω, δέν... τά νεῦρα μου.
Εἶπε ὁ γιατρός: πρόσεχε τά νεῦρα σου, εἶναι κλωνι-
σμένα. Δέν κοιμᾶμαι καλά... Δέν κοιμᾶμαι καθόλου!
Χρόνια δέν κοιμᾶμαι! Δήμητρα, νά υπογράψεις και νά
φύγω... Ἀπό χτές ταξιδεύω. Εἶμαι πτώμα. Τηλεφώ-
να γιά ταξί. Νά φύγω!»

«Εἶναι και ἡ συγκίνηση, Φιλιώ. Οἱ ἀναμνήσεις,
οἱ...» Οὔτε πρόκειται γιά καμιά φτηνοτσατσάρα σάν
τίς σημερινές τίς νάιλον· ταρταρούγα ἀληθινή και ὁ
Φάνης... Τήν τράβηξα. Δέν τήν ἄφησε ἀπό τή γροθιά
της, πεταρίζει τά βλέφαρα μέ τῆς χρόνιας ἀυπνίας
τήν ἀπόγνωση. Δείχνω κατανόηση: νά πού μέ τόν
πρῶτο τράκο ναυάγησες, πλαγγόνα μου, κι ἄς μοῦ

ποζάρεις για δυναμική 'Αμερικάνα – μόλις αντίκρισες τή φωτογραφία εκείνου πού πρόδωσες, τό βιολί του, τά κλειδιά, τό ρολόι, τήν πένα του, τά τίμια θυμητάρια του πάνω στήν κασέλα όπως τά 'χει τακτοποιήσει ή έρμη ή μάνα – βούλιαξες, κακομοίρα μου!... Δείχνω κατανόηση: πώς νά τά βγάλει πέρα μαζί σου, Δήμητρα, ένα τζούφιο σόφλι; 'Ανισος ό άγώνας. Μέσα εδώ στό σπίτι σου, στήν κουζίνα σου, έσύ απόλυτα κυρίαρχος έλίσσεσαι, ψάρι στό νερό. Δίχως μάχη κέρδισες, Δήμητρα!... Μεγαλόψυχα κι εγώ τήν παρηγορώ καθώς μιλάει κανείς σέ σκιαγμένο νήπιο – ήρεμα, τρυφερά: «'Αμ δέ θά φύγεις αύριο, μωρέ Φιλιώ! Ούτε μεθαύριο! Καί νά γίνει καί νά μή γίνει ή δίκη τή Δευτέρα δέν μπορείς νά φύγεις. Έχω υποχρέωση νά σέ προειδοποιήσω. Κουτουράδα σου πού ήρθες, πού ξεκίνησες για μερικά ψυχία μιά δίκη χαμένη εκ των προτέρων! Τί αξίζει τό ρημάδι τό βλέπεις καί μόνη σου. Μήτε για τό ταξίδι σου τά έξοδα. Κι αυτές οι υποθέσεις, Φιλιώ μου, τά κληρονομικά, τραβάνε εις μάκρος, χρόνια! Βεβαίως, μιλάω γενικά, καμιά φορά γερνάς ώσπου νά βγάλει κρίση τό δικαστήριο. 'Η καί για νά πετύχεις συφερτικό συμβιβασμό. Είναι υποθέσεις χρονοβόρες, πού λένε, μή σώσεις νά μπλεχτείς!... Γιατί ανοίγεις τό ντουλάπι, τί γυρεύεις;»

«Δέν έχω κλείσει μάτι... χτές τό πρωί έφυγα από τή Βοστώνη.»

«Λάθος, Φιλιώ μου, ήλθες εκ δυσμών! Λογάριασε έξι ή έπτά ώρες ή διαφορά του γεωγραφικού μήκους. 'Οχι δικό μας πρωί, αργότερα ξεκίνησες... 'Οπωσδήποτε, έχουμε χρόνο νά τά συζητήσουμε. Διεξοδικά.

Καί μέ αγάπη... μέ...» Έτσι πού πάλι άνεπιτυχώς τής τράβηξα τήν τσατσάρα από τή γροθιά κάτι τό παράφορο άστραψε στό βλέμμα της – μίσος καί σιχασιά καί περιφρόνηση. Γιατί; Δέν τής χρωστάω τίποτα αν τής χιμήξανε οι μνημες στρίγκλες καί τή στραγγαλίζουνε. Αυτή ήρθε καί μου αναστάτωσε τή ζωή στά καλά καθούμενα ύστερα από δέκα χρόνια αφού αισχροτότατα μάς πρόδωσε. Ούτε τήν ειρωνεύτηκα εξάλλου – ή, έστω, πές ότι μιά στάλα... τόσο διακριτικά πού τήν ειρωνεύτηκα, αποκλείεται νά πειράχτηκε ή απελέκητη, μήτε καν τό ύποπτεύτηκε. 'Αρχισα νά ξεπλένω τά μαρούλια. «Δυό λεπτά νά κόψω τίς σαλάτες κι έτοιμα. Έννοείται εγώ, Φιλιώ, είμαι διατεθειμένη, πού λέει ό λόγος, σέ κάποιο όριο λογικό... θά τά βρούμε αυτά, Φιλιώ μου. Μήν ξεχνάς: ή συγγένεια μοναχά μαζί μέ τή ζωή μας εξαλείφεται, είμαστε ουσιαστικά σαν αδερφάδες.»

«Που έχεις τά ποτήρια;» 'Ανοιξε καί τό άλλο κανάτι στό ντουλάπι μου. «Θέλω λίγο νερό.»

«Μή φουσκώνεις μέ νερά πριν από τό φαί. Θά πιούμε κρασί από τήν 'Ακράτα.»

«Δυό γουλιές νερό.»

«Θά σέ ξεκουράσει, βάλσαμο!»

«Δέν κάνει οινόπνευμα, μου είπε ό γιατρός.»

'Ε, αυτή ή υποκρισία μου τή δίνει! Έμπρός στά μάτια μου ρούφηξε καταβόθρα τό κονιάκ πού τή φίλεψα στό άεροδρόμιο καί θά μου βγει λευκή περιστέρα – από γεννησιμιού της ψεύτρα!... Ξαναμπήκε στήν κουζίνα ό 'Ηλίας – άντε, άς κουνηθεί λοιπόν, πεινάμε! τόν αποπτήρα άδίκως γιατί σηκώνει κιόλας τίς πιατέλες μέ τά μπουρεκάκια καί μέ τή συναγρίδα για τήν

τραπεζαρία. Κρασοπότηρα νά μή βάλει στό τραπέζι, περιττό! τόν καθοδήγησα, ή Φιλιώ δέν ἔγγιζει στό στόμα της ἀλκοόλ, μόνο νεράκι τοῦ Θεοῦ θά πίναμε! Σφουγγίζω στήν πετσέτα τά χέρια μου, τῆς γεμίζω ἓνα ποτήρι ἀπό τό ψυγεῖο. Τήν ὀρμήνεψα: «Βλάπτει πρό τοῦ φαγητοῦ!»

«Δήμητρα, σοῦ τό ἴπα, ἔχω φάει!»

Ἦ, μά τί λόγια εἶναι αὐτά! διαμαρτύρομαι, ὑψώνω τά χέρια μου, ὑψώνω τή φωνή: Γίνεται νά μή φάμε μισή μπουκιά ψωμί, νά μήν τσουγκρίσουμε ἓνα ποτηράκι, ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια πού ἀνταμώνουμε; Κάτι πρόχειρο ἔχω ἐτοιμάσει γιά τό καλωσόρισες! Μή μᾶς προσβάλλει δά ἡ Φιλιώ!... Ἦ, φυσικά, μᾶς προσβάλλει!

Ἦχει πεισματώσει: «Σοῦ τό εἶπα, Δήμητρα. Ἦφαγα στό ἀεροπλάνο. Γιατί ἐπιμένεις; Μέ κουράζεις!»

Ἦ, νά πού μᾶς προσβάλλει, Ἦλία! τήν τραβολογᾶω, τή βαστῶ γερά νά μή μου φύγει. Ἦ, Ἦλία, μᾶς προσβάλλει! Ἦς τῆς τό πεῖ ντέ καί ὁ Ἦλίας, πού εἶναι ὁ νοικοκύρης, αὐτόνε δά καί ἄν προσβάλλει! Κάτι πρόχειρο — θά τό φάει, ἄς μήν πεινάει. Γιά τό καλό θά τό φάει! Μουγκάθηκε, διάβολε, ὁ Ἦλίας; Τοῦ ἔκλεψε ἡ νεράιδα τή λαλιά;

Κι ἄξαφνα κολλήσανε τά κανάκια στό λαρύγγι μου — εἰδωλολατρικά γελοῖο θά ἴτανε νά τήν καθίσω φαγωμένη στό τραπέζι. Κοκκίνισα, ἄν καί δέν ἐννοῶ γιατί τόσο ἐπικριτική ἡ ματιά της περιέρχεται τίς ξέχειλες πιατέλες στήν ἀγκαλιά τοῦ Ἦλία, τή μαρουλοσαλάτα καί τά ραπανάκια στό τραπέζι, τήν ψάρουσουπα στήν ἤλεκτρική. Ἦναφλογοσιμμένος ὁ Ἦλίας

ἄφησε ἀδέξια τά φαγητά πάνω στό φουρνέλο.

«Μήτε ὑπολογίζετε τόν ἄλλο, μ' ἓνα πιάτο φαί πού θά τόν μπουκώσετε...» Ἦργοςάλεψε τό κεφάλι της: «...καί τό ψωμί σου φά ἴτο!»

Χάθηκε μέσα μέ τό νερό καί τήν τσατσάρα μου. Ἦ Ἦλίας καταπόδι της. Κρίμα τή συναγρίδα δύομισι κιλά καί τή μαγιονέζα καί τίς μανουρογραβιέρες καί τόν μπακλαβά μέ τό καρύδι! Κρίμα τό σκοτωμό μου ἀπό τά χαράματα γιά νά τῆς στρώσω τραπέζι μέ τοῦ πουλιοῦ τό γάλα. Τζίφος! Πλησιάζοντας στό σαλόνι ἀνέκραξα: «Ἦλα τά φῶτα εἶναι ἀναμμένα!» Σβήνω δεξιά κι ἀριστερά ὅσα ἀπαντῶ στό διάβα μου.

Τήν πρόλαβα πού ἔκρυψε ἓνα μπουκαλάκι στήν τσάντα της· κατάπие μιᾶ γουλιὰ νερό κι ἓνα χάπι. Ἦ μορφονιός ὁ Ἦλίας ξεροχύνει:

«Ἦωστά, τό οἰνόπνευμα ἀντενδείκνυται.»

Πάτησα ὅμως πόδι γιατί ἀναίσχυντα ἔριξε στήν τσάντα καί τοῦ Φάνη τήν τσατσάρα:

«Ἦ, γιά βάστα, κυρά μου! Τί σημαίνει αὐτό;»

Ἦ Ἦλίας, περίφοβος παγίως, ἀλαφιάστηκε. Ἦ Φιλιώ, κεντρισιμένη ἀπό τή φωνή, ἔχει στυλωθεῖ ἐπιθετικά. Τῆς τραβῶ τήν τσάντα ὅπως τή σφίγγει παραμάσκαλα: Καί μέ ποιό δικαίωμα μετακίνησε τήν τσατσάρα ἀπό τήν κασέλα; Ἦκεῖ τήν εἶχε ἡ μάνα μου! Ἦ μήπως εἶναι ὀποιαδήποτε τσατσάρα τῆς πεντάρας; Τιμημένο ἐνθύμιο ἓνος ἦρωα νεκροῦ, πού δυστυχῶς ἡ Φιλιώ τόν ξέ. Ἦ πράξη της α-α-αὐτή χα-

ρακτηρίζεται... Ὁ πανικός στήν ξανθωπή φυσιογνωμία τοῦ Ἡλίας μέ συγκράτησε, δέν τῆς πέταξα κατὰμουτρα τόν μοναδικό χαρακτηρισμό, πού προσιδιάζει στήν πράξη τῆς: κλοπή! Ἡ γαιῖδαρα μολοντούτο γέλασε — ἓνα ραγισμένο ὑστερικό γελάκι. Μέ εἰρωνεύεται ἐνόσω ἐγώ τῆς ἐξηγῶ πώς ἡ δόλια ἢ μάνα ὑστερα. Τό Φάνη πού. Μετά πού τόν, οἱ δολοφόνοι. Ἡ δόλια ἢ μάνα τά συγκέντρωσε. Ἐγώ ἤμουν ἤδη στό κάτεργο δικασμένη ισόβια. Σάμπως πάτησε στό στρατοδικεῖο ἢ Φιλιώ ὅταν μέ δικάσανε; Εἶχε ἐξαφανιστεῖ! Ἡ μάνα μου τό κούτσουρο ὅπως τ' ἄγια τῶν ἁγίων ὅσα ἀπό τά κειμήλια. Στήν κάμαρά τῆς. Καί ὡσότου ξεψύχησε. Ποῦ βρίσκει ἢ Φιλιώ τό ἀστεῖο; Ναι, μέ ποῖο δικαίωμα! σκληρίσα.

«Θά ξυπνήσουν τά παιδιά!» μέ σκούνησε ἀπαλά ὁ Ἡλίας.

Ἐσυρα μ' ἓνα τίναγμα τήν τσάντα, δέν τήν ἄφησε. «Τί θές νά πεῖς πώς ξέχασα; Γιατί μέ περιγελάς; Τί ξέχασα; Ἐγώ δέν ξεχνᾶω τίποτα! Αὐτό εἶναι τό δρᾶμα μου, Φιλιώ... Τίποτα δέν ξεχνᾶω, δυστυχῶς γιά σένα, τίποτα!»

«Ξέχασες, Δήμητρα, πώς ὁ ἀδερφός σου ἦταν φαλακρός.»

Ἐνα πνιχτό χασκάρισμα σάν λόξιγκας — ὁ ἀνεκδιήγητος Ἡλίας!

Δαγκώθηκα: «Φιλιώ, τί σημαίνει αὐτό;»

«Πώς εἶχε φαλάκρα ὁ ἀδερφός σου... γουλί.»

«Μάλιστα, εἶχε φαλάκρα ὁ Φάνης... μάλιστα!»

Σίμωσα τήν μπαλκονόπορτα γιά νά τήν ἀνοίξω. Εἶναι ἀνοιχτή. Τήν ἐκλείσα. «Ἐ, καί; Φαλάκρα! Δέ χτενιζότανε ὁ Φάνης;»

Κατανεύει: ναι, δέ χτενιζότανε. Καί παίρνει ἀπό τόν καναπέ τό κόκκινο μαντό — θά φύγει! Ἐ, δέν εἶχε δά τριχοφάγο ὁ Φάνης μας! Ἄς ἀπόχτησε φαλάκρα τόσο νέος, τελειόφοιτος τοῦ Πολυτεχνείου, στά εἴκοσι τρία του — ἀπό τίς κακουχίες καί τήν ἀγωνία τῆς Κατοχῆς ἔχασε τά μαλλιά του, ἀβιταμίνωση θά ἔπαθε. Ἄλλά δέν μπορεῖ νά μή χτενιζότανε ὀλωσδιόλου! Κάπως μέ κάτι χτενιζότανε. Ὅχι, ποτέ δέ χτενιζότανε, ἀνανεύει θολωμένη, ποτέ δέ χτενιζότανε. Τό ἔχε μαράζι πού τοῦ πέσαν τά μαλλιά καί δέ χτενιζότανε. Ποτέ! Ἡ Φιλιώ καμιά φορά τοῦ χτενιζε τά λιγοστά πού τοῦ εἶχαν ἀπομείνει στό σβέρκο, στούς κροτάφους. Ὅχι μέ τήν τσατσάρα αὐτή. Ποτέ!... Ἀφήνει στόν καναπέ τήν τσάντα τῆς, φοράει τό κόκκινο μαντό — θά φύγει! «Τοῦ δικοῦ μου ἀδερφοῦ ἦταν ἡ τσατσάρα. Τά ξέχασες, Δήμητρα. Δέν ἔχεις μνημονικό. Θυμᾶσαι ὅ,τι καί ὅπως σέ βολεύει.»

«Ἡ τσατσάρα τοῦ Θάνου! Δέν μπορεῖ...»

«Μπορεῖ!»

«Δέν μπορεῖ, ἐγώ τέτοιο λάθος... ἢ μάνα μου...»

«Τοῦ τήν εἶχε χαρίσει ἢ μακαρίτισσα ἢ μάνα μας στή Ζάκυνθο ὅταν τέλειωσε τό Γυμνάσιο, τό καλοκαίρι προτοῦ ἀρχίσει ὁ πόλεμος.» Σκοτείνιασε πάλι ἡ ὄψη τῆς. «Χάλασε ὁ πατέρας μου τόν κόσμο, τοῦ φάνηκε πανάκριβη. Ὁ Θάνος — τό θυμᾶσαι; — ἦταν προγονός του... στό χρόνο ἀπάνω ἢ μάνα μας πέθανε.»

«Δέν μπορεῖ!... δέν μπορεῖ! Ἐγώ ἔχω μνημονικό ἀπίθανο!»

Παίρνει ἀπό τόν καναπέ καί τήν τσάντα τῆς. «Ὁ Θάνος εἶχε ξανθὰ μαλλιά, μαλακά, λεπτά ὅπως τό γέλιο του... Εἶχα φυλάξει ἐνθύμιο τήν τσατσάρα...»

Τότε πού έφυγα σαν τρελή από τό σπίτι σας, μέσ στην άλλοφροσύνη μου άρπαξα τό παιδί καί όλα τά παράτησα... Φαίνεται πώς κατόπιν τή βρήκε στό συρτάρι μου ή μάνα σου καί νόμισε... 'Ο έρημος ό Θάνος δέν ήτανε... δέν ήτανε...»

«Τί δέν ήτανε, Φιλιώ;»

«Δέν πρόφτασε, τόν σκότωσαν». Χλωμιάζοντας ζούπηξε στά δάχτυλά της τό μαντίλι, σφουγγίζει τά μάτια της, τή μύτη — μά είναι στεγνά, ύποκρίτρια! παραλίγο θά ξεφώνιζα. Ξανά εκείνο τό παράφορο στό βλέμμα της: «Ούτε κι εγώ έχω ξεχάσει, Δήμητρα. Τίποτα!... Μακάρι νά ξεχνούσα, ναί, μακάρι!... τότε θά κοιμόμουν. Κοντά δεκαπέντε χρόνια πού...» Ζήτησε του 'Ηλία νά τηλεφωνήσει για ταξί — θά φύγει!

«Είναι τρομερό!... τό δικό σου τό δράμα είναι άπίστευτο!», τσέβδισε ό βλάκας τίς συνηθισμένες άσυναρτησίες του.

Τόν άναμετρῶ: «Γιατί άπίστευτο, 'Ηλία;»

Τό τίκ στό μάγουλό του, σπαρταράνε οί φακίδες: «Δύο έκτελέσεις, άδερφός καί άντρας, είναι... είναι...»

«Τό θεωρείς άπίστευτο; Καί είσαι επαναστάτης! Νά σου αναφέρω περιστατικά όπου ξεκληρίσανε οικογένειες.»

«Τρομερό!... τρομερό!» τής έπιασε τό μπράτσο καί τήν καθησυχάζει πώς θά τηλεφωνήσει για ταξί, καλύτερα λέει νά τή συνοδεύσει ως τό ξενοδοχείο — ό ήλίθιος, μέ τούς γλυκασμούς θά μου τά κάνει ρόιδο! Πάντοτε άργόστροφος καί άκαιρος! Χρόνια γνωρίζει όσα φοβερά μάς έχουνε συμβεί καί απόψε επειδή του σφάνταξε ή κοκόνά συνειδητοποίησε τίς διαστάσεις

της σφαγής πού έχει εξαπολύσει στην οικουμένη ό ιμπεριαλισμός... απόψε διάλεξε τήν ώρα ό σαλιάρης, τά μικροαστικά του σορόπια ξεχειλίζουν: «Τρομερά... όσα γίνανε στον τόπο μας... μέσα στα σπίτια μας».

Διανοουμενάκια! μουγκρίζω καί τόν πρόφτασα πάνω από τό τηλέφωνο. Ψάχνει ό άνόητος στό καταλογάκι τόν αριθμό της πιάτσας για νά της φέρεi στην πόρτα μας ταξί. Μ' ένα γνέψιμο τόν πάγωσα. 'Αχ, μιά στάλα ύπομονή νά έχει ή Φιλιώ, τή θερμοπαρακαλώ, τόση δά ύπομονή, αν καί κουρασμένη απόψε, είναι άπόλυτη ανάγκη, άπόλυτη! τονίζω καί μέ κατατσούνη σιγά σιγά τή ρυμούλκησα από τό άντρέ ως τήν τραπεζαρία — άς είχε βάλει Θεέ μου τό τραπέζι ό άνάξιος! μπορεί εγώ νά τήν κατάφερα, πού ξέρεις; Μήτε καν τό κεντητό μου τραπεζομάντιλο δέν έστρωσε, άπλωμένα έχει ακόμη τά κατάστιχα — μου τά κουβαλάει μέ τή λίγδα τους στό σπίτι από μικρομάγαζα για νά τσοντάρει στό μισθάκο πού του ρίχνει σαν κόκαλο ή 'Ωτο-Έμπορική, άς είναι καλά τό φροντιστήριο καί τά ιδιαίτερα, ό δικός μου ό διακαμός!... Σφουγγίζω τρόπος του λέγειν τόν ιδρώτα: νά, ή Τρίτη πέταξε κιόλας, αύριο Τετάρτη, μεθαύριο Πέμπτη, έπειγόμεθα! πρέπει νά τό παραδεχτεί ή Φιλιώ καί ξεφυσά άπαυδισμένη — κουφόβραση, θά βρέξει, ό σφάχτης στά νεφρά μ' έχει άλαλιάσει, βαρόμετρο μέ κα-

ταντήσανε οί μοναρχοφασίστες — πρέπει νά τό παραδεχτεί καί νά συμπράξει ή Φιλιώ, τής έπεξηγώ έν συντομία τό ζήτημα, καιρό για ύπεκφυγές δέν έχουμε ή για μακρηγορίες. Μέ τρόπο έπιχειρώ νά τήν καθίσω στην μπερζέρα — δέν κάθεται, δέ βγάζει τό κόκκινο μαντό, άν καί ή κουφόβραση είναι άφόρητη. Ξεκλειδώνω τόν μπουφέ: πιατάκι, πετσετάκι, κουραμπιές. 'Ανασύρω καί τό κρυστάλλινο μπουκάλι του λικέρ, ένα ρακοπότηρο κρυστάλλινο... 'Α! ά! είπαμε δέν επιτρέπεται οινόπνευμα όταν κανείς τελειί, τά ήρεμιστικά — ή μήπως ύπνωτικά, Φιλιώ; 'Εμένα μή μέ ντρέπεται! 'Ε, Φιλιώ, βαρβιτουρικά; Θά τής φέρω έγώ ένα ποτηράκι νεράκι από τό ψυγείο, είναι ή κουφόβραση... 'Όχι! μέ πρόλαβε, δέ θέλει νερό, δέ θέλει κουραμπιέ! Δέν κάθεται, λές καί τό χάπι πού κατάπιε πρωύτερα, αντί νά τήν κατευνάσει ή νά τή νυστάξει, τής προκάλεσε ύπερδιέγερση, βηματίζει ως τήν πόρτα, ως τήν μπαλκονόπορτα, περιεργάζεται στό τραπέζι τά κατάστιχα.

«Είμαι λογιστής», τής χαμογέλασε αútάρεσκα ό κορτάκιας.

Του χαμογελάει.

Τής χαμογέλασε: «Μέ συμπαθάτε έμένα, τά μικρά ήσαν λίγο άτακτα καί τούτα έδω πρέπει τό πρωί νά παραδοθού». Φοράει τά γυαλιά του, σκύβει ως τά κατάστιχα τή μύτη.

Λοιπόν, για ύπεκφυγές ή για παρελκύσεις καιρό δέν έχουμε, καλύτερον έμου τό γνωρίζει ή Φιλιώ, δέν έχουμε! τής έπιστώ τήν προσοχή καί ξεφυσώ: κουφόβραση άπόψε, άφόρητη κουφόβραση! Θά ξεσπάσει καμιά μπόρα, μάζευε από νωρίς κάτι μαύρα σύννεφα,

είχε σκοτεινιάσει ό όρίζοντας, κι έτσι ξάφνου άδιαμαρτύρητα ή Φιλιώ, σάμπως νά ταξιδεύει ό νοϋς της στους αιθέρες, έγκατέλειψε στά χέρια μου τό κόκκινο μαντό, πού αυτοστιγμεί έγώ τό κρέμασα έξω στό κεφαλόσκαλο, στόν δρύινο καλόγερο όπου κρεμούσαν κάποτε τά παλτά, τίς όμπρέλες, τίς ρεπούμπλικες οί μακαρίτες οί Καλλιμανόπουλοι: ό πατέρας μου καί ό θεϊός Ζήνων, ό θεϊός Λεωνίδας, τ' άδέλφια του οί ζαμπαραδες, τά γεροντοπαλίκαρα... Μά καί πάλι ή Φιλιώ δέν κάθεται, παρ' όλο πού έγώ τής σφίγγω άδερφικά τούς ώμους καί τή θερμοπαρακαλώ. 'Ανήσυχη περιεργάζεται σάν εκτιμητής τά έπιπλα τής κυρίας Μαρουσώς — τούτον τόν μπουφέ, αυστριακή καρδιά, τόν είχε παραγγείλει στην Τεργέστη ό παππούς, μάς φθόνησε ή 'Ακράτα... 'Όχι, ή Φιλιώ δέ μέ προσέχει, περιεργάζεται τό κάδρο μας: Νερόμυλος τών 'Αλπεων — ενώ οί μέρες γλιστράνε όπως ή άμμος μέσ' άπ' τά δάχτυλά μας, τής έπιστώ τήν προσοχή, αύριο Τετάρτη, Φιλιώ, μεθαύριο... στίς 26, τή Δευτέρα... Τή θερμοπαρακαλώ λοιπόν νά γλυκάνει τήν κούρασή της μ' έναν κουραμπιέ ή προτιμάει νεραντζάκι; — τίποτα! δέ γλυκαίνεται μέ τίποτα! — άς καθίσει ντέ πιό αναπαυτικά... — δέν κάθεται, πλέκει καί ξεπλέκει τά κρόσια στό βυσσινί βελουδένιο τραπέζομάντιλο, ό 'Ηλίας σήκωσε τά γυαλιά του από τά κατάστιχα. Τής χαμογελάει.

Του χαμογέλασε ξανά!

'Αλήθεια, πώς θυμήθηκε ή Φιλιώ τό νούμερο καί μου άγόρασε στή Βοστώνη τή δερμάτινη ζακέτα στά μέτρα μου; Τόσο έχει σταμπάρει στό μυαλό της τά σουσούμια μου; Χαμηλοκώλα, μέ είχε βρίσει ή πα-

τσαβούρα!... στραβοκάνα, μέ είχε βρίσει και κατάμουτρα μέ χτύπησε: γροθιές, χαστούκια, γρατσουνιές... τότε πού έγω τής φανέρωσα ότι ο Φάνης μας δέν πήγε στην Άκράτα νά μάσει τίς έλιές. Στο βουνό ανέβηκε σταυραϊτός για τό δεύτερο αντάρτικο, για τή νίκη του Λαού, τής Έπανάστασης. Και τής παρέδωσα δυό βδομάδες μετά τήν αναχώρηση, όπως έπιβάλλει ο συνωμοτισμός, τό αποχαιρετιστήριο γράμμα του — μ' έβρισε κόκκινο μπόγο ή πατσαβούρα!... "Α, νά προσέξει πολύ, τή θερμοπαρακαλώ, όσα δίχως περιστροφές μέ δυό λόγια σταράτα σκοπεύω νά τής πώ κι άς είναι από τό ταξίδι πτώμα — έμ, λογάριασε, έχτές τό πρωί Βοστόνη και απόψε... Μπροστά στην μπαλκονόπορτα κόλλησε τό πρόσωπο στο τζάμι σκιάζοντας μέ τίς χουφτες τά μελίγγια. "Έξω στη μαύρη νύχτα αστράφτει μακριά, οι βροντές δέν ακούγονται — άλλα... αλλά, τής τό τονίζω, γι' αυτό διέσχισε τον Άτλαντικό, για νά συναντηθούμε, νά καταλήξουμε σε μία λύση όπωςδήποτε, αν και μεταξύ μας ασκόπως ταλαιπωρήθηκε, τέτοιο φοβερό ταξίδι από τήν άλλη άκρη τής γής — μόνον ή χαρά πού ανταμώσαμε — ενώ μ' ένα σκέτο γράμμα, μ' ένα τηλεγράφημα... αν ήξερα έγω ότι ζει στη Βοστόνη ή Φιλιώ, ότι ο Λαοκράτης... αν τό ήξερε ή δόλια ή μάνα μου — βλέπεις, δέκα χρόνια έριξε μαύρη πέτρα ή Φιλιώ, κανέναν δέν πίστευε πως είναι ζωντανή... έ, τέλος πάντων, αν τό ξέραμε ότι ή Φιλιώ — σωστή Άμερικάνια πιά, μέ τον άντρα της τον Άμερικάνο, μέ τό βιός της τό άμερικάνικο — αν φανταζόμαστε ότι ενδιαφέρεται ή Φιλιώ για τά ψυχία, για τό έρείπιο — χρόνια μās έχει απομείνει τό ισόγειο ξένοικο, μέ τέτοια κρίση στέγης,

ξένοικο! — ποιός μπάζει τά παιδιά του στο έτοιμόρροπο; «"Αχ, άνοιξε, ναι, θά σκάσουμε! Κουφόβραση!"

Η Φιλιώ έχει άνοιξει τήν μπαλκονόπορτα. Βγήκε στο μπαλκόνι, σκύβει από τά κάγκελα στη νύχτα: «Ο κήπος...»

«Που είδες, καλέ Φιλιώ, τον κήπο; "Ας γελάσω!" κουτσογέλασα πίσω της. Τσουνίδες, άγριόχορτα, χαμόκλαδα! Ποιός νά ποτίσει ή νά σκάψει κήπο μέσ στον κατατρεγμό και στην άνέχεια, ρήμαξε! Οι βερικοκιές, οι άμυγαλιές ξεράθηκαν, ή ροδιά έχει πέσει — τήν επαναφέρω στην πραγματικότητα πού κρύβει ή σκοτεινιά τής άνάστερης νύχτας. Μοναχικό ένα φως στην κολόνα εξέχει από τήν πλατείτσα όπου ήτανε παλιά τό έμποράκι του πατέρα της. "Αστραψε πάλι πέρα στην Πάρνηθα, τά σύννεφα έχουνε χαμηλώσει ως τά κεφάλια μας, βουρκώνουν τήν άτμόσφαιρα — θά βρέξει, όμως όλα, όλα, όλα! τής υπογραμμίζω διπλά και τρίδιπλα, αν έγω τό ήξερα... αν μου τό 'χε γράψει ή Φιλιώ αντί νά μέ σέρνει σαν όχτρος στα δικαστήρια... όλα, ναι, θά είχανε τακτοποιηθεί μ' ένα τηλεγράφημα. Μέ ξεχειλίζει τό δίκαιο παράπονο: «Τόσα χρόνια, βρέ Φιλιώ, και στην ψυχή σου δέν καταλάγιασε ή πικρία; Σε είχε όπα όπα μέσ στο σπίτι μας ή κυρία Μαρουσώ, ούτε θυγατέρα... άντρας σου ήτανε ο Φάνης — έ, κατανοώ τό γινάτι σου: δέ σ' αγάπησε, δέ σε υπολόγισε — άλλες οι υποχρεώσεις του άγωνιστή, σε παραμέλησε... Και σύ, μωρέ Φιλιώ, καν μισό λουλούδι στον τάφο του!»

Κάτι μουρμουρίζει γερμένη στο κάγκελο — δέν τό καλοξεκρίνω καθώς στέχω πίσω της, έχω δρασκελίσει τό κατώφλι, μισή στο μπαλκόνι, μισή στο δωμά-

τιο· ὁ Ἡλίας βυθισμένος στά κατάστιχα, κατιτί μουρμουρίζει ἡ Φιλιώ, τάχα πώς ἐγώ τήν περιφρόνησα... ἐγώ τήν ἀγνόησα...

«Πότε, Φιλιώ μου, ἐγώ;... Ἔνα καντήλι δέν τοῦ ἀναφες!»

Μουρμουρίζει: ὅταν ὁ Δροσίνης μου γύρεφε... γιά χάρη τοῦ ὀρφανοῦ... πόσες φορές μου τό γύρεφε ὁ Δροσίνης προτοῦ ἐνεργήσει δικαστικῶς... μήνες μέ παρακαλοῦσε ἐκ μέρους της... κι ἐγώ μήτε φωνή μήτε ἀκρόαση... ὥσπου ἀπελπισμένη ἡ Φιλιώ τοῦ ἔγραψε ἀπό τή Βοστόνη...

«Μ' αὐτόν τόν ἄτιμο ἄνθρωπο δέν ἔχω ἐγώ κουβέντες!» — ὁ Ἡλίας βυθισμένος εὐτυχῶς καταχωρίζει στά κατάστιχα. «Φιλιώ, γιατί δέν ἔγραψες σέ μένα;»

Μουρμουρίζει: ἔχει καί ὁ Λή δικαιώματα... μέ παρακαλοῦσε ν' ἀπαρνηθῶ τήν ψεύτικη διαθήκη ὁ Δροσίνης... νά μοιράσουμε τήν κληρονομιά ὅπως τό λέει ὁ νόμος...

«Ὁ συκοφάντης μᾶς ἔμπλεξε!» ἐξανίσταμαι — ὁ Ἡλίας ἄφησε τό στίλο μέσ στό κατάστιχο, τρίβει κουρασμένος τό κούτελο. «Φιλιώ, ἐμεῖς οἱ δύο θά βροῦμε τή λύση, ἀπόψε!»

Μουρμουρίζει: μέ ἀποπληξία ἡ γριά κι ἐγώ τήν ἔβαλα νά μου γράφει διαθήκη... ἄκυρη διαθήκη, ἐγώ τήν ἔβαλα ν' ἀποκληρώσει τ' ὀρφανό... ἄς εἶναι καλά πού τῆς μήνυσε στή Βοστόνη ὁ Δροσίνης, τῆς ἀνοιξε τά μάτια... φίλος τοῦ ἀδερφοῦ μου ἦτανε, πόνεσε τ' ὀρφανό, τόν ἀγανάχτησε τό ἄδικο...

«Ἀδύνατον!» τῆς ἀγκάλιασα τή μέση. «Μου εἶναι ἀδύνατον, Φιλιώ μου, ἐμεῖς, στίς 26 τῆ Δευτέρα, νά χτυπηθοῦμε ἐμεῖς μιά φαμελιά στό δικαστήριο!»

Γύρισε τόσο βίαια, πού σκιάχτηκα — ἡ θωριά της πάλι ἀνάστατη, κλαμένη ἀλλά σάν πέτρινη σκληρή, κατακόκκινα τά μάτια της νομίζεις πώς στραβίζουνε ὅταν θυμώνει. Μουρμούρισε: «Δέν ἔπρεπε... δέν ἔπρεπε...»

«Φιλιώ, νά καταργήσουμε τή δίκη!»

Μέ παραμέρισε, ἔφτασε ὡς τήν πόρτα — φεύγει!

«Σοῦ κάνω μία πρόταση, Φιλιώ... Ποῦ πᾶς;»

«Θά κατεβῶ στόν κῆπο.»

«Μά θά βρέξει... ἔχει τά χάλια πού σοῦ περιέγραφα, οὔτε λόγος! Θά τό διαπιστώσεις αὔριο.»

Ὁ Ἡλίας ἔχει σηκωθεῖ ἀπό τά κατάστιχα. Θορυβημένος. Ἐτρεξα κοντά της, τήν κρατῶ:

«Νά καταργήσουμε τή δίκη, εἶναι ἀπλό!»

«Θ' ἀπαρνηθεῖς τή διαθήκη, Δήμητρα;»

Τήν ἀκολούθησα στό ἄντρέ — κατασκότεινο: Ὁχι! ὄχι! Δηλαδή, τῆς κάνω μία πρόταση. Μου ἔχει ἐτοιμάσει ἕνα χαρτί ὁ δικηγόρος, τό φέρνω ἀμέσως νά τό μελετήσει ἡ Φιλιώ... Ὁχι ὁ παλιο-Δροσίνης, κάποιος τίμιος δικηγόρος, ὄχι ὁ μασκαράς τῶν μασκαρά — Μπήκα στήν κουζίνα πίσω της ἀνάβοντας τό φῶς, σκούνησε πάνω μου ὁ Ἡλίας. Φλογισμένος ὡς τίς ξανθοῦλες τρίχες τῶν μαλλιῶν του. Καί γιά τούς δύο τό κοπάνησα: «Ὁ μασκαράς τῶν μασκαράδων σύντροφος Δροσίνης!... Ἔ, Φιλιώ, πού πᾶς;»

Ἐχει ξαμπαρώσει τήν πόρτα ὑπηρεσίας. Καί εἶναι κατάχλωμη, τό αἷμα στραγγιγμένο ἀπό τά μάγουλά της. Ψέλλισε: «Δέν ἔπρεπε... ἐνῶ τό ἤξερα... μέ ἀνάγκασες καί γύρισα!» Βγήκε στό κεφαλόσκαλο.

«Νά σοῦ ἀνάψω τό φῶς, Φιλιώ, περίμενε!»

«Ὁχι φῶς!... ὄχι φῶς!» φώναξε στριγκά καί στρι-

φογυρίζει στη σιδερένια σκάλα, κατεβαίνει στον κήπο
μέσ στη νύχτα.

Κατεβαίνω κι εγώ βουλιάζω στο σκοτάδι ψάχνοντας
μέ το πόδι αν υπάρχει πιό κάτω σκαλοπάτι να πατή-
σω. Χρόνια πού κατατρώει ή σκουριά τά σίδερα, ή
σκάλα αποσαθρωμένη στο κάθε πάτημα σείεται συθέ-
μελα, φοβάμαι ότι τώρα γκρεμίζεται μαζί μου. Είναι
θρασεμένος ο τόπος, θά σκοντάψει ή Φιλιώ, έτουτο
είναι ή πίσσα τής κόλασης, τής κράζω πιό παραστα-
τικά — δέ μου αποκρίνεται — μήν πεταχτεί κάνα φίδι!
σκληρίσα καί στέκω επιτέλους σώα στά πλακάκια.
Μ' έχει τυλίξει ή νύχτα. Δέ βλέπω τίποτα.

«Φιλιώ!»

Πουθενά ή προκομμένη!... Σύρριζα στον τοίχο βή-
μα βήμα τόν χτυπώ, τόν ψαχουλεύω. Μέ πήρε ή μπό-
χα τής μούχλας από τά θεμέλια — ο σπασμένος φεγ-
γίτης τής καρβουναποθήκης. Νά ή γκλαβανή για τό
υπόγειο — μέ προσοχή! Νά καί τό πορτί για τήν είσο-
δο — κλειδαμπαρωμένο. Άρα, στον κήπο περιφέρεται.
Άφαντη.

«Που είσαι;»

Κανένα φως στά σπίτια. Σκέτα ντουβάρια σκοτει-
νά. Κι εδώ τελειώνει τό πλακόστρωτο. Ή συκιά μέ
κουκουλώνει πελώρια, κατάμαυρη. Σάν νά παίζαμε
κρυφτό χαμηλώνω τή φωνή:

«Γιατί δέ μου μιλάς;... Φιλιώ!»

Πάτησα στο χώμα. Πολύ προσεχτικά. Τό ψάχνω
μέ το πόδι. Ένα βήμα. Άλλο ένα. Άφουγκράζομαι.
Ψιθύρισα:

«Φιλίτσα!»

Δισταχτικά ακόμα ένα βήμα. Ψάχνω τόν άέρα έμ-
πρός μου μέ τά χέρια τεντωμένα — άόμματη. Δύο βή-
ματα. Άφουγκράζομαι. Άλλα δύο. Ψάχνω τόν άέρα
δεξιά, άριστερά. Κάπως συνηθίσανε τά μάτια μου, ή
νύχτα έχει κόψει, ξεχωρίζουν οι γαλακτερές καί οι
ζοφερές σκιές. Μέ ζώνουνε τά δέντρα, οι θάμνοι θε-
ριεμένοι. Που μου κρύφτηκε;

«Έρχομαι κι εγώ... Φιλιώ!»

Άστραψε πάλι τό στερέωμα κι εγώ σιμώνω τό
μαντρότοιχο. Πήδηξε τό σαμάρι μέ τά κοφτερά γυα-
λιά, τήν κατάπие ή μαύρη νύχτα; Άναλήφθηκε;...
Πτού, νά σέ πάρει ή όργή! Μου σούβλισε τό πόδι ένα
χαμόκλαδο. Ή καινούργια κάλτσα μου κομμάτια!
Καί νά σέ σηκώσει, παλιοβρώ..., πίσω μου κάτι χαρ-
χαλεύει.

«Έχει 'σαι;»

Τρίξανε ίδια τζιτζίκια τά ξερά κλαριά, τά φρύγανα
— από τό χώμα πετάχτηκε όρθια πλάι μου ή γαιδάρα.
Βαριανασαίνει όπως αν είχε δύσπνοια. Καί τινάζει
επίμονα τήν ποδιά της, τους γοφούς — στη σκοτεινιά
ή άσπρη μπλούζα της φουσκώνει. Άναυδη εγώ, μήτε
ν' άγαναχτήσω πιά! Γιατί ήτανε χωμένη;... που
ήτανε χωμένη;... Σιμά στη στενή μονόφυλλη καγκε-
λόπορτα είχε στραβοπέσει στην Κατοχή πάνω στο
μαντρότοιχο ένα βαρύ πλεμάτι κλάρες καί καλάμια
σφιχτοδεμένα μέ σύρματα που έχουνε σκουριάσει — τά
λείφανα από τό τσαρδί — ή κυρία Μαρουσώ μάς τό

μάθαινε: πέργκολα – πού είχε μαστορέψει ο θεϊός Ζήνων δίπλα στο πηγάδι για ν' απολαμβάνει τά καλοκαιριάτικα απομεσήμερα τό καφεδάκι του, νά παίζει καί τό τάβλι μέ τό θεϊό Λεωνίδα. Τά δυό άνύπαντρα άδέρφια μέ τίς φανελίτσες καί μέ τά μαλλιά τους στό φιλέ παστωμένα μπριγιαντίνη, χτυπούσανε τά πούλια τάκα τούκα καί χαϊδεύανε τά ψιλούτσικα γκριζα μουστακάκια όσο νά σουρουπώσει: ύστερα μέ τίς λευκές σαντακρούτες, μέ τ' άσπροκόκκινα σκαρπίνια καί μέ τά ψαθάκια τους κινούσανε για τήν ταβέρνα στά Σεπόλια ή για τό βαριετέ τής Όασης στό Ζάππειο... Όταν σάρωσε ο βοριάς τήν πέργκολα τό φοβερό χειμώνα του '41, πού καί ο θεϊός Ζήνων πέθανε, ή μάνα μου βολεύτηκε συμμαζώνοντας στήν καλαμωτή, γερμένη στό μαντρότοιχο, τό σκαλιστήρι, τό φυάρι, τήν τσουγκράνα, τό τσαπί, τό λάστιχο...

«Έκει μου κρύφτηκες, Φιλιώ; Όρεξη έχεις για παιχνίδια!»

Άστόχαστο νά μιλήσω για παιχνίδια – σιγοτρέμει σύγκορμη σάν νά τή βάρεσε ή θερμη. Δέν είναι στά συγκαλά της, σίγουρα! Τί έχει; Τής χαϊδεψα τό χέρι. Τό τράβηξε. Τσαλαπάτησε τά χαμόκλαδα ως τήν καγκελόπορτα. Προσπαθεί νά τήν άνοιξει.

«Μήν παιδεύεσαι, Φιλιώ, είναι κλειδωμένη... σκούριασε καί ο σύρτης, σφήνωσε.»

Έσκυψε χαμηλά στον παραστάτη. Ψαχουλεύει χρού! χρού! χρού! μέσα στο σκοτάδι: «Άφήναμε στην τρύπα τό κλειδί...»

«Ποιά τρύπα;» ξαφνιαστήκα.

«Ένα τουβλο κουνιέται... τό 'σπρωχνα.»

«Κάνεις λάθος! Δέν αφήναμε ποτέ τό κλειδί σε

τρύπα! Τό κλειδί ήτανε...»

«Τό αφήναμε. Έσύ δέν τό 'ξερες.»

«Πάντοτε ή πόρτα αυτή ήταν κλειδωμένη! Καί τό κλειδί τό είχαμε...»

«Δέν τό 'χατε! Περνούσα τό χέρι από τό κάγκελο, τό κλειδί ήτανε στην τρύπα, ξεκλείδωνα. Δέν τό 'ξερες.»

Δαγκώνομαι: ώστε δέν τό 'ξερα, αισχρή! Έσύ 'σουνα μιά τρύπα, αισχρή!... Η καγκελόπορτα φράζει τό κοντόστενο άδιέξοδο τής Οιδίποδος, στρίβεις τή γωνία καί νά τη αντίκρυ ή εκκλησιά, βγαίνεις στην πλατεία, στό ψιλικατζίδικο του μπαρμπα-Σταύρου του Πετρίδη... αισχρή, θές νά μου παινευτείς πώς προτου σε στεφανωθεί σ' έμπαζε από τήν καγκελόπορτα στον κήπο μας, σε ξάπλωνε στή γερτή καλαμωτή, σε κουτούπωνε πάνω στην κουλούρα μέ τό λάστιχο... μέσα στή συφορά τής Κατοχής σε άπαύτωνε, αισχρή! Έ, πώς ήσουνα δά καί τρύπα τόσο ξαδιάντροπη δέν τό 'ξερα!

«Κατασκότεινα... όπως στην Κατοχή», ανασηκώθηκε. Τινάζει ξανά τή φούστα της, τά πόδια, ίσως για νά μου κρύψει πώς σιγοτρέμει ακόμα.

Στά σύννεφα, χαμηλά λές καί άκουμπάει στα κεφάλια μας, άπλώνεται κοκκινωπή ή αντιφεγγιά τής πολιτείας. Τριγύρω διάχυτο παντου τό βουητό της. Μυρίζει καί βροχή, άστράφτει. Άσυναίσθητα ζύγωσα τ' αυτί της, ψιθύρισα: «Όχι... ήταν πιο σκοτεινά στην Κατοχή... πιο τρομαχτικά, δέν κουνιότανε τίποτα τίς νύχτες».

Μ' έσπρωξε· καί ποδοπατώντας τά ξερόκλαδα μέσ στην σκοτεινιά έφτασε σάν νυχτερίδα στο πλακόστρωτο.

Νευρικά άνεβοκατεβάξει τήν μπετούγια στό πορτί. Τήν πρόφτασα κι άς μήν κοπανάει άδίκως, εΐναι άμπαρωμένη άπό τήν είσοδο.

«Ή σκάλα ύπηρεσίας, κόπιασε!»

«Θέλω νά περπατήσω λίγο.»

«Μόνη σου νυχτιάτικο! Δέν εΐναι σωστό, Φιλιώ, εΐναι άργά!»

«Εκλειδώσε!» βρόντηξε τήν μπετούγια άνυπόμονη.

Μόλις πάτησα βαριά τό πρώτο σιδερένιο σκαλοπάτι έσκυψε άπό τό μισοφωτισμένο κεφαλόσκαλο ό Ήλίας: Εΐναι έτοιμόρροπη! Θά κατεβεί στήν είσοδο αυτός νά ξαμπαρώσει — νά φέρει τό μαντό τής Φιλιώς και τή ζακέτα μου, παράγγειλα. Δύστροπη ή Φιλιώ άποποιήθηκε: δέν τό θέλει. ζεσταίνεται. άς βρέξει!

«Φέρε τή ζακέτα μου!»

Τόν καρτερούμε στό σκοτάδι. Άσάλευτη έχει προσηλωθεί κατά τό μαντρότοιχο σάμπως νά ξεχωρίζει μέσ στή νύχτα τό πηγάδι, τήν καγκελόπορτα, τό γκρεμισμένο τσαρδί τής άνομίας της. Νά τό προσέξει πού θά βγούμε στήν έξώπορτα, τήν προειδοποιώ ξερά, τόσα χρόνια πεθαμένος, πρίν άπό τόν πόλεμο, και στήν έξώπορτα πάνω άπό τό πόμολο ή ταμπελίτσα μπρούτζινη, τό τίμιο όνομά του: ΚΙΜΩΝ ΚΑΛΛΙΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ. Αυτό τό σπίτι ήτανε... και εΐναι... μ' αυτό τό σπίτι ύπάρχουν συναισθηματικοί...

Ή αστράφτει ξανά και κροταλίζουνε τά δόντια της: «Ήκει ήμωνα και βγήκα».

Δέν καταλαβαίνω. Τή ρωτώ.

«Τό μεσημέρι πού σημαΐναν οί καμπάνες και φύγανε οί Γερμανοί... μερόνυχτα χωμένη, είχα βρει άπάγ-

κιο όσπου άρχίσαν οί καμπάνες, ή μιά μετά τήν άλλη, σ' όλη τήν Ήθήνα.»

«Στήν καλαμωτή, στήν πέργκολα; Ήλα, Φιλιώ, τί ναι αυτά πού λές! Ήνειρεύεσαι;»

«Τρία μερόνυχτα. Νηστική, τουρτούριζα τίς νύχτες... Ήχτώβρης, τίς νύχτες έπιανε μιά ψύχρα. Ήσύ και ή μάνα σου δέν πήρατε χαμπάρι.»

Εΐμαι κυριολεκτικά έμβρόντητη. Εύτυχώς ξαμπαρώσε ό Ήλίας τό πορτί και μάς άγκάλιασε τό φώς άπό τήν είσοδο, φωτίστηκε κόκκινο άσπρο τό πλακόστρωτο. Ήανάσα. Ή Φιλιώ προσπέρασε τίς γκρίζες βαλίτσες της, άραδιασμένες στόν τοίχο πλάι στή σκάλα, βγαίνοντας βροντάει τήν έξώπορτα. «Αρπάξα άπό τόν Ήλία τή ζακέτα μου: άς φάει αυτός και άς πλαγιάσει, μήν περιμένει όσπου νά γυρίσω. Μέ τούτη τή ζαβή, ένας θεός... όσο νά ύπογράψει τό χαρτί, καλά ξεμπερδέματα άπόψε!

Γιατί κρυβότανε στόν κήπο μας, ε; Και ό Φάνης; Τό ήξερε ό Φάνης πώς ή Φιλιώ κρυβότανε στόν κήπο, ε; τής τραβάω τό μπράτσο μόλις τήν έφτασα. Βαδίζω στό πλάι της. Βγήκαμε στή μικρή πλατεΐα, σιωπηλή και μισοσκότεινη, τριγύρω της ψωριάρικα πεύκα και εύκάλυπτοι.

«Ποιός σέ κυνηγοῦσε;.. γιατί κρύφτηκες;»

Σεργιανίσσαμε πέρα δώθε τό λιθόστρωτο — έγώ τήν ακολουθώ πιστά καθώς σκιά — φέραμε και δυό βόλτες

τή μικρή ἐκκλησιά. Στό ξύλινο καμπαναριό παρέκει κοντοστάθηκε. Ἐρημιά, μονάχα τό γαλατάδικο στή γωνία φωτισμένο. Τό χαμηλό ἐμποράκι τοῦ Πετριδῆ ὅπου ψωνίζαμε κάποτε τετράδια καλλιγραφίας, καραμέλες στριφτές, φουρκέτες, ἀνεμάκι, εἶναι χρόνια πιά καθαριστήριο — ἡ μυρουδιά τῆς σιδερωμένης βενζίνης μοῦ πῆρε τά ρουθούνια — ἀντί γιά τά σανιδένια σκουῖρα ἔχει τώρα σιδερένιο πλεχτό ρολό, ἕνα ἠλεκτρικό καντηλάκι χαράζει κόκκινο στό βάθος. Ἀπό πάνω τό παλιό της σπίτι ρημαδιό, τά κεραμίδια ἔχουνε βουλιάξει, τό χαγιάτι μέ τά τζαμιλίκια του σπασμένα χάζει κατάμαυρη σπηλιά.

«Καί τί ἔκανε ὁ Φάνης τόσες μέρες; Δέ θυμᾶμαι, τί ἔκανε ὁ Φάνης... πού ἦταν ὁ Φάνης στήν ἀπελευθέρωση;»

Στή νυχτερινή σιγαλιά τό βουητό τῆς Λένορμαν φουσκώνει καί καταλαγιάζει ὅπως τῆς ἀμμουδιάς τό κύμα στά πόδια μας. Κακῶς ἐπιμένω ἐγώ νά τή ρωτάω ἀφοῦ ἡ γαιδάρα δέ μοῦ ἀποκρίνεται — παρατηρεῖ ἀπολιθωμένη τό ρημαδί. Πιάστηκε ἡ ραχοκοκαλιά μου νά χάζεῦ.

«Εἶναι ἀργά, Φιλιώ...», τή σκούντηξα ἀνάλαφρα — θά ἔναι δέκα περασμένες, ψυχὴ δέν κυκλοφορεῖ... στή σκοτεινιά τό ρολόι δέν τό βλέπω κι ἔχω ἀφήσει τά γυαλιά στήν κουζίνα μέσα στήν τσάντα μου. «Πᾶμε νά φύγουμε, Φιλιώ!»

Θά βάλει τά κλάματα θαρρεῖς ἢ θά τήν πιάσει ἀγκομαχητό — ἔ, σκασίλα μου!... ἄς μοῦ ξαγορευόταν ἀδερφικά τόν πόνο της νά τόν συμμαριστῶ. Κι ἄξαφνα ἀλαφιάστηκε — πίσω μας ἐκπυρσοκροτεῖ δαιμονισμένα ἕνα τρίκυκλο μ' ἕνα θεόρατο φόρτωμα καφάσια,

σκαμπανεβάζει στό λιθόστρωτο μονόπαντα καί χάθηκε στή νύχτα. Ἄστραψε ξανά. Τό μπουμπουνητό ἀκολούθησε ἀπόμακρο — θά βρέξει ὅπου νά ἔναι, Φιλιώ, ἀναλογίζομαι... Ἡ ξύλινη αὐλόπορτα τοῦ σπιτιοῦ της, κολλητά στό καθαριστήριο, εἶναι τριπλοδεμένη μέ ἀλυσίδα καί λουκέτο.

Ἄχ, τό νιώθει καί ἡ Φιλιώ, ἀναστενάζω, τό ἀντιλαμβάνεται πόσο μετρᾶνε οἱ συναισθηματικοὶ δεσμοί... εἶναι ἀκατάλυτοι, τό σπίτι πού γεννήθηκες, πού ἔζησες παιδί, ἀναστενάζω: ἄχ! ἄχ!... Ἄς λογαριάσει ἐπιπλέον ὅτι στό ἴδιο σπίτι εὐτύχησε ὁ Καλλιμανόπουλος... τά μικρότερα ἀδέρφια του, ὁ θεῖος Ζήνων καί ὁ θεῖος Λεωνίδας — ὅλοι τους ἔχουνε πεθάνει — ἐγώ ἀναστήθηκα σ' αὐτό τό σπίτι τότε πού ὁ τόπος ἔως τό ποτάμι ἦταν περιβόλια καί μαγκανοπήγαδα, πέρα ἀπό τό ποτάμι κάμπος. Ἐδῶ στήν πλατεία πού πατάει ἡ Φιλιώ καλλιεργοῦσαν κολοκύθια, λάχανα, ἀγκινάρες... τά πρόλαβα μικρούλα, θυμᾶμαι καί πού φτάσανε ρακένδυτοι οἱ πρόσφυγες, τούς ἐγκαταστήσαν μυρμηγκιά στό Καπνοκοπτήριο, τή μακαρίτισσα τή μάνα της θυμᾶμαι — ἄς ὄψονται οἱ Ἀγγλογάλλοι ἱμπεριαλιστές, ὁ πωλημένος Βενιζέλος, μᾶς ἀφάνισε μέ τό ἰδιώνυμο! — κρατοῦσε στήν ἀγκαλιά ἡ μάνα της τό Θάνο, μωράκι τόσο δά, θυμᾶμαι... ἄχ, ἔχουνε πεθάνει ὅλοι, ἀναστενάζω.

Σάν ἀναφιλητό πνιχτό — μέσα στή νύχτα δέν εἶμαι σίγουρη, μπορεῖ καί νά ρεύτηκε. Χαϊδεῦω τά μαλλιά μου — γιά νά καλοπιάσω, λέω, τίς ἀναμνήσεις μου ἀπελπιστικά τίς χρειάζομαι τούτη τή στιγμή.

Ἡ μακαρίτισσα, θυμᾶμαι καί ἡ φωνή μου ζαχαρώνει — προκομμένη γυναίκα, ἄξια γυναίκα, ἔλεγε ὁ

Καλλιμανόπουλος – τότε πού χτιζότανε ἡ ἐκκλησία, ἀνασκουμπώνεται ἡ μακαρίτισσα καί γκρεμίζει τόν τοίχο στό ἰσόγειο, σκαρώνει στό πί καί φί τό μαγαζί τους, προτοῦ νά παντρευτεῖ τόν πατέρα τῆς Φιλιῶς, τόν μπαρμπα-Σταῦρο, ἐγώ ἤμωνα μικρούλα, τά θυμάμαι, προτοῦ νά χτιστοῦνε τά περισσότερα σπίτια ἐδῶ στή γειτονιά... Ἔμ, τά ἔχω τά χρονάκια μου καί δέν κρύβονται τά ἔρμα! στραβογέλασα – ἤμωνα δυό χρόνια μεγαλύτερη ἀπό τό Φάνη κι ὁ Ἥλιος, ἀναλογίζομαι μέ φρίκη καί γυρνῶ καταπίσω τρομαγμένη. Ψιθύρισα: «Φιλιῶ, ἔλα νά φύγουμε! Κάποιος ἔχει σταθεῖ στό γαλατάδικο, κοιτάζει κατά δῶ».

Κίνησε ἀγάλια ἀγάλια ἀμίλητη. Κι ἀμέσως κοκάλωσε ἐμπρός στό διπλανό γιαπί – κι ἄλλη πολυκατοικία ἐπί ἀντιπαροχῆ στή συνοικία μας, πωλοῦνται διαμερίσματα. Τώρα θωρεῖ ψηλά τό μοναδικό παράθυρό τους στήν πρόσοψη καρφωμένο μέ δυό σανίδες σταυρωτές – ὅποτε πρόβαινε στό χαγιάτι τότε ἂν σήκωνε τά μάτια ἢ ματιὰ της θά ἔπεφτε στήν ἄκρη τοῦ κήπου μας, στή βερικοκιά μας πού τώρα ἔχει ξεραθεῖ. Μοῦ φέρνει κόμπο τό παράπονο:

«Δέ σέ κατηγορῶ, βρέ Φιλιῶ... ἔφυγες τότε ἀπό τό σπίτι, ἄρπαξες τό παιδί σου σάν... σάν... σάν. Τή μέρα πού δικάσανε τό Φάνη τήν παράτησες κούτσουρο... ἐγώ στή φυλακή, τήν παράτησες καί γύρισες στό σπίτι τοῦ πατέρα σου».

Ἔχωσε στίς φουχτες τό μοῦτρο της – μήτε λυγμός, μήτε ἀνάσα – στήλη ἄλατος. Σκιάχτηκα. Ὁ ἄγνωστος μέ τό μπουφάν ἀκόμα μπροστά στό γαλατάδικο κοιτάζει. Μάζεψα τό κουράγιο μου, τῆς χαιδεψα τήν πλάτη – εἶναι ζεστή – δέν ἔπεσε.

«Παράτησες τό Φάνη καί τή μάνα μας κούτσουρο... δέ σέ κατηγορῶ! Ἄλλά, βρέ Φιλιῶ, τό κλάμα της δέ σ' ἔκαμψε;» τῆς δείχνω τό ρημάδι πάνω μας ἔτσι πού αἰφνιδίως κατέβασε τά χέρια καί προχώρησε. «Τί ἔπες, Φιλιῶ; Δέ σέ...»

Μονολογεῖ. Καί φεύγει.

«Ποιός;... τί;... Δέ σέ.»

«Προδοσίες.»

Μέσα στή νύχτα ὁ ψίθυρός της εὐκρινῆς καί σύντομος καθῶς τῆς ὀχιάς τό σφύριγμα. Ἀνατρίχιασα. Βαδίζω στό πλευρό της ἀδέξια, γυρνῶ στό κάθε βῆμα καί τή γοργοθωρῶ νά ξεδιαλύνω στό σκοτάδι τί μυστικά μοῦ κρύβει ἡ κατατομή της – πανέμορφη σφίγγα ἐπτασφράγιστη ἢ ἄθλια! – προσέχω κίολας μή σκοντάψω στό λιθόστρωτο, ἐμπρός στό γαλατάδικο ἔχει ἐξαφανιστεῖ ὁ ἄγνωστος. Εὐτυχῶς. Φτάσαμε στή γωνία γιά τό σπίτι καί δέν ἔστριψε, προσπέρασε τό δρόμο μας. Καταπόδι της κι ἐγώ, τήν πιάνω ἀπό τό μανίκι γιὰτί μέ πνίγει τό ἄδικο.

«Πῶς τό ἄντεξε ἡ ψυχὴ σου, βρέ Φιλιῶ;... Δέ σέ κατηγορῶ! Μ' ἀπό τό χαγιάτι τοῦ πατέρα σου ἄκουσες τό θρῆνο της ὅταν τόν ντουφέ, σηκώσανε τή γειτονιά στό πόδι τά μοιρολόγια της! Τέτοιο σταυραῖτό, λεβέντη ἔχασες, κορόνα καί καμάρι στό Κίνημα. Ἡ ἀσπλαχνιά σου... νά μή συντρέξεις τό κούτσουρο τή μάνα του... πῶς τό ἄντεξες, Φιλιῶ;»

Τόσο τό ξάφνιασμα της – σάν μόλις ν' ἀγρίκησε πῶς βρίσκομαι ἀκόμη ἐκεῖ. Μέ κατσαδιάζει: «Πνιγήκαμε στό αἶμα ὡς τό λαιμό κι ἐσύ, Δήμητρα, χτενίζεσαι.»

«Τί ἔναι αὐτά πού λές!»

«Κοντεύεις νά γεράσεις κι ούτε ξέρεις τί σου γίνεται!»

Ἡ παλιοβρώμα, ἡ αἰσchrή, ἡ... ἡ.. ἡ, ἀναλογίζομαι κι ἔχω ἐξαγριωθεῖ – τσιγάρο μέσ στό δρόμο ἡ ξετσιπίωτη! Ἐβγαλε τό ἀμερικάνικο πακέτο ἀπό τήν τσέπη τῆς φούστας καί μέ τ' ἀναπτηράκι τῆς τσίκ! τσίκ! τό ἀνάθει, λαμπυρίσανε κόκκινα τά νύχια τῆς στό τρεμούλιασμα τῆς φλόγας. Ἄ, θά τήν παρατήσω πιά, θά βάλω μιά τρεχάλα· ἐπιστρέφοντας κάθε νύχτα ἀπό τό φροντιστήριο κατεβαίνω στήν προτελευταία στάση κι ὥσπου νά πιλαλήσω τά διακόσια μέτρα ὡς τό σπίτι, μοῦ κόβονται τά ἥπατα – ἐμένα, πού ἤμουνα στό Κίνημα τσακάλι... Βαρύ ἕνα μουγκανητό στή Λένορμαν, μᾶλλον νταλίκα φορτωμένη σίδερα. Νυχθημερόν χτιίζουν τό ποτάμι, γεμίζουνε τήν κοίτη του πέτρα καί μπετόν. Ποιός μᾶς παραμονεύει σιμά στό καμπαναριό; Ἐκεῖνος μέ τό σκούρο μπουφάν ὁ ἄγνωστος.

«Φιλιά...»

«Φαντασμένη... ἐγώιστρια... ἠλίθια.»

Πασχίζω νά τή συμπαρασύρω νά τρέξουμε ὡς τό σπίτι: «Ποιά;... Ὦχ, πᾶμε, βρέ Φιλιά!»

«Σιχαμένη παλιόγρια... ἡ μάνα σου ἡ σκατόψυχη!»

Ἐεράθηκε τό χέρι μου στό μπράτσο τῆς, ἔπεσε. Καί τρέμω βουρλισμένη ἀλλόφρων κρυφοκοιτῶ τό καμπαναριό.

Προχώρησε ἀγέρωχη στόν ἀπάνω δρόμο κατά τόν Κολωνό, ἀντίθετα ἀπό τό ποτάμι, ἀπό τή Λένορμαν – μέσα στή νύχτα ὀλομόναχη, φουμάροντας, ξεμακραίνει ἀπό τό σπίτι μου – ποῦ πάει; Τρέμω βουρλι-

σμέ... Εὐθύς πού μ' ἔνωσε πλάι τῆς μοῦ πετάει κι ἄλλη σβουσιά κατάμουτρα: «Τριάμισι χρόνια μοῦ κάνατε μαύρη τή ζωή μέ τά μεγαλοπιάσματα καί τήν κακομοιριά σας... μέ τή γλίτσα τῆς ψυχῆς σας. Δυό ξιπασμένες στρίγκλες ἦσασταν, ἐσᾶς ἔπρεπε νά ντουφεκίσουνε!»

Δέν κλαίω!... ὄχι, ἐγώ δέν κλαίω! Μιά ιδεΐτσα νοτίσανε τά μάτια μου – ἡ κούραση, γιατί ἐγώ ποτέ δέν κλαίω! Μήτε στήν Ἀσφάλεια κι ἄς μέ λιανίσανε, μήτε στήν ἀπομόνωση ἐγώ δέ λύγισα, δέν ἔκλαψα, μήτε καί στό στρατοδικεῖο – μέ δικάσανε οἱ μοναρχοφασίστες ἰσόβια, οἱ ἐγκάθετοι οὐρλιάζανε: θάνατος! Ἀπό τούς Ἐξήντα τέσσερις ἐγώ ἤμουν ἡ πιό ψυχωμένη, ἡ πιό ψυχραιμη, ὁ κακομοίρης ὁ Ἡλίας στό πίσω πίσω ἐδώλιο σουδάριο, τελικά δέν ἔσπασε ὁ κακομοίρης... Ἐμένα καί στόν τοῖχο νά μέ στήναν θ' ἀντίκριζα μέ καταφρόνια τό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα, ἐγώ στήν Κατοχή... μήτε ἡ φοβερότερη προδοσία, ἡ πιό αἰσchrή προδοσία ἐμένα δέ θά μέ γονάτιζε, εἶμαι σκληρό καρῦδι ἐγώ, Καλλιμανοπούλου – μά τί ὦρα εἶναι, Θεέ μου! Ποῦ μέ σέρνει ἡ ἀνέμουαλη, ποῦ πάει; Καί χωρίς γυαλιά δέ διακρίνω στό ἡμίφως τό ρολοῖ μου. Ἐγώ στίς δέκα τό ἀργότερο ἔχω ἐπιστρέψει στό σπίτι μου – ἔ, ναί, κουράστηκα, εἶμαι ἀπό τά χαράματα στό πόδι – ἔστω, ἄς ποῦμε πῶς μετά τό θάνατο τοῦ Πετρίδη πούλησε τό μαγαζί τῆς καί τό σπίτι

της, δέν πρόβαινε στό χαγιάτι ἄς ποῦμε... Ἐγὼ ἐκνευρίστηκα, ἐρημιές καί σκοτάδια τ' ἀπεχθάνομαι ὅσο τήν αἰσχροτέρα προδοσία, πῖο πολύ! — δέ θυμᾶμαι λοιπόν πότε πέθανε ὁ... ὅσο καί τήν προδοσία, ὀργανικῶς τ' ἀπεχθάνομαι, ἀλλεργικῶς — γιατί νά τρέχω ἀσκόπως ἀφοῦ ἀνατριχιάζω; Ἐχω τέλος πάντων ἰδεολογική ἀποστροφή γιά τά... γιά τούς κακοποιούς πού λένε τόν ὑπόκοσμο, ὁ ἴδιος ὁ Στάλιν τό ἔγραψε — πονέσανε τά πόδια μου, ἡ μέση μέ σφάζει, εἶμαι πτώμα! Ἐ, γιά ποιό λόγο νά τριγυρνῶ τά μαῦρα μεσάνυχτα σάν τήν ἀδικη κατάρα στίς κακοποπιές δίχως μπούσουλα — πού μέ παρασύρει ἡ ἀναίσθητη μέσα στό μισοσκότεινο λαβύρινθο; Τηράει δεξιά, ἀριστερά, πάλι κοντοστέκεται, γυρνάει πίσω πάλι γυρνάει ἔμπρός — τί ψάχνει; Νά τη πάλι ἔστριψε.

«Φιλίω...»

«Δέν εἶναι... ὄχι!... ὄχι!»

«Ἀστράφτει», ψιθύρισα — ἢ τό σκέφτηκα; — γιατί ἀκάθεκτη τρύπωσε στοῦ διαβόλου τό σοκάκι, ὁδός Καθ-ημείας, λέει, ξεμακραίνουμε ἀπό τή Λένορμαν πάλι μ' ἔχωσε στό λαγούμι ἀνάμεσα σέ πόρτες πεντασφάλιστες καί σέ ἀφώτιστα παντζούρια, ἕνα λαμπιόνι τσίμπλικο κρέμεται σ' ἕνα σύρμα, ἔρεβος! Τί ὥρα εἶ-; Κι ἂν μᾶς ἀκολουθεῖ ὁ σηηνίτης ἢ ἐκεῖνος μέ τό σκοῦρο μπουφάν πού μᾶς παραφύλαγε σιμά στό καμπαναριό; — νά κοιτάξω πίσω δέν, μ' ἔχει παρά τή θέλησή μου ὁ. Ἐγὼ πού ἀψήφησα στήν Κατοχή τήν Γκεσταπό! Ἄν ἐδῶ στή γωνία — θεοσκότεινη! — ἂν μοῦ ριχτεῖ κᾶνας κακοῦργος μέ μαχαίρι; Τά μάτια μου ἔχουνε νοτίσει, παρά τή θέλησή μου μέ. Ἄ, ἡ προδοσία! Δηλαδή, ἂν ἐκεῖ πού κολυμπᾶς στήν

Ἄκράτα σ' ἄπατα σοῦ ριχτεῖ κᾶνας καρχαρίας; Ἡ στή γωνία ἐδῶ σέ χιμάει μιά λεοπάρδαλη, μιά τίγρη — πανικός τό λέμε αὐτό; Ἐγὼ τόν Κομποχόλη ἀψήφησα κι ἄς μοῦ ξερίζωσε τά νύ. Ἐ, νά ἔχεις καί δαύτη τήν ἀνεύθυνη μέ τ' ἀμερικάνικο μανικιούρ — φουμάρει ξανά ὅπως οἱ, τοῦ πεζοδρομίου — ἂν κι ἐγὼ δέν τή συνερίζομαι, ἄς μ' ἔβρισε, ἐγὼ κατανοῶ... ἡ δόλια τέτοια φρίκη! Δέν τήν καταλαβαίνω πάντως, ἀφοῦ ἦρθε ἐξαντλημένη, τόσο ταξίδι καί βαδίζει ἀσταμάτητα μέ τό κεφάλι μπροστά σάν τόν περιπλανώμενο Ἰουδαῖο — κατάπτε ἡρεμιστικά, βαρβιτουρικά, δύο μερόνυχτα ξάγρυπνη, ἀπό τή Βοστόνη ξάγρυ... τί ἐργασία κάνει στή Βοστόνη, δέ μᾶς εἶπε! Γιατί δέν ἀναφέρεται στόν ἄντρα της; Στό καφενεῖο τοῦ ἀεροδρομίου — τή φίλεψα κονιάκ — τό παρατήρησα ἐγώ: βέρα δέ φοράει καί τήν ὑποστηρίζει στή Βοστόνη κάποιος μίστερ... τή χυδαία γλώσσα τοῦ ὑποκόσμου πού τή μεταχειρίζεται; Μανούλα μου, ἐπειδή δέν πρόβαινε τότε στό χαγιάτι ἦτανε λόγος νά ξεφωνίζει τοῦ σηηνίτη: ἀρχίδια! Ἐ, καί δαύτη ἡ, μέ τίς χυδαιολογίες της, νά σοῦ τό πετάει κατάμουτρα: δέ θυμᾶσαι, λέει, Δήμητρα ἐσύ, ὅσα μέ συμφέρουν, λέει, μόνον αὐτά θυμᾶμαι — οἱ ἀδικες βροσιές, ἡ προστυχιά της! — στήν ὁδόν Ἀντιφάνους ἤμασταν πρωτύτερα καί τῆς λέω ἐγώ: μωρέ Φιλίω, ἄς γυρίσουμε στό σπῖτι μας, τῆς λέω, τί ψάχνεις νά βρεῖς στήν Ἀντιφάνους μέσ στά μαῦρα μεσάνυχτα, τῆς λέω, εἶσαι ψόφια ξάγρυπνη, τῆς λέω, ἐγὼ δέν τῆς τό μετράω πού ἔβρισε τή μάνα μου, καί πρωτύτερα ἔμπρός στήν ἐκκλησία κάτω ἀπό τό σταυρό τήν ἔβρισε παλιόγρια, δέν τή συνερίζομαι, ἐγὼ εἶμαι Καλλιμανοπούλου ἀρχοντοπούλα

καί κατανοῶ, αὐτὴ ὅμως τὴ φρίκη δὲν τὴν παραδέχομαι! Ἐγὼ κατανοῶ τί ἐννοοῦσε συγκεκαλυμμένα πρωτύτερα, πού βλέπαμε τό παλιό τους μαγαζί στην πλατεία καί μου λέει: προδοσίες! Νά πού τό θυμήθηκα τί ἐννοοῦσε ἄς μ' ἔβρισε πώς ἐγὼ δέ θυμᾶμαι τίποτα· δέν τὴ συνερίζομαι τὴ δόλια, τὴ λυπᾶμαι, ἴδια μανιακὴ ψάχνει μέσ στή νύχτα καί τὴν κλαίει ἡ ψυχὴ μου – τρομερό! Νά φαρμακώσεις τὴ ζωὴ σου πιστεύοντας... νά γιατί δέν πῆγε στήν κηδεῖα του, οὔτε τόν μαυροφόρεσε κι οὔτε τόν ἤθελε στό γάμο της, ἀξίωσε νά τὴν παντρευτεῖ ὁ Φάνης μας κρυφά σ' ἓνα ξωκλήσι, στήν τελετὴ τό ζεῦγος κι ὁ κουμπάρος, αἰφνιδιαστικά μᾶς καταπλέει στό σπίτι μόνο μέ τὴ βράκα της – ὅλα τὰ θυμᾶμαι σάν νά ἴγιναν ἐχτές... ἄ, εἶναι τρομερό νά πιστεύει ἡ δόλια τέτοια φρίκη, ἐκεῖνος πού σέ γέννησε, ὁ Καλλιμανόπουλος τῆς Φιλιῶς, νά ποῦμε, πάει στήν Γκεσταπό, στοὺς γερμανοτσολιάδες, ἐπειδὴ ὁ ἄλλος σέ τραβάει στά δικαστήρια γιὰ τὴν κληρονομιά τῆς μάνας του... Ὅχι, ἐγὼ δέν τό παραδέχομαι! κουτσομπολιά τοῦ κοσμάκη, καλοθελητές, γυναικουλίστικα τάχαμου πώς συμπονέσανε τό Θάνο πού τόν ντουφεκίσανε... ὁ Πετρίδης ἦτανε δικός μας, εἶχε τίτλους ὁ. Λαχτάρισα μέσ στό σκοτάδι ἄξαφνα κάτι ἐπίφοβο φουρφούρισε.

«Ὁ σημηνίτης, Φιλιῶ!»

Δέν εἶναι ὁ σημηνίτης – τριγύρω ἐρημιὰ· δυὸ τρεῖς ἀκόμα νυχτοπερπατητές ἀνταμώσαμε σ' αὐτὴ τὴν ξέφρενη περιπλάνηση, κανένας – ἐκτός ἀπ' τό σημηνίτη – σημασία δέ μᾶς ἔδωσε, διασταυρωθήκαμε καί χάθηκαν... Καρδιοχτυπώντας τῆς ψιθύρισα στ' αὐτί:

«Κάποιος βογκάει».

Καί στή Μύλλερ μόνο μιά μαύρη γάτα γλίστρησε δίπλα μου – μολοντοῦτο φουρφουρίζει κάτι καί βογκάει σφυρίζει βρέ Φιλιῶ, τρέμω ἐνδομύχως. Στὴ γωνία σταθήκαμε. Ὁ λόφος τοῦ Κολωνοῦ μπροστά μας κατάμαυρος δράκος πού ὅτι ξύπνησε. Τὰ πευκάκια του θροῖζουν κάτω ἀπὸ τὰ σύννεφα, κοντεύουν νά καθίσουν στά κεφάλια μας τὰ σύννεφα καί δέ λέει νά πιάσει ἡ βροχὴ! Ὅχι δά νά μ' ἀνεβάσει κι ἐκεῖ πάνω ἡ παράφρων, ἀνατρίχιασα, οἱ σκιές μετὰ τὰ πρῶτα δέντρα πῆζουν σέ σκοτάδι ἀδιαπέραστο, τίς νύχτες ὁ λόφος μετατρέπεται σέ ἄντρο κακοποιῶν στοιχείων – καί πού χασομερᾶμε ἐδῶ κοντά στό σκοτάδι εἶναι ἐπικίνδυνο, ἂν ξεπεταχτεῖ κάνας χασικλῆς, καμιὰ τίγρη ἀνθρωπινή; Ἐνα φωτάκι χαράζει ἀμυδρό στήν κατηφόρα. Κι ἄστραψε πάλι, νά! Ἄς πιάσει βροχὴ!... ἄς πιάσει! Θά ἔβαζα μιά τρελὴ τρεχάλα γιὰ τό σπίτι μου, ἄς εἶμαι ψόφια, μιά τρεχάλα! Ἐγὼ στίς δέκα τό ἀργότερο... καί θά ἴναι περασμένα μεσάνυχτα ἐνῶ κάθε νύχτα ἐγὼ... στό σπίτι ὁ Ἡλίας ἔχει ἀπλωμένα τὰ βιβλία, «τά χαρτιά του» στό τραπέζι κάτω ἀπὸ τὰ κρόσια τοῦ κρυστάλλινου πολύφωτου, τὰ μικρά ἔχουν κοιμηθεῖ – πού πάει ἡ θεοπάλαβη;

«Φιλιῶ!»

«Δέν εἶν' ἐδῶ.» Ξανά στή Μύλλερ, καταπίσω.

«Τί ψάχνεις τόσες ὥρες;»

«Ἔχουν ἀλλάξει, μοιάζουνε.»

«Εἶναι σκοτεινά, ἐρχόμαστε αὔριο καλύτερα.»

«Δέν εἶν' ἐδῶ!»

Καλλιπόλεως καί Ἰοκάστης... Καλλιπόλεως καί Καππαδοκίας... στρίψαμε – τὰ κατάφερε πάλι μ' ἔχωσε μέσα στό λαβύρινθο, χαθήκαμε στή νυχτερινή

έρημιά, νά μήν ξέρω πού πατώ καί πού βρίσκομαι, δέ μέ βαστάνε πιά τά πόδια μου, Κλυτίας καί Σκαμάνδρου... Ξανθίππης... Δωδώνης, Ἄσκρας, Χάρακος – περάσαμε πρωτύτερα ἀπό δῶ – Ἰοκάστης, Ξανθίππης, Ἰσμίνης, Ἄγχιάλου – ἡ μέση μου, ἄχ τά ποδαράκια μου! θά πέσω... Δωδώνης, Φοινίκης, Παγασῶν, Νεμέας – τί περιφανῆ ὀνόματα γιά τούτα τά τρισάθλια σοκάκια, οὐδέποτε στή ζωή μου τά ἄχω ξαναδιαβεῖ ἂν καί ἴσως γειτονεύουμε... ἐκτός, μπορεῖ στήν Κατοχή... στούς τοίχους γράφαμε συνθήματα, στίς κοντινές μας γειτονιές ἢ καί πιο πέρα, στόν Ἅγιο Κωνσταντῖνο, στήν Κολοκυθού, στά Σεπόλια, πίσσα τό σκοτάδι, δέν ξάνοιγες τή μύτη σου, ὄχι νά διαβάσεις στίς γωνίες ψηλά τίς πινακίδες – Ἀντιγόνης... Δυροῦ... Δωδώνης... Βγαίναμε συνεργεῖο ἐμεῖς οἱ ἀποφασισμένοι λίγο προτοῦ νά φέξει, ξιπόλητοι μή μᾶς ἀγκικήσει τό θεριό καί μᾶς χαλάσει, οἱ δύο μέ τό μπουγέλο – ἐγώ καί ὁ – οἱ τρεῖς μέ τά πιστόλια σίλιες, κορόνα γράμματα τό κεφάλι σου... Ἄν ἦταν ἐδῶ τριγύρω ἡ σφηκοφωλιά, ἀπέχουμε δύο βήματα ἀπό τό σπίτι μου – δέν εἶμαι ὥστόσο σίγουρη πού βρίσκομαι... Σ' ὅλη τήν περιοχὴ ὡς τόν Ἅγιο Μελέτη, ὡς τό ποτάμι, ὡς τά Σίδερα, ρουθούνη δέν ξεμύτιζε, τελευταία χρονιά τῆς Κατοχῆς, ὀργίαζε ὁ φασίστας – τρομοκράτης, θηρίο τῆς Ἀποκαλύψεως! Χρέος τιμῆς νά γράψουμε συνθήματα κι ἄς μᾶς γάζωναν τ' αὐτόματα, ζυγώναμε ξιπόλητοι χαράματα, ὡς τή σφηκοφωλιά γεμίσαμε τούς τοίχους: ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΠΡΟΔΟΤΗ – πῶς τόν λέγανε;... Παπά- τόν λέγανε, Πανά-... τόν Πετρίδη πάντως κανένας στή γειτονιά δέν τόν κατηγόρησε ἀνοιχτά, μασημένες φο-

βέρες, μισόλογα. Ἐξάλλου, τό θυμάμαι πού τό λέγανε, ὁ μπαρμπα-Σταῦρος ξημεροβραδιάζεται, λέγανε, ἔξω ἀπό τή φυλακή στήν παγωνιά μήπως πασάρει κάνα πορτοκάλι γιά τό Θάνο, ὅταν ἔμαθε πῶς τόν ντουφεκίσανε ἀρρώστησε, θυμάμαι – γιατί ἐτούτη ἡ δόλια νά φαρμακωθεῖ τή φρίκη; Ἔ, μπορεῖ ὁ μπαρμπα-Σταῦρος νά μήν ἦτανε δρῶν ἀγωνιστής – δέν ἦτανε! Μπορεῖ νά τόν ἔκρινες ἐνδομύχως τσιφούτη καί φαφούτη – ἦτανε! Πλήν ὁ Σταῦρος ὁ Πετρίδης σάν συνειδητός προλετάριος ἔπραξε τό χρέος του, στεφανώθηκε αἰωνίως... φοιτητριούλες ἐμεῖς τόν λατρεῦσαμε μυστικά στή συνοικία, σύντροφος μυθικός σάν ἀνδριάντας στήν Κόκκινη Πλατεία – ἄ, κάτι μοῦ θυμίζει τό χτισμένο παράθυρο στή μάντρα, γιατί στάθηκε ἡ Φιλιώ; Κάπου ἐδῶ ἦτανε ἡ σφηκοφωλιά, ὀχυρωμένοι σέ δύο σπίτια οἱ φασίστες, ἴσως σ' ἐκεῖνο τό στενό πού περάσαμε... φαντάσου! ἂν ἐκεῖ ἦτανε τό ἄντρο τοῦ, ἐγώ ἔχω γράψει μέ γράμματα κόκκινα σέ τούτη ἐδῶ τή μάντρα: ΘΑΝΑΤΟΣ... ἡ πολυκατοικία στή γωνία δέν ὑπῆρχε τότε, μέ μπερδεύει. Περιφέρει καί ἡ Φιλιώ τό βλέμμα της στή νύχτα – τό λημέρι τοῦ φασίστα γυρεῖει τόσες ὥρες;

«Τά γκρεμίσανε, δέν ξεχωρίζεις...»

«Κι ἐγώ δυσκολεύομαι, Φιλιώ. Ἄς γυρίσουμε, εἶναι ἀργά.»

«Οἱ πολυκατοικίες... ἴδιες.»

«Χτίζονται καινούργια σπίτια... χτίζονται», κατανεύω μέ πικρὴ κατανόηση – γιατί νά τό πιστεῦει; Στό κάτω κάτω, κύρης της... τή γέννησε.

«Σέ κείνον τό δρομάκο», ἔδειξε τελεσίδικα – δέν ξέρω ἂν σ' ἐμένα ἢ στή μνήμη της – τό κατασκότεινο

στενό πού κι ἐγώ σωστά τό ἀναγνώρισα. «Δέν ὑπάρχει...»

«Τί γύρευες, Φιλιώ;»

«Ἐδῶ ἦτανε... γκρεμίστηκε.» Καί κίνησε μέ βήμα κουρασμένο ξεφούσκωτη – εὐτυχῶς, δύο βήματα εἶναι τό σπίτι μου... Ὅμως ἀκόμη ψάχνει ὀλόγυρα. «Ἐδῶ κοντά, ἓνα δέντρο πελώριο... Νά! νά! στό σταυροδρόμι! Τότε ἦταν ἄχτιστη ἐτούτη ἡ μεριά.»

«Δέ θυμᾶμαι...», ψέλλισα ἐμπρός στό τριώροφο. Βαριανασαίνει ἀποκαμωμένη – μάταιη τόση ἀναζήτηση. Κάτι μ' ἀμποδίζει, μ' ἀμποδένει – μή θορυβεῖτε! προστάζει, θά διαταραχτεῖ ἡ σιωπή τῶν πεθαμένων... ἐγώ δέντρο δέ θυμᾶμαι, ἀναλογίζομαι, δυσανασχετῶ μέ τή δύσκολη ἀνάσα της. Καί ἄν ὑπῆρχε δέντρο θά τό πελεκίσαν γιά νά χτίσουν τό τριώροφο, ἀναλογίζομαι. Στ' ἀναμεταξύ, ἐξαντλημένη ἡ Φιλιώ βαδίζει βαριά ἀλλά σταθερά, στρίβει ἐδῶ, στρίβει ἐκεῖ ἀδίσταχτα, γνωρίζει τά κατατόπια τώρα, τήν ἀκολουθῶ μέ ἀνακούφιση – δέν ψάχνει πιά, γυρνᾶμε.

«Μιά λεύκα θεόρατη, ἔριχνε σκιά...»

«Ποῦ;»

«Σέ κείνη τήν ἀλάνα... τό δέντρο ἦταν λεύκα, ἓνα καβάκι σάν βελανιδιά.»

«Δέ θυμᾶμαι, βρέ Φιλιώ... εἰλικρινῶς, δέν ἔχω ἰδέα ποῦ εἴμαστε, ἔχω μπερδευτεῖ.»

Τά δόντια της βροντᾶνε; ἀναρωτιέμαι. Βαδίζουμε ἀσταμάτητα – γυρνᾶμε; – ἔστριψε ξανά. Μιά κοπελίτσα ἔσπρωξε μιάν αὐλόπορτα καί χάθηκε. Οὔτε ἀστράφτει πιά, τά σύννεφα μᾶς σκεπάζουνε σάν πάπλωμα, ἓνας γέροντας γέρνει πάνω στό μπαστούνι του καί πάει. Τόν προσπεράσαμε. Φουσκώνει τό μηχα-

νογέννητο βουητό τῆς πολιτείας – τόσο κοντά εἶναι ἡ Λένορμαν; Κάποια στιγμή ἡ Φιλιώ μου ἔπιασε τό μπράτσο, στηρίζεται – γιά πρώτη φορά, ἔπειτα ἀπό χρόνια δεκατέσσερα πού συγγενέψαμε.

«Ἐσύ 'σαι δασκάλα, Δήμητρα...»

Ἐχω συγκινηθεῖ. Δικαίως. Βαδίζουμε στή νύχτα οἱ δύο μας, ἀκουμπάει καταπονημένη στό μπράτσο μου. Ἀφουγκράζομαι.

«Τί θά πεῖ ἰλάσθητι;... Τό καταλαβαίνω, νά!... ἰλάσθητι! Μά...»

Τήν πόνεσε ἡ ψυχή μου – τρομερό! Μέσα στό σκοτάδι τό ξεκρίνω πού σπαράζει ἐσωτερικῶς, ἀπό τά χρόνια τῆς Κατοχῆς φορτώθηκε σιωπηλά τήν ἄδικη κατηγορία καί σπαράζει – ἀδερφός της ὁ Θάνος... ὁ Πετρίδης πατέρας – τρομερό! τή διαμελίσανε, ἰλιγγιᾶ στό χεῖλος... Μέ τ' ἀριστερό μου χέρι τῆς ἔσφιξα τόν ὦμο. «Γιατί, βρέ Φιλιώ, νά τό νομίζεις;»

«Τί νομίζω;» σκίρτησε. Μοῦ ἄφησε τό μπράτσο.

«Συχωρέθηκε, βρέ Φιλιώ, κανένας δέν τόν κατηγορήσε... δέν προσεκόμισε στοιχεῖα. Οὔφ, ἡ καταλαλιά τῆς γειτονιάς!»

Κοντοστάθηκε στή σκοτεινιά καί – τό αἰσθάνομαι – κομπιάζει: τώρα θά μέ ρωτήσῃ τί ἐννοῶ, ποιόν δέν κατηγορήσαν;... γιά τί; Κι ἐγώ θά παραμερίσω κάθε δισταγμό, θά τῆς μιλήσω εὐθέως νά τῆς ξαλαφρώσω τό μυαλό καί τήν καρδιά ἀπό τήν κατάρα πού ἀδικοσέρνει μιά ζωή.

«Τίποτα δέ νομίζω! Κοίτα τή δουλειά σου!» – ἔτσι κοφτά κοφτά. Καί προχώρησε στή νύχτα.

Ἄχ, μωρέ Φιλιώ, ἀναλογίζομαι τρυφερά, νοσταλγικά, στή σφηκοφωλιά τοῦ καπιταλισμοῦ πού διάλε-

ξες νά ζήσεις οί πίο πολλοί εἶναι τρελοί, τοξικομα-
νεῖς, ἀλκοολικοί, τούς παλαβώνει ἡ ἀπληστία καί ἡ
ἀρπαγή, χωρίς νά τό μυριστεῖς σοῦ σάλεψε καί σένα,
καημένη μου Φιλιώ... Ἄς γυρίσουμε στό σπίτι μου
αἰσίως καί τότε θά σοῦ τά ψάλω ἕνα χεράκι, γιατί
αὐτά τά ξέρεις μέν πλήν συνεχῶς τά ἀγνοεῖς ἢ μοῦ
καμώνεσαι... Τότε πού ὁ πουλημένος ὁ Βενιζέλος, θά
σοῦ πῶ, ἔστειλε τό στρατό, τά παιδιά τοῦ Λαοῦ στήν
Οὐκρανία μέ τούς Ἀγγλογάλλους ἰμπεριαλιστές γιά
νά συντρίψουνε... ἔ, τότε, θά σοῦ πῶ, ὁ πατέρας σου
— τυχερός μωρέ Φιλιώ ὁ πατέρας σου, τοῦ χάρισε τήν
τιμή ἡ Ἱστορία, θά σοῦ πῶ, καί πρόταξε παλικαρία
τά στήθια του πάνω στήν κρίσιμη ὥρα πάλεψε γιά
τήν Ὀχτωβριανή Ἐπανάσταση, τό πίο κοσμοϊστορικό
γεγονός ἀφότου ὑπάρχει ἐπί τῆς γῆς ὁ Ἄνθρωπος Φι-
λιώ μου, θά σοῦ πῶ, συμπολέμησε μέ τόν ΛΕΝΙΝ ὁ
πατέρας σου, ἄς ἦτανε φαντάρος τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ,
θά σοῦ πῶ, οὐσιαστικά συμπολέμησε μέ τό σύντροφο
Λένιν, μέ τό σύντροφο Στά... μέ τό σύντροφο Μπουλ-
γκάνιν, μέ... μέ τόσους γίγαντες συντρόφους... μαζί
μέ τούς δικούς μας στή γραμμή τοῦ μετώπου σάν ἕνας
ἄνθρωπος, μοῦ λέγανε κάποιοι σύντροφοι πού τόν εἶ-
χανε ἀκούσει πρό τοῦ Μεταξᾶ, μοῦ λέγανε, τ' ἀνιστο-
ροῦσε μέσ στήν ὑπόγεια τήν ταβέρνα, μοῦ λέγανε, καί
ἄγιαζε ἡ μορφή του ὅσο βάδιζε στά βάθη τῆς Ρωσίας
μέ τά χιόνια τοῦ χειμῶνα, μοῦ λέγανε, παραλίγο νά
τούς παραπέμψει ὁ Κονδύλης στρατοδικεῖο ἐν καιρῶ
πολέμου νά τούς ντουφεκίσει στήν παγωμένη στέπα,
μοῦ λέγανε — κι αὐτές τίς περγαμηνές ἐμεῖς θά τίς
ξεσκίσουμε, Φιλιώ μου;... Ἐ, κι ἐπειδὴ ἦτανε κομ-
μάτι σφιχτός ἡ τζαναμπέτης; θά σοῦ πῶ. Δέ μετράει

τί ἦτανε κατόπιν πού γέρασε, μετράει τί πρόσφερε
στήν Ἐπανάσταση, θά σοῦ πῶ, ἀντικειμενικά ὁ Πε-
τρίδης εἶναι ἥρωας ἀθάνατος τοῦ διεθνῆ Σοβιετικοῦ
Λαοῦ, πάλεψε μπολσεβίικα σάν πρωτοπόρος προλε-
τάριος, τιμή καί δόξα βρέ Φιλιώ, θά σοῦ — ζυγώνουμε
τό σπίτι μου θαρρῶ καί νιώθω τήν ἀνάγκη, λαχταρῶ
κι ἐγώ νά ξαλαφρώσω στή νύχτα τήν καρδιά μου,
βαθύς ἕνας καημός τή ροκανίζει. Ἄχ, βρέ Φιλιώ μου,
θέλω νά τῆς πῶ... ὁ Ἡλίας, θέλω νά τῆς πῶ, ὁ
Ἡλίας εἶναι βρέ Φιλιώ... ὁ Ἡλίας μου...

«Τέσσερα χρόνια πίο μικρός — τί θ' ἀπογίνω;»

Ἄκουσα μέ φρίκη ν' ἀνεβαίνει ὁ στεναγμός μου
πρός τά σύννεφα. Καταποντίζομαι.

«Τό Δημοτικό Σχολεῖο!» βόγκηξε βραχνά ἡ Φιλιώ
στρίβοντας τή γωνία ἀλαφιασμένη καί κοκάλωσε.

Ξαφνιάστηκα — ἔ, καί;... ποῖο δημοτικό; Ἴσως ἡ
ἀλλοπαρμένη δέν πῆρε χαμπάρι πού ἐγώ... Ἀπό μιά
τσιμεντοκολόνα περεχύνεται ἄπλετο φῶς στό περιβο-
λάκι — μιά μικροσκοπική πλατεία, κατσιασμένες πι-
κροδάφνες καί ἀκακίες, θά σωριαστῶ στό παγκάκι, δέ
μέ σηκώνουν τά πόδια μου... κούραση... ντροπή.
Ἄλύγιστη ἡ Φιλιώ πλάι στήν κολόνα, τό φῶς παγε-
ρό τήν περιλούζει. Ζορίζομαι:

«Σ' αὐτό τό δημοτικό πήγαινες, Φιλιώ; Ἀφοῦ στή
γειτονιά μας ἔχουμε...»

Δέν ἄκουσε, εἶμαι σίγουρη — ἄς μήν ἄκουσε καί τό
στεναγμό πού ἔστειλα στά σύννεφα. Ἡ θωριά της
χλωμή ἔχει πετρώσει, μιάν ἀγριάδα ἀκατανόητη —
δολοφονική, ὑπαγορεύει μέσα μου μιά ἔντρομη φωνή,
ὄλοι στήν Ἀμερική εἶναι δολοφόνοι γκάγκστερ, τήν
κολλήσανε αἰμοβορία... Τό βλέμμα της καρφωμένο

στό κενό μονολόγησε: «Σκοτάδι...»

Πότε ήτανε σκοτάδι; αναλογίζομαι.

«Κατασκότεινα... άστροφεγγιά.»

«Πότε, Φιλιώ, στην Κατοχή;»

Ίδια ύπνοβάτισσα άλύγιστη έφτασε στη γωνία του σχολείου. Άντίκρυ ένα τεράστιο διώροφο έρείπιο, έργοστάσιο θά ήταν προπολεμικώς. Τό χωρίζει από τό μαντρότοιχο τής σχολικής αύλης ένα σοκάκι στενόμακρο σαν λούκι, ίσα πού φωτίζεται στην πέρα γωνία — δέν πιστεύω, Θεέ μου, νά μέ χώσει κι εδώ μέσα ή άνώμαλη! Όχι, μέ κανέναν τρόπο έγώ δέ θά.

Τά παράθυρα στό έρείπιο χωρίς κουφώματα χάσκουν μαύρες, κακοφορισμένες πληγές. Κι όσο κατηγορίζουμε νιώθω πατικωμένη ανάμεσα σέ τούτο τό πεθαμένο τέρας καί στον ψηλό μαντρότοιχο — έπεσα στην παγίδα, νιώθω, νά φύγουμε Φιλιώ!... Άσθματικά σιγοσφυρίζει σιμά στ' αύτί μου — μέ φέρνουν άκαθόριστα πίσω στά νιάτα μου τά συριχτά σπαράγματα από τά χείλια της, μοιάζουμε μέ έργόσυρτο σκοπό αλλά δέν ξεχωρίζω ποιό τραγουδάκι πάνε νά δέσουνε, σαν νά χει ρίξει βαθιά τήν πετονιά στά περασμένα καί τής σάλωσε στά βράχια, μάταια τραβάει. Κάπου στά μισά του δρόμου κοντοστάθηκε, ή βραχνάδα της έφιαλτική:

«Δέν τρίζει πιά... Ήτανε σκοτάδι.»

Τί νά έτριζε; αναρωτιέμαι έτσι πού άγναντεύει πάνω κάτω μέ άγωνία λές καί νά, κάποιος θά προβάλει. Καί μεις, στό έλεός του εδώ, ανάμεσα σέ δύο μαντρότοιχους δίχως άνοιγμα ως τό σταυροδρόμι — τί αναθυμάται τό σαλεμένο μυαλό πίσω από τά σκληρά μαύρα μάτια; — άς μέ κοιτούν παράφορα, δέ βλέπουν έμένα,

είμαι βέβαιη. Μ' έχει σφίξει ο τρόμος — αν άξαφνα εδώ στήν έρημιά, στή μαύρη νύχτα τήν πιάσει ή κρίση;

«Τό ασφαλτοστρώσανε... δέν τρίζει τό χαλίκι.»

«Πάμε, Φιλιώ, φοβά. Έχω ξαγριευτεί.»

«Ήτανε σκοτάδι.»

«Περασμένα μεσάνυχτα.»

Ζύγωσε τήν άβαθη έσοχή πού σχηματίζει ή άγκωνή του έργοστασίου μέ τό ντουβάρι του προαύλιου, σέρνει πάνω στις πέτρες τήν παλάμη — όχι κάνα χάνδι — σαν πραγματοποιώμονας πού έρευνά τά αίτια. Καί δοκιμάζει ν' ανασύρει από τά σκοτάδια πάλι τό άργόσυρτο σφύριγμα. Πνίγηκε. Άνάδωσε ένα λάλημα κι έχωσε στις χούφτες της τό πρόσωπο, ξέσπασε σ' αναφιλητά.

«Νά σέ χαρώ, καλή μου...»

Τινάχτηκε μόλις τήν άγγιξα στην πλάτη — άβυσσαλέο τό βλέμμα της — σκληρίζει: «Πανάθεμά σε, Δήμητρα! Ό φονιάς!... ο κερατάς!... Πανάθεμά σε!»

Έ, όχι! Έγώ δέν πρόκειται ν' ανεχθώ άλλες παραξενιές, δέ θά τής επιτρέψω νά ξεσπάει άπάνω μου τό μίσος της, τή φρενοβλάβειά της — άς καταφύγει σέ ψυχίατρο, άλλο τέτοιο κρούσμα έγώ δέν πρόκειται... όχι! όχι!

Ρυθμικά χτυπούν τό πεζοδρόμιο στην σιγαλιά τής νύχτας τά τακούνια μας. Έπιστρέφουμε. Στο σπίτι

μου. Ἐγὼ τὸ ἀποφάσισα. Προπορεύομαι... Τώρα, ἂν θεωρεῖ καὶ κερατὰ τὸν μπαρμπα-Σταῦρο — πατέρας της ἦτανε. Ἐπ' αὐτοῦ τί νὰ προσθέσω ἐγώ; Καὶ στὸ κάτω κάτω, τί μέ κόφτει ἐμένα πότε πέθανε ὁ ψιλικατζής; Γιατί μέ σκυλόβρισε λοιπόν ἢ παλιοβρώμα; Στὴν πλατεία μ' ἔβρισε πρωτύτερα... καὶ στὴν Ἀντιφάνους μ' ἔβρισε πρωτύτερα... ἐγὼ τῆς λέω πού ἄστραφτε: ἔλα, Φιλιώ μου, νὰ γυρίσουμε, κουράστηκα, τῆς λέω, ὅποτε φουντώνει ἢ μανιακὴ: ὁ πατέρας της ὁ... ὁ, μοῦ λέει, εἶχε πεθάνει προτοῦ ἀκόμα μέ συλλάβουνε, προτοῦ αἰχμαλωτίσουν τὸν — ὄχι, Φιλιώ μου, λέω, ἐγὼ ἤμουν στὴ φυλακὴ, εἶχαν ἐκτελέσει καὶ τὸ Φάνη μας ὅταν πέθανε ὁ Πετρίδης — ψόφησε, μοῦ λέει μέ τόση λύσσα σωστὴ εἰδωλολάτρισσα πού ἐγὼ ἀνατρίχιασα, ψόφησε τίς μέρες πού ὁ ἀδερφός μου ἐγκατέλειψε γυναίκα μέ μωρό στίς φασκιές ἀποστάτευτο γιὰ νὰ ἔβγει στὸ κλαρί, μοῦ λέει, κατσαπλιάς — γιὰ τὴ Λευτεριά τοῦ Λαοῦ πολέμησε ὁ ἄντρας σου καὶ θά ἔπρεπε νὰ εἶσαι ὑπερήφανη, ἐξανίσταμαι τότε ἐγὼ ἀλλὰ ἦταν θεοσκότεινο τὸ σοκάκι, ἐρημιὰ, δέν τῆς — ἐπειδὴ καθαλῆσαν τὸ καλάμι ὁ παρανοϊκὸς ὁ Ζαχαριάδης καὶ οἱ αἰμοσταγεῖς τζουτζέδες του, μοῦ λέει, γι' αὐτὸ μακέλευε τὸν κόσμο ὁ, μοῦ λέει, κι ἐγὼ τὸν σιγοντάριζα ἀπὸ κοντὰ σάν ὁ ξαποδῶς ψουφού καὶ κατόπιν τὴν κορόιδεα πὼς τάχα μαζεύει στὴν Ἀκράτα τίς ἐλιές, τῆς παρέδωσα τὸ γράμμα του ἀφοῦ εἶχε πεθάνει ὁ πατέρας της, μοῦ λέει, συνεπῶς... — Φιλιώ μου εἶχες σπάσει, τῆς λέω, θά ἐξέθετα τὸ Κίνημα ἐάν ἐσύ δέν ἤλεγχες τὰ νεῦρα σου, τῆς λέω — ἀρχίδια, μοῦ λέει. Μάλιστα! τέτοια χυδαιότητα ἢ παλιοβρώμα καταμεσῆς στὸ δρόμο, καὶ

ἄρα, μοῦ λέει, ὅταν πέθανε ὁ πατέρας της ὁ ἀδερφός μου μακέλευε στὰ βουνά κι ἐγὼ τὸν σιγοντάριζα, ὅ,τι δέ μέ συμφέρει τὸ ξεχνῶ, μοῦ λέει.

Γιατί νὰ τὸ θυμᾶμαι, παλιοβρώμα; ἐξανίσταμαι καὶ τὰ μοκασίνια μου καρφώνουν δυναμικὰ τὸ πεζοδρόμιο, σιμώνουμε τὸ σπίτι μου — ἀσφαλῶς τὸ βουητό ἐκεῖ πέρα εἶναι ἢ Λένορμαν. Γιὰ νὰ σέ παινέσω θές νὰ τὰ θυμᾶμαι, παλιοβρώμα; ἐξανίσταμαι. Δέν πάτησες μιὰ φορά στὴ Σωτηρία, ἐτοιμοθάνατος ὁ πατέρας σου, αἰσχος καὶ ντροπὴ σου! ἐξανίσταμαι, δέν τοῦ ξαναμίλησες τοῦ δυστυχῆ ἀφότου ὁ Φάνης σοῦ φόρεσε στεφάνι καὶ σ' ἔμπασε στὸ σπίτι τῆς μάνας μου, ἐξανίσταμαι, καὶ νὰ τὴ ἢ πλατειοῦλα μας ἐγκαρδιωτικὴ στὸ βάθος τοῦ δρόμου, φτάνουμε — μήτε τὸ λογαριάζω πλέον ἂν μέ σφάζουν τὰ νεφρά.

Σκληρὴ γυναίκα, ἀπαίσια! ἀναλογίζομαι, δέν ἔχει στὴν ψυχὴ της κόκκο ἀνθρωπιᾶς, ἀγάπη γιὰ κανένα δέν ἔχει, σωστὴ εἰδωλολάτρισσα, ἀναλογίζομαι — μίσος καὶ ἀπληστία χοχλακίζουν μέσα σου, παλιοαμερικάνια!... Μάχαιραν ἔδωσες, μοῦ λέει τόσο πολὺ σκληρὰ ὥστε ἐγὼ κατατρόμαξα στὴν Ἀντιφάνους πρωτύτερα πού ἄστραφτε, ἐγὼ δέν τῆς ἔδωσα ποτέ καμία μάχαιραν, ἀναλογίζομαι καὶ φτάσαμε στὴν πλατεία μας, πανέρημη — σταγόνα μοῦ βάρεσε τὴ μύτη; — οὐδεμία μάχαιραν!... οὐδέποτε!... Ὅ,τι δέ μέ συμφέρει τὸ ξεχνῶ, μοῦ λέει, καὶ ὅταν αἰχμαλωτίσανε τὸν ἀδερφό μου ἔξω ἀπὸ τὴ Μακρὰκώμη, μοῦ λέει, λαβωμένο κατσαπλιά... Θηρίο ἐγὼ ἀνήμερο: ἂν τὸν ξαναπεῖ κατσαπλιά θά τὴν παρατήσω σύζυλη, ἀποφάσισα, ἀκόμα καὶ στὰ θεοσκότεινα τῆς Ἀντιφάνους πού ἄστραφτε θά τὴν παρατοῦσα ἐγὼ ἀλλὰ μοῦ λέει: μό-

λις τόν φυλακίσανε στό νοσοκομείο ἔτρεξε ἡ Φιλιώ μέ τό μωρό στή Λαμία νά τόν ἐπισκεφθεῖ, μοῦ λέει, τό θυμάμαι αὐτό ἢ τό ξέχασα; μοῦ λέει, ἐκεῖ στό κρεβάτι πού τόν κρατούσανε σιδεροδέσμιο ἡ Φιλιώ τό ἐνόησε, μοῦ λέει, μέ τόσο φανατισμό καί ἀγριάδα δέν ἔχει σωμό ὁ ἀδερφός μου ἐνόησε καί ἄν ἦταν νά γλιτώσει τό παιδί τουλάχιστον — ἔ, μήπως κι αὐτά τά ξέχασες Δήμητρα; μοῦ λέει ἡ ἀνήθικη — ἀσφαλῶς ἦτανε σταγόνια, ἔπεσε κι ἄλλη... κι ἄλλη, ἀσφαλῶς — εὐθύς πού γύρισε ἡ Φιλιώ ἀπό τή Λαμία ἀνασκουμπώνεται καλοῦ κακοῦ γιά νά ξενιτευτεῖ, στόν καταραμένο τόπο μαύρη πέτρα, ναί! Ξεπουλάει ὅσο ὅσο τό καταραμένο τό μαγαζί καί τό καταραμένο τό σπίτι, πού τά 'χε ἀφήσει στή Φιλιώ καί στό μακαρίτη τό Θάνο ἡ μάνα τους, καί ὁ φαταούλας ὁ... ὁ... ὁ... τά 'θελε δικά του, γράφει ἡ Φιλιώ στήν Ἀμερική στόν μπάρμπα της, ἀδερφό τῆς μάνας της, βοήθεια, τοῦ γράφει, ἐδῶ γίνεται μακελειό, ἔχω μωρό παιδί, θά μείνει κι ἀπό μάνα ὀρφανό, τοῦ γράφει, ἔτσι ὁ μπάρμπα της εἰδοποίησε τόν Μάρκ, πού ὑπηρετοῦσε στήν Ἀποστολή καί τοῦτα ἔγιναν προτοῦ μέ συλλάβουνε, μοῦ λέει ἡ ἀνήθικη, ὅμως ἐγώ τό λησμόνησα ἐπειδή δέ μέ συμφέρουν — ψιχαλίζει, χτυπᾶνε οἱ ψιχάλες στόν εὐκάλυπτο, στόν τσίγκο τοῦ καθαριστήριου στό ρημαγμένο σπίτι της — κι ἀπάνω πού ἄστραφτε στήν Ἀντιφάνους ἔξαλλη μοῦ λέει: ποῖο χαγιάτι καί ἀρχίδια μωρέ Δήμητρα, πούθε ν' ἀκούσει ἡ Φιλιώ τά ξεφωνητά τῆς κωλόγριας; Μάλιστα! τέτοιες χυδαιολογίες ἡ ἀνήθικη καταμεσῆς στήν Ἀντιφάνους μέσ σ' ἀστροπελέκια πού τό φυλλοκάρδι μου ἔτρεμε καί σάν ἔφυγε μέ τό παιδί της ἀπό τό σπίτι τῆς κωλόγριας, μοῦ λέει,

μαγαζί καί χαγιάτι ἦτανε πουλημένα πρό πολλοῦ, ἡ Φιλιώ μέ τή βοήθεια τοῦ μπάρμπα της ζήτησε ἄσυλο, μοῦ λέει, ἐγώ 'θέλα νά βάλω βουρλισμένη τά κλάματα, νά τήν παρατήσω στήν ἐρημιά τῆς Ἀντιφάνους μέσ στή μαύρη νύχτα πού θά ξεσποῦσε ἡ μπόρα, ὅποτε ἀπάνω κεῖ μᾶς διπλαρώνει ὁ σημηνίτης, μεθυσμένος χασκάριζε, βάζω μιά φωνή: χαθήκαμε Φιλιώ μου! Ὁ σημηνίτης ἀπό δίπλα μας γυρνᾶμε κατά πίσω, ἀπό δίπλα μας στρίβουμε, ἐρημιά καί σκοτεινιά τρομάρα μας! ἀλλά εἶχε πάρει φόρα ἡ ἀνήθικη καί τοῦ πατάει ἕνα λούσιμο: «Ἄντε γαμήσου, νιάνιαρο, μισάρχιδο!», τοῦ σκούζει καί κάτι βρισιές ἀμερικάνικες μπαστάρ φαφούκ γκαντέμ, πού ἔφριξα, κουφώσανε παντζούρια, μᾶς τηροῦσαν, ἔφριξα, πέσανε τά μούτρα μου, λέω ἐνδομύχως: Δήμητρα τρέχα νά βγείς στή Λένορμαν, ὅποτε ἡ ἀνήθικη στρίβει ξανά τρυπώνει στό λαβύρινθο...

Νά τη, πού ξέσπασε ἡ βροχή!

Φυσῶ καί ξεφυσῶ λαχανιασμένη κάτω ἀπό τό γείσο τῆς ἐξώπορτας. Εὐτυχῶς δέ βραχίκαμε — προφτάσαμε. Ἐχω σημάνει τό κουδούνι κι ὅσο ν' ἀνοίξει ὁ Ἡλίας τῆς δείχνω τήν μπρούντζινη ταμπελίτσα.

«Δές τί ὄνομα γράφει ἡ πόρτα: *KIMON KALLIMANOPOYLOS*». Συγκρατοῦμαι, παρά τήν ἀγανάκτηση, σ' ἕναν τόνο λογικῆς — ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πιστεύω, τόν ἀντιλαμβάνονται, τόν σέβονται. «Ἐσύ, Φιλιώ, εἶσαι ἐγκατεστημένη στήν Ἀμερική. Θά μείνεις γιά πάντα ἐκεῖ, ἔχεις τόν ἄντρα σου, τό βίος σου τό ἀμερικάνικο... Ὡστε, μήν ἔχεις ἀπό μᾶς ἀπαιτήσεις. Τοῦτο τό πατρογονικό ἐρείπιο εἶναι γιά μένα καί γιά τά παιδάκια μου τό πᾶν! Ἐσύ στή Βοστόνη τί

ανάγκη τό 'χεις; Μά καί πάλι, ἐγώ σοῦ ἔκανα μιά πρόταση...»

«Δέν ἔχω βιός ἀμερικάνικο! Οὔτε ἄντρα!»

Ἔτσι πού τά δαγκώνει κακότροπα, στυφά – φτυστή ὁ μπαρμπα-Σταῦρος ὁ πατέρας της! – καθόλου περιέργο ἄν ἄντρας δέ στέριωσε κοντά της· παλιοχαρακτήρας, ἔχει διώχτη. Ὅπωςδήποτε, ξαφνιάστηκα δυσάρεστα:

«Καί ὁ...;»

«Ὁ Ἄλαν;» μόρφασε μέ χλεύη. Σιγοτρέμει στό δάχτυλά της τό τσιγάρο ὥσπου νά τ' ἀνάψει.

Ξαφνιάστηκα ἀκόμα πιό πολύ. Τῆς πῆρα τσιγάρο ἀπό τό πακέτο. Μοῦ πρόσφερε φωτιά μέ τ' ἀναπτηράκι της – σιγοτρέμει καί ἡ φλόγα. «Ὁ... ὁ... ἐκεῖνος τῆς Ἀποστολῆς πού σέ παντρεύτηκε; Ἀλλιώτικα τόν εἶπες.»

Ἔχει μισογυρίσει πέρα, ἔχει καμπουριάσει, κι ἐγώ δέν καλακούω τί ὀργισμένα ἀλέθει μέσ στα δόντια της – τίποτα μά τίποτα!... δέν τῆς φτούρησε τίποτα!... καταραμένη!... τίποτα! Τέτοια σορόπια γιά νά μέ συγκινήσει – ἐμένα! – ἐνῶ βρέχει ραγδαῖα, πάνω στό δεύτερο σκαλοπάτι ἐμεῖς καί οἱ πιτσιλίες πηδᾶνε ὡς τίς κάλτσες μας, τσιρίζει καί στ' αὐτί μου ἐκκωφαντικά ἡ κλειδωνιά τῆς ἐξώπορτας – ὁ ἀπερίγραπτος Ἡλίας ἀρέσκεται νά πατάει τό κουμπί σάν χαμίνι ἀδιάκοπα – διόλου δέν ξεκρίνω τί μοῦ λέει: καί ὁ Ἄλαν, μοῦ λέει, καί... χωρίς διατροφή... μήτε ὁ καημένος ὁ Μάρκ τῆς ἔφταιξε... τώρα τό ψωμί της... μέ τό ξεσκονόπανο! Ἔστριψε καταπάνω μου ἐχθρικά, εἶναι ἀλλαγμένη, τό ἀποτσιγάρο ἔχει κολλήσει στό χεῖλιά της: «Μπᾶς καί νομίζεις πώς εἶμαι ἡ Ροκφέ-

λερ; Καμαριέρα στό ξενοδοχεῖο τοῦ μίστερ Κρίς, ξεπατώνομαι. Οἱ Ἀμερικάνοι μέ τή δουλειά δέ χωρατεύουν!»

Κι ἐγώ τί φταίω δηλαδή ἄν τά 'κανε ρόιδο στήν Ἀμερική ἢ Φιλιώ καί δέν καζάντησε; Ἐσπρωξα τήν ἐξώπορτα.

«Φτάνει πιά, Ἡλία, μπήκαμε!»

Πιάνω τή ζακέτα μου – δέ βράχηκε. Εὐτυχῶς! Στό δρόμο οἱ καταρράχτες τ' οὐρανοῦ – ἴσα πού προφτάσαμε. Στόν τοῖχο πλάι στή σκάλα οἱ τρεῖς θεόρατες ἀμερικάνικες βαλίτσες της. Κρυφοχαμογελῶ: μέ τή νεροποντή ἀδύνατον νά φύγει – θά μοῦ ὑπογράψει ἀπόψε τό χαρτί, πού νά πλαντάξει!

Εοπίσω της ἀνεβαίνω κι ἐγώ ἀργά τήν παρκεταρισμένη σκάλα μου. Τῆς ὑπενθυμίζω διακριτικά πώς στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, πέρα ἀπ' ὅ,τι ἄλλο, ὑπάρχουν συναισθηματικοί δεσμοί, ψυχικοί δεσμοί βαθύτατοι, ἄς ποῦμε, δένεσαι μέ τά πράγματα... νά ποῦμε, τό σπίτι σου, ἐκεῖ πού γεννήθηκες... ἐκεῖ...

Κοντοστάθηκε στό γύρισμα τῆς σκάλας, πάλι σάν νά διστάζει νά διαβεῖ τή μεσόθυρα μέ τά πολύχρωμα τζαμάκια – μαβιά, πράσινα καί κόκκινα – οἱ τύψεις σου, αἰσχρή! ἀναλογίζομαι. Ἀλλά καί ὁ Ἡλίας, χαμογελαστός νά μᾶς προῦπαντήσει στό κεφαλόσκαλο, ἐκεῖνη δά τή στιγμή αἰφνιδιάστηκε. Κάτω ἀπό τό φῶς τῆς κινέζικης πλαφονιέρας μου, τώρα πού μέ τήν ξαγρύπνια καί τήν κούραση τῆς ἔχει φύγει τό μεϊκάπ ἢ Φιλιώ ὁμορφη δέν εἶναι. Ἀπεναντίας! Μιά μαραγκιασμένη μεσόκοπη μπεκρού, παστρικά σέ ξενοδοχεῖο τῆς Βοστόνης. Μ' ἐπαγγελματική προστυχιά μοῦ πέταξε:

«Δέν παραταῶς τούς ψυχικούς δεσμούς, ρέ Δήμητρα! Τό παζαρεύεις αντιπαροχή γιά πολυκατοικία — ἔχει τόσο κῆπο, πόσα διαμερίσματα σου δίνουν; Παρ' το ἀπόφαση; χωρίς τή δικιά μου ὑπογραφή μήτε κοτέτσι δέ θά χτίσεις!»

Διάβηκε θρασύτατη τήν τρίφυλλη μεσόθυρα — ἡ ἠθική ἀσκήμια τῆς εὐτέλειας! — καί στό ἀντρέ στυλώθηκε· μιά χασικλοῦ βραχνόκοτα:

«Εἶναι καί στήν Ἀκράτα κάτι χτήματα, ἔ; Μαζεύατε ἐλιές... Ὅπως τ' ὀρίζει ὁ νόμος γιά τ' ἀγγό-νι, Δήμητρα. Σκίσε τήν ψευτοδιαθήκη! Μοῦ εἶπανε πώς στήν Ἀκράτα ἀναπτύσσεται ὁ τουρισμός.»

Τούς νόμους τούς ψηφίζουνε οἱ ἐκμεταλλευτές τοῦ Λαοῦ γιά νά τόν ληστεύουνε, ἀνήθικη! ἀναλογίζομαι καί πατίκωσα στό νεροχύτη τό τσιγάρο της — κακῶς ἐγώ τό καταδέχτηκα. Ποιός τίμιος ἀγωνιστής θά λογαριάσει αὐτούς τούς νόμους τῆς ζούγκλας, τῆς ὠμῆς ἐκμετάλλευσης;... Τρώω δυό μπουρεκάκια κρύα στ' ἀρπαχτά — λαίμαργη δέν εἶμαι, ἀπλῶς λίγωσα ὕστερα ἀπό τήν ὀλονύχτια ὀδύσεια... Ἄ, μπά! ἔντεκα καί εἴκοσι; Γιά στάσου, ἐγώ νόμισα... μόνον ἔντεκα καί εἴκοσι; Παράξενο...

Ὅπωςδῆποτε, ὅσο νά βγεῖ ἀπό τή χρεία ἡ πρόστυχη φυσομανῶ καί περιφέρομαι: κουζίνα-ἀντρέ-τραπεζαρία, ὁ Ἡλίας καμπουριασμένος γράφει ἢ διαβάζει... κι ἐγώ εἶμαι κυριολεκτικά ἀνάστατη — πῶς

πληροφορήθηκε στή Βοστόνη ἡ ἀνήθικη τή μέθοδο ἀντιπαροχῆς; Φυσομανῶ, περιφέρομαι: τραπεζαρία-ἀντρέ-κουζίνα — πῶς ἔμαθε στή Βοστόνη ὅτι οἱ Γερμανοί ἐγκαταστήσαν φέτος στήν Ἀκράτα μεσογειαική κατασκήνωση; Τσιμπῶ ἕνα ραπανάκι — λίγωσα — μιά μπουκουνιά ψωμί, τόση δά γραβιέρα — νά ψυχοπιαστώ — ἕνα μπουρεκάκι, μιά σταλιά μανούρι... Μασουλᾶω καί περιφέρομαι ἀνάστατη: κουζίνα-ἀντρέ-σαλόني — τό νταραβέρι τῆς ἀντιπαροχῆς τό καθιέρωσε προσφάτως ὁ ἐλληνικός καπιταλισμός γιά νά ληστέψει, πῶς κατατοπίστηκε στή Βοστόνη ἡ πρόστυχη; Περιφέρομαι, μασουλᾶω: σαλόني-ἀντρέ (τί κάνει στή χρεία τόση ὥρα;) ἀντρέ-τραπεζαρία, μασουλᾶω — καμιά χαρτορίχτρα ρώτησε ἢ τή Σία ρώτησε καί τῆς εἶπανε πῶς ἐγώ βολιδοσκοπῶ δυό ἐργολάβους;... προδοσία!... ἔχ, μασκαρά Δροσίνη, παλιομπαγαπόντη, ὀχιά!... καί παράσταινες τοῦ Φάνη μας τό φίλο! Φυσομανῶ πίσω ἀπό τοῦ Ἡλίας τούς κακομοιριασμένους ὤμους, παρατηρῶ τίς ἀντιδράσεις του.

«Πολλά παλούκια ἔχει πηδῆξει ἡ λεγάμενη!»

Καμώθηκε ὅτι δέν ἄκουσε. Διαβάζει, γράφει καί διαβάζει. Τά λογιστικά κιτάπια του εἶναι στοιβαγμένα ταχτικά πάνω στόν μπουφέ· ἔχει κι ἀπόψε ἀπλώσει «τά χαρτιά του» στό τραπέζι, ἀπορροφημένος «ἐργάζεται» — κάθε νύχτα μικρές ὥρες τά μαζεύει ὁ διανοουμενάκις, καμιά φορά ξημερώνεται — ἐτούτη ἡ κούτρα σάν πεπόνι κάτω ἀπό τ' ἀραιά, πυρρόξανθα μαλλιά ὀρέγεται τά πάντα νά χωρέσει, νά χωνέψει. Βάζω τά γυαλιά μου ὑποψιασμένη. Ἄμ, καλά τό μύριστηκα ἐγώ! Ποιήματα στό ἀνοιχτό βιβλίο ἐμπρός του. Καί χτυπάει τό στιλό του ρυθμικά στό χοντρό

τετράδιο. Τί γράφει ο ξελιγωμένος, ποιά Βικτόρια όνειρεύεται; Μέ καταλαμβάνει φρίκη όταν σκέφτομαι τί ανακάλυψα πού είχε γράψει τίς προάλλες:

τά χέρια σου πώς λάμπουνε σάν κρίνα
πώς μέ κρατούν σφιχτά στην άγκαλιά

Φαντάσου, οικογενειάρχης ν' άγκαλιάζει μιά ξαδιάντροπη Βικτόρια! Κι έχει φορέσει στεφάνι, έχει ν' αναστήσει νήπια... επαναστάτης του γλυκού νερού ό κλαψανίθρας!

τό βλέμμα σου ύγρό μέ ραίνει φώς

πού σου, έρωτόληπτε, αίσχος! Πατινάδες κρυφογράφει ξαγρυπνώντας. Καί τίς καταχωνιάζει. Πού κοτάει νά τίς παρουσιάσει, νά τίς δημοσιεύσει!... Άνάβω όλο τό κρυστάλλινο πολύφωτο καί σκύβω ώς τ' αὐτί του – σημειώσεις στό τετράδιο, δέ βλέπω κανένα στίχο απόψε, καμία «Βικτόρια» – τόν σκούντηξα στον ώμο:

«Είναι τέτοια, σου λέω, πρόσεχε!»

Σήκωσε τό κεφάλι, τά ξεπλυμένα μάτια του πίσω από τά γυαλιά ταξιδεύουνε.

«Τό έξακρίβωσα, σου λέω, μου τ' όμολόγησε!»

Ή πόρτα τής χρείας άνοιξε – μουλάρωσα καί βράζω, έτοιμάζομαι. Ήξω ακόμα βρέχει. Ή πρόστυχη δέ φάνηκε. Τό φώς είναι τώρα αναμμένο στό λουτρό – τί κάνει τόση ώρα; Γιατί ό άπερίγραπτος δείλιασε νά δώσει στην Ήπιθεώρηση Τέχνης εκείνα τά έξοχα πού έγγραφε όταν βγήκε από τή φυλακή, όταν παντρευτήκαμε; Τό «Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα», τή «Μεγάλη Πορεία», τό «Ήθελ καί Τζούλιους, αδέρφια μου».

Τόν συνεχάρη ό ίδιος ό Μάρκος Αύγέρης πού τά διάβασε – θ' άποχτούσε μιά ύπόσταση στό Κίνημα, στην κοινωνία κάποιο κύρος. Κακομοίρης λογιστάκος ήτανε στή ζωή του άνεκαθεν, άνάξιος! Στίχο δέν έχει δημοσιεύσει, πουθενά – μηδενικό! Γιατί λοιπόν ξαγρυπνάει διαβάζοντας; Τόν ξανασκούντηξα μήπως τόν κατεβάσω από τά σύννεφα:

«Αὔριο θά πάω καί θά τόν φτύσω!... Νά συγγενής, νά μάλαμα!»

Μέ θωρεϊ σάν ήλίθιος. Ήπειτα φλογίστηκε, οί φακίδες του σκούρυναν καστανόξανthes. Για νά μήν κλάψω από τήν αναγούλα καψογέλασα:

«Ό ξάδερφός σου ό περίφημος μάς πούλησε... μάς πρόδωσε!»

«Ά, ό Άσαντρέας», τραύλισε.

Του βρόντηξα τήν παλάμη πάνω στό βιβλίο μέ τά ποιήματα: «Σέ μένα θά λές ό μασκαράς, μακάρι νά τόν στήσουν στό έκτελεστικό άπόσπασμα – ό μασκαράς! Θά πās νά τόν φτύσεις καί σύ κατάμουτρα!... Πώς τό μαθε ότι έγώ βολιδοσκοπήσα...»

Στάθηκε στό κατώφλι ή άνήθικη. Ό Ήλίας προσηκώθηκε.

«Τί έπαθες, Φιλιώ;»

Είναι όπως τό θειάφι κίτρινη, κομμένη – τό αίμα έχει στραγγίξει στα μάγουλά της. Κρατήθηκε από τήν κάσα. Τής ήρθε ανακάτωμα, ψέλλισε, νά τή συμπαθάμε... λέρωσε τήν τουαλέτα, έκανε έμετό...

«Νιώθεις σκοτοδίνη;» χαιδολογεί ευκαιρίας δοθείσης μπράτσο ό έρωτομανής.

«Όχι, ζαλάδα έχει... μιά σθημάρα.

«Κάθισε!»

Είναι νευρικό, τῆς εἶπε ὁ γιατρός, ὅποτε συγκινεῖται κάνει τό στομάχι τῆς σπασμό, μέ πόνους φοβερούς... Τῆς πέρασε.

Ὁ Ἡλίας ἀγκάλιασε εὐλαβικά τούς ὤμους τῆς – ἐπωφελείται τό κουμάσι· ἔννοια σου, θά τόν βάλω ἐγώ νά σφουγγαρίσει τά ξερατά τῆς, νά τά γλειψίει! – τήν ὀδήγησε ὡς τήν μπερζέρα καί τή θρόνιασε σάν τήν πριγκιπέσα, σάν καμιά Βικτόρια – δεν κοιτάει ὁ σπαστικός τό ψωλάκι του πού δέν ἐπαρκεῖ νά ξεδιψάσει μία διψασμένη παρά μου λιγουρεύεται καίτσι λιμπουρδίσματα. Σκύβει πάνω ἀπό τό βαθύ ἄνοιγμα τῆς μπλούζας τῆς.

«Θές ἓνα χαμομήλι;... ἓνα τίλιο;»

Δέ θέλει, τοῦ χαριεντίζεται παρά τό χάλι τῆς ἢ πατσαβούρα. Μιάν ἀνάσα θά πάρει καί νά τῆς φωνάξουμε ταξί, τοῦ παραγγέλνει, νά ξαποστάσει στό ξενοδοχεῖο τῆς.

«Βρέχει μέ τό τουλούμι», σάρκασα.

Μέ διόρθωσε ὁ μαλάκας: «Ἐπαψε ἢ βροχή».

«Πρέπει, Φιλιώ, νά καταλήξουμε σέ συμφωνία, δέ γίνεται νά φύγεις προτοῦ νά ὑπογράψουμε.» Ἀπό τό συρτάρι τοῦ μπουφέ – νάι, ὁ παππούς μου στήν Τεργέστη τόν ἀγόρασε! – ἔβγαλα τό χαρτί τοῦ συμβιβασμοῦ πού μου ἔχει συντάξει ὁ δικηγόρος, τ' ἄφησα στό χαμηλό τραπεζάκι πλάι τῆς – κι αὐτό στήν Τεργέστη ἀγορασμένο· ἦταν ὁ παππούς μου ἀρχοντάνθρωπος! Τῆς προσφέρω καί τό στιλό τοῦ ἀπερίγραπτου – ψιχάλιζε στά μάτια σου ἢ θλίψη, ὁ ἀνίκανος!... «Διάβασέ το προσεχτικά. Καί τό ὑπογράψουμε.»

«Εἶναι ἄρρωστη, μήν τήν πιέζεις!» ὀρθωσε τό καχεκτικό κορμάκι του. Ὁ ἀπερίγραπτος!

Αὐτό ἐγώ τό λέω: προδοσία!... Δέν μ' ἐνδιαφέρει ἐάν ἀνεπιγνώστως – ἀντικειμενικά εἶναι ἡ ἐσχάτη προδοσία! Ὁ ἐλεεινός, ξεπούλησε τά παιδιά του, πού κοιμούνται στό πλαϊνό δωμάτιο ἀθῶα ὅπως τ' ἀγγελούδια· τή γυναίκα του ξεπούλησε, πού μέ αὐταπάρνηση πέντε χρόνια τόν εἶχα στά πούπουλα νοικοκύρη αὐτόν τόν ἐτοιμόρροπο· ξεπούλησε τή μνήμη τῆς κυρίας Μαρουσῶς τῆς ἡρώιδας, πού... Γιά μιά ἐξώλης καί προώλης τρελοαμερικάνα ὁ ἀπερίσκεπτος, μόλις τόν γαργάλισε ἡ μοσκομυρωδάτη σάρκα τῆς παραπαίει καταστρέφοντας τό σπίτι του, ἡ ἀκολασία τόν τύφλωσε. Μέ πολλή προσπάθεια συγκρατοῦμαι μήπως ξεχειλίσει καί φανερωθεῖ ἡ καταφρόνια μου, τόν ἐπαναφέρω στήν τάξη ὑπομονετικά: «Μήν ἐπεμβαίνεις ὅταν ἐγώ συζητῶ!»

«Λέω μόνον...»

«Νά μή λές!»

«Μάα... λέω πώς...»

«Νά μή λές ἐσύ! Κουβέντα!»

Ἡ ματιά μου ὑπογραμμίζει δεόντως τήν ἡρεμη σύσταση. Κατάπια δύσκολα τά λόγια πού κλωθογυρίζει στό στόμα του, παραλίγο νά τόν πνίξουνε, τό πεταχτό καρῦδι στό λαιμάκο του σπαρτάρησε. Ἀξιοθρήνητος, τό σάστισμα του – ἔμβλημα τῆς κακομοιριάς, τῆς ἀνημπορίας – τοῦ κόβει τό παραμικρό λεβέντικο φτερούγισμα. Μουλώνει. Ὅχι, δέν εἶναι ἐπαναστάτης αὐτός – εἶναι λαπάς, ἓνα μάτσο χάλια μικροαστικά, παθαίνω ἀλλεργία πού τόν ἀντικρίζω. Ἡ Φιλιώ ζα-

ρωμένη στήν μπερζέρα βαστάει μέ τίς παλάμες τό στομάχι της — σάν νά προσεύχεται, τά μάτια της μισόκλειστα. Ἐλπίζω νά μήν ἔχει ἀντιληφθεῖ τό οἰκογενειακό μας δράμα πού γοργοκύλησε μπροστά της — τό προσωπικό μου δράμα, δηλαδή.

«Ἐφ' ὅπου τό ξέρεις, ἔεε...», φαπλατίζει ἀκόμα ὁ οἰκτρός σύζυγός μου.

«Δέ θέλω νά τό ξέρω. Ἐσύ, κουβέντα!»

«Ἐεεγώ... σοῦ τόσο...»

«Γράφε τίς ριμάδες σου!» μούγκρισα τότε ἀπειλητικά — ἡ μύγα τῆς λαγνείας τόν τσίμπησε ἀπόψε καί δέ συμμαζεύεται; Πῆρα ἀπό τό τραπέζακι τό χαρτί πού μου ἔχει συντάξει ὁ δικηγόρος· εἶναι τέλειο, ὀρθοτομεῖ γεωμετρικά τό ζήτημα. Ἡ Φιλιώ, βαθιά ὅπως σέ φωλιά μέσα στήν μπερζέρα, ἐξαντλημένη, κάτωχρη — ἡ πιό κατάλληλη στιγμή! Τῆς ἔπιασα τρυφερά τήν πλάτη: ἄς ἔρθει στό σαλόνι... ἐμεῖς οἱ δύο, μέ τήν ἡσυχία μας... νά μήν ἐνοχλοῦμε καί τόν, πού μελετάει...

«Εἶναι ἄααρρωστη!»

Ἐρθώθηκα καί τόν ἀναμετρῶ πόντο πόντο ἀπό τήν κορφή ὡς τά νύχια. Σούρωσε μεμιᾶς. Κατακόκκινος. Ὅμως διαμαρτύρεται ἄφωνος, τό τίς χοροπηδάει στό μάγουλό του — τί σκουπίδι! πού τό περιμάζεψα; Σπρώχνω τή Φιλιώ ἀπαλά: στό σαλόνι μόνες μας θά ἔχουμε ἡσυχία... ἐκεῖ σάν ἀδερφάδες, μόνες μας... ἄν προκύψει κάνα ἐρώτημα τῆς τό ἐξηγῶ — «Τί θές, ἐπιτέλους;» γρύλισα γιά νά σταματήσει ὁ ἐλεεινός νά μου τραβάει τήν μπλούζα.

«Τήν καταπιέζεις!»

Ἡ Φιλιώ τοῦ χάρισε ἓνα ραγισμένο χαμόγελο — ἡ

παλιοβρώμα! Καί μολοντοῦτο ἀναδεύει στήν μπερζέρα, πρόθυμη νά σηκωθεῖ, νά μέ ἀκολουθήσει στό σαλόνι. Τό χέρι του ἀκούμπησε στόν ὦμο της.

«Μήν πᾶς, εἶσαι ἄρρωστη!»

«Κάτσε χάμω!» σκλήρισα.

«Δέ θά τά καταλάβεις, Φιλιώ, εἶναι νομικά!»

Τόν σκούνηξα. Παραπάτησε. Μαζεμένος στήν κάρεκλα ἔπιασε «τά χαρτιά του» καί μέ τό κεφάλι σκυφτό τ' ἀνακατώνει σάν νά τσακώνεται μαζί τους. Ἐέρω πολύ καλά τί, χωρίς ν' ἀκούγεται, μασουλίζει μέσ' ἀπό τά χεῖλια του: ἡ μερίδα τοῦ λέοντος... ἡ μερίδα τοῦ λέοντος... Μοῦ τό 'χει ἐπαναλάβει κατά κόρον ἀφότου ἐμφανίστηκε οὐρανοκατέβατη στόν ὀρίζοντα ἐτούτη ἡ παστρική καί ἀναμιχθήκανε τά καπιταλιστικά δικαστήρια σέ μιά ὑπόθεση δικιά μου, προσωπική, τῆς φαμελιάς μου. Τρέμω, ἀλλά συκρατοῦμαι. Ἡ Φιλιώ γλαρωμένη, μακάρι νά μήν πῆρε χαμπάρι τί κανοναρχαίει ὁ βλάκας. Τή χαϊδεύω:

«Θά τά βροῦμε ἐμεῖς, Φιλιώ, τό χαρτί εἶναι ἀπλό — λέει τά σύκα σύκα καί τή σκάφη σκάφη. Πάμε!»

«Ἐντί πινακίου φακῆς...», μασούλησε ὁ ἀχαρακτήριστος, ἴσως τώρα ἀκούστηκε. Ἐχάριστε! Ἐφρίξα, σάν ἀγγελούδια κοιμούνται πλάι τ' ἀθῶα πλασματάκια πού δέν εἶσαι ἱκανός νά συντηρήσεις σ' αὐτόν τόν αἰμοδόρο κόσμο τῆς ἐκμετάλλευσης. Ἐσκυψα ξανά:

«Φιλιώ μου...»

«Μήν τό ὑπογράψεις!» ἀναπήδησε ἴδιος φασουλῆς, μοῦ ἄρπαξε τό χαρτί ἀπό τό χέρι.

Σκλήρισα: «Δῶσ' τό μου! Τό ἔγραψε ὁ δικηγόρος νά μήν ρεζιλευτοῦμε τή Δευτέρα στά δικαστήρια.»

«Μήν τό ὑπογράψεις, Φιλιώ, μᾶς τά χαρίζεις ὅλα,

είναι παγίδα... είναι άδικο!... άδικο!» Τά κοκαλιάρικα δάχτυλά του τσαλακώνουν τό χαρτί του τέλειου συμβιβασμού. Καί παραληρεί ό μανιακός: «Σχίστε τή διαθήκη... τά δικόγραφα... Ξέρουμε πώς έσυρε τήν ύπογραφή στή διαθήκη ή κυρία Μαρουσώ — ήμίπληχτη... είναι άδικο! Μοιράστε τα όπως ύπαγορεύει στόν κάθε τίμιο άνθρωπο ή συνείδηση... για τή δικαιοσύνη αγωνιστήκαμε, πεθάναμε... για μιά καθαρή συνείδηση».

Γκρεμιστήκα. 'Εγώ ή ψυχωμένη, ή ψύχραιμη γκρεμιστήκα λές καί μου πελεκήσανε τά πόδια μέ τσεκούρι έπεσα κούτσουρο στό κάθισμα καί κλαίω. 'Εγώ! Τά δάκρυά μου... έγώ, πού μήτε στού Κομποχόλη τά μαρτύρια δέν έ... τά δάκρυα κυλάνε καυτά στά μάγουλά μου καί δέν ντρέπομαι. 'Εγώ δέ θέλω πιά νά ζώ σ' αυτόν τόν κόσμο τής σαπίλας, τής άπάτης — έμένα ό άντρας μου μέ πρόδωσε, τό φίδι έμένα τή Δήμητρα Καλλιμανοπούλου πρόδωσε, άτίμασε τό στεφάνι μου, τό σπίτι μου ό... ό... Δέν έχω λόγον ύπάρξεως καί άς μέ πνίγουνε τ' αναφιλητά, δέν ντρέπομαι. Τώρα τό ξέρω έγώ ποιός είδοποίησε στή Βοστόνη πώς πεθαίνοντας ή μάνα μου αποκλήρωσε τήν ξετσιπίωτη... διά του Δροσίνη, του φαύλου πρωτοξάδερφου, ό άντρας μου τής τά 'γραφε στή Βοστόνη ό μακιαβέλης... φίδι κολοβό!... ισκαριώτης!... καί μέ σέρνει διά του Δροσίνη στά δικαστήρια τό φίδι νά δι-

κάσει έμένα, τή μάνα τών παιδιών του, νά μέ κυλήσει στό βούρκο έμένα τή γυ, τή Δή — έ, άς έρθει ό Χάρος νά μέ πάρει!... Ποιά δικαιοσύνη τό γράφει πώς μιά παστρικά τρελοαμερικάνα, τοξικομανής, άλκοολική, ένσκήπτει στόν τόπο σου κι έχει τό δικαίωμα νά μου άρπάξει έμένα τό σπίτι πού άγόρασε ό πατέρας μου; Ποιά δικαιοσύνη, ήλίθιο φίδι, καί συνήργητες; Ληστεία είναι ζούγκλα! Τό σπίτι αυτό είναι δικό μου! Τών παιδιών μου είναι σπίτι, τής Βιβής μου, τής Μαρούλας μου! 'Εδώ μέσα, ήλίθιο φίδι άπονο, έζησα έγώ ή νόμιμη γυναίκα σου, φίδι κολοβό, πού σέ περιμάζεψα στόν κόρφο μου, σ' αυτό τό σπίτι έγώ μεγάλωσα μέ τόν μονάκριβο άδερφό μου, πού τόν δολοφόνησαν οί 'Αμερικάνοι σου, στόν τάφο του ένα κεράκι δέν άναψε ή πατσαβούρα, νυχτιάτικο έν όνόματι τής δικαιοσύνης πήρε τίς ρούγες γύρα νά μετρήσει πόσες πολυκατοικίες έχουνε χτιστεί, πόσα δολάρια θά μου άποσπάσει, ήλίθιο φίδι, χαντάκωσες τά παιδάκια μου, τά πέταξες στό δρόμο ξιπόλητα, κακούργε! Κοίτα στό δάχτυλό της τό πετράδι — είναι διαμάντι, ήλίθιε! — ποιός άγαπητικός τής τό χάρισε; 'Η ξαδιάντροπη είναι τέτοια, πουλάει στό ξενοδοχείο τό κορμί της! 'Εσύ, άνίκανε, μπορείς ν' άγοράσεις στήν τίμια γυναίκα, πού στεφανώθηκες, διαμάντι; σ' άθώα, πού γέννησες, πετράδια; Ψωριάρη λογιστάκο ψωμοζήτη, πού σ' έφαγε ή έγνοια για τή δικαιοσύνη μιās πουτάνας! Τουλάχιστον, αν τήν είχε άγαπήσει ό άδερφός μου, θά 'λεγα... έ, χαλάλι της αν τήν είχε άγαπήσει, άς μου τά πάρει, θά 'λεγα. Τί του ήτανε του Φάνη ή πατσαβούρα; Τόν έγκατέλειψε στή φυλακή μελλοθάνατο ή αισχρή καί βολόδερνε μέ

τόν Μάρκ, τόν Ἀμερικάνο γκόμενο... μιά τρύπα ἦτανε ἡ παλιοβρώμα γιά τό Φάνη μας, μιά τρύπα κι ἄς τῆς φόρεσε στεφάνι. Ὑποχρεωτικῶς! Πιεζόμενος ἀπό τήν ὀργάνωση. Ὁ ἀδερφός μου ἦταν στέλεχος, ἀγωνιστής, κρατοῦσε πόστο στό ὄργανο τῆς πόλης, τελειόφοιτος ἀρχιτέκτων στό πτυχίο του, ἦτανε ὁ γιός τοῦ Καλλιμανόπουλου. Γι' αὐτό τόν πλεύρισε ἡ τσούλα, ἡ κόρη τοῦ φαφούτη — γυφτοφαμελιά τῆς γειτονιάς, πατέρας κι ἀδερφός της στά μαχαίρια, ἀλληλοπροδοθήκανε στήν Γκεσταπό, ἀλληλοσπαράχτηκαν... Ἔ, κι ὁ Φάνης μας σάν ἄντρας εἶχε τίς ἀνάγκες του, ἡ τσούλα ἦταν ὁμορφη, τοῦ σφάνταξε, ὄφειλε νά λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα — τί ἄλλο;... Ἡ, τουλάχιστον, ἂν ζοῦσε ὁ Λαοκράτης, πάλι θά ἴλεγα ἐγώ: γιά τ' ὀρφανό ἄς μοῦ τά πάρει, χαλάλι της! Μά πού εἶναι ὁ Λαοκράτης; Ποιός τόν εἶδε; Ὑπάρχει στ' ἀλήθεια Λαοκράτης γιά νά διεκδικήσει; Ἐγώ ἀμφιβάλλω, τό ἀμφισβητῶ! Ἐάν ὑπῆρχε ὁ Λαοκράτης... Ὅχι, χαρτιά τοῦ προξενείου δέ μέ πείθουν... ὅσες σφραγίδες καί νά ἔχουν παραμένουν σκέτα χαρτιά, δέν ἰσοδυναμοῦν μέ ἄνθρωπο! Ὅταν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἔχει σάρκα καί ὀστά, δέν εἶναι σφραγίδα· ἔχει φωνή, μιλάει, ἀνασαίνει. Ὁ Λαοκράτης, ἂν ὑπῆρχε, θά ἦτανε σήμερα κοτζάμου ἀγοράκι, θά τόν καμαρώναμε... Οὔτε! οὔτε τοῦ ὑπουργείου τά χαρτιά ἰσοδυναμοῦν! Ἐέρουμε δά στ' ἀμερικάνικα ὑπουργεῖα τί διαφθορά συνειδήσεων ἐπικρατεῖ γιά μιά χούφτα δολάρια!... Ἀκοῦστε με, εἶναι ἀπλό, ἂν ὑπῆρχε ὁ Λαοκράτης, θά ἦτανε κοντά μας, θά τόν βλέπαμε. Γιατί δέν τόν ἔφερε στήν Ἑλλάδα ἡ κυρία νά μοῦ διεκδικήσουνε μαζί; Ἀπλούστατα, διότι ὁ Λαοκράτης δέν

ὑπάρχει... ἔχει πρό πολλοῦ πεθάνει ὁ Λαοκράτης, ἔχει — ποιός οὐρλιάζει;... τί;

«Γιά νά μήν τόν σκοτώσεις, φόνισσα! Γι' αὐτό δέν ἔφερα τόν Λή!» οὐρλιάζει ἡ πατσαβούρα καί σκύβει πάνω μου ἔξαλλη μέ μάτια γουρλωμένα — θά μέ πνίξει! Ὁ ἄντρας μου, φίδι κολοβό, τήν ἔχει ἀγκαλιάσει, τήν παλεύει.

Ἐπέρασα τήν ἀμηχανία μου ἀστραπιαῖα. Φοβερή ἀμηχανία, σόκ! νά μέ καταπιεῖ ἡ γῆ στά ἔγκατά της. Ὅμως ἐγώ τήν ξεπέρασα! Εἶναι δυναμικό τό κύτταρό μου, ἀγωνιστικό. Ἐγώ δέ χάνω ποτέ τό φρόνημά μου — μήτε στίς πύο κρίσιμες ὥρες — νά σοῦ χτυπάει στόν ἀέρα στράκες ὁ Κομποχόλης μέ τό βούρδουλα, σ' αὐτά σέ θέλω ἐγώ! Βεβαίως, μοῦ δυσκολεύει τή διπλωματία ἡ ἀπροσεξία μου — πῶς μοῦ συνέβη ἐμένα, πῶς ξεστόμισα ἀσυναίσθητα μέσα στήν ἀγανάκτησή μου...; Ἐγώ αὐτά τά λεπτά ζητήματα τά ψυχολογῶ βαθιά, τά φιλοκοσκινίζω δυό καί τρεῖς φορές προτοῦ ἀνοίξω τό στόμα μου, ἔτσι διδάσκω καί τούς μαθητάς στό φροντιστήριο: δυό καί τρεῖς φορές προτοῦ ν' ἀνοίξετε τό στόμα σας — δέν τό συλλαμβάνω πῶς... ἐγώ νόμιζα ὅτι τά λέω ἐνδιαθέτως κι ἔβγαζα τό ἄχτι μου γιά τήν προδοσία τοῦ... φαίνεται μέ παρέσυρε ἡ ὀργή καί τά. Μοῦ ξέφυγε ἄραγε τίποτε ἄλλο δυσάρεστο ἀρχύτερα, πρὶν ἀπό τό χαμό τοῦ Λαοκράτη;... Διστάζω νά τῆς χαϊδέψω τήν πλάτη ἔτσι πού σπαρταράει

σάν τό ψάρι στόν ατμοσφαιρικό αέρα — μάνα εἶμαι κι ἐγώ, ἔχω καρδιά, τή συμπονάω, πού ἓνα κουβάρι βαθιά μέσ στήν μπερζέρα μέ τό πρόσωπο θαμμένο στά μπράτσα της, θρηνεῖ, κλάμα γοερό, σοῦ σφίγγει τήν ψυχή... σέ ξεκουφαίνει, φοβάμαι μήν ξυπνήσουν στό πλαϊνό δωμάτιο τά μικρά — νά τη ἤ κρίση τῆς παραφροσύνης, πού ἐγώ ἐγκαίρως τήν προέβλεψα· ξέσπασε ἀκριβῶς ὅπως τό προέβλεψα.

«Θά μοῦ πεθάνει... μάχαιραν!» ὀδύρεται μέσ στά μπράτσα της, σπαράζει.

Τό φίδι ἀμετανόητο, ἀδίσταχτο: «Σύχασε, Φιλιώ!»
«Μάχαιραν!... καί τό ἀγοράκι μου μάχαιραν!... Χριστέ μου, γιατί νά μοῦ τό κάνεις;... Μάχαιραν!... ὁ Δῆ;»

«Φιλιώ, σέ παρακαλῶ... Θά σέ πάω στό ξενοδοχεῖο.»

Μοῦ προκαλεῖ ἀποτροπιασμό! — ὁ μοναδικός ὑπαίτιος, τήν παλάβωσε τό φίδι μέ τά φούμαρα γιά τήν κληρονομιά πού τῆς ἔγραψε. Ἔτοιμος ν' ἀπαιτήσῃ ἐπιπλέον διαζύγιο, νά ξεπορτίσει — ἄμ, δέ σοῦ ἔφεξε, προδότῃ! Ἐχεις οἰκογενειακές ὑποχρεώσεις, φόρεσες τό στεφάνι, εἶσαι ἄντρας μου!... Πέρα ἀπό τήν ἀνησυχία γιά τόν παροξυσμό τῆς τρέλας της δέ διακρίνω στό ἀποκρουστικό του μοῦτρο ἴχνος — μέ τήν ἀκρίτσα τοῦ ματιοῦ ὅπωςδήποτε — τήν παραμικρή μεταμέλεια δέ διακρίνω. Ἴσα ἴσα, θά ἔλεγα, μετά τό ξεσκέπασμά του κάποια ἡρεμία σάν νά ἐγκαταστάθηκε στό εἶναι του — στά ξεπλυμένα σουσούμια, στίς κινήσεις, στήν περισυλλογή — κάποιος αέρας πρωτόφαντος, λές καί ἀβγάτεψε τό βάρος του ἀπέναντί μου — κούνια πού σέ κούναγε, ἀλήτη!... Κι ἔχει τό θράσος ὁ γλειμμένος

νά περνάει ξυστά ἀπό κοντά μου, νά μ' ἀγγίζει μέ τόν ὦμο του γιά νά κλείσει ἀθόρυβα τήν πόρτα τοῦ ἀντρέ — κατόπιν ἐορτῆς τά σκέφτηκες τά φτωχά τ' ἀθῶα, σατανά! Καί τί θ' ἀποκάμω ἐγώ μέ δαύτη τήν ψυχοπαθή πού μοῦ κουβάλησες ἀπό τή Βοστόνη γιά νά σουρομαδιέται μαῦρα μεσάνυχτα στό σπίτι μου.

«Φιλιώ...», γλυκά γλυκά τῆς πιάνω τά μαλλιά μέ καλοσύνη. «Νισάφι πιά, κοκόνα μου!»

Τό βλέμμα της τινάχτηκε μέσ' ἀπό τά μπράτσα ματωμένο καταπάνω μου — μίσος ἀβυσσαλέο, ἀπόγνωση: «Θά μοῦ τόν πάρει, ναί... μιά μέρα θά τόν χάσω».

Ἦς τή ρίζα τῆς ραχοκοκαλιάς μου ἀνατρίχιασα — ἡ τρέλα μέ τρόμαζε ἀνέκαθεν: σαλεύει καί τό δικό μου λογικό, ἔχω κι ἐγώ παιδιά... Τῆς χαϊδεύω τό μάγουλο: «Ἐλα, νά σέ χαρῶ!»

«Θά τή φαρμακωθῶ αὐτή τή μέρα... θά...»

«Συμπάθα με, βρέ Φιλιώ, μιάν ἀπροσεξία...»

«Θά τόν πάρει... τό ξέρω, θά πληρώσω.»

«Μιά στραβή κουβέντα μοῦ ξέφυγε, δέν τό ἔθελα...»

«Δέ σοῦ ξέφυγε. Προειδοποίηση, νά μήν τό ξεχνῶ τί μοῦ εἶναι γραμμένο... Γιατί γύρισα; Ἄς τόν ἔκλεβες, ἄς τοῦ τ' ἄρπαζες... στό τέλος τέλος τί ἔχει νά κερδίσει;»

«Εἶσαι ἐκνευρισμένη ἀπό τήν ξαγρύπνια», δαγκώθηκα.

«Ὅπως τόν πῆρε τῆς μάνας σου... ὅπως τόν πῆρε τῆς πιασμένης.» Ἔθαψε τό πρόσωπό της ξανά τήν πνίγει κύμα ὁ κοπετός.

Ὅμολογῶ ἔχω παγώσει, ναί — ἡ ζούρλα της; Μπο-

ρεϊ πού και τό φίδι ό άντρας μου, ό μοναδικός υπαίτιος, έχασε άξαφνα τό χρώμα του. Τήν παρατηρεί και άπορεί. Όμολογώ ή άμηχανία μέ.

«Φιλιώ...»

Τό φίδι μου γνέφει: σούτ! μέ τό δάχτυλο στά χείλια — έμένα! Τολμάει ό προδότης τής έσχάτης προδοσίας νά μου ύποδείξει!

«Φιλιώ... τί θές νά πείς: όπως ή μάνα μου;»

Μή!... μή!... άπλωσε ό άντρας μου νά μου έμποδίσει τό χέρι — έμένα!

Τής ξαναχάιδεψα μέ καλοσύνη τά μαλλιά. Ξέθαψε άργά τό πρόσωπό της, μάς θωρεί τόν άντρα μου έπίμονα: έμένα δίχως μίσος πιά, μέ άπόγνωση — παράφρων! Κυλάνε βουβά τά δάκρυά της, κουνάει τό κεφάλι — μέ άπόγνωση.

«Ό φονιάς...»

«Φιλιώ!»

«Κι όταν τό πλήρωσε ό φονιάς, στηθοχτυπιότανε ή μάνα σου... Μοναχογιό τόν είχε και ή πιασμένη.»

Άν είναι τρελή αυτή και όπτασιάζεται, είμαι τρελή κι εγώ — ούρλιάζω: «Ψεύτρα! Πουλημένη!» ούρλιάζω. «Σέ ξέβρασε ή κόλαση για νά σπιλώσεις τή μνήμη του!» ούρλιάζω. «Σέ πλήρωσαν οι άτιμοι! Τή μνήμη ενός ήρωα!» ούρλιάζω. «Ξεκουμπίσου από τό σπίτι μου!» ούρλιάζω.

Άνάμεσά μας έχει σταθει ό άντρας μου, κρατάει τά χέρια μου σφιχτά. Δέν μπορώ νά τά λευτερώσω κι άς παλεύω. Πάνω από τόν ώμο του ούρλιάζω. Όμως ή πουτάνα δέ σηκώνεται από τήν πολυθρόνα μου. Σάν νά μήν ούρλιάζω μέ κοιτάει κατάματα — ή τοξικομανής, μέ μαστουρωμένα μάτια μέ κοιτάει.

«Σκότωσε τήν ψυχή μου ό φονιάς!... ό κερατάς!»

«Τό παιδί! Τό ξύπνησες!» μου έλυσε ό άντρας μου τά χέρια.

Η Μαρούλα σκληρίζει βαλαντωμένη — τήν ξυπνήσανε οι άλιτήριοι, τώρα θά μου ξυπνήσει και ή Βιβή. Ό άντρας μου έτρεξε κοντά τους, σφάλισε και τήν πόρτα πίσω του.

Στήν τραπεζαρία μου λοιπόν μονάχες. Κοιταζόμαστε. Άνασαινω δύσκολα. Η μέση μου πονάει — ή πάλη μέ τόν άντρα μου, ή μαραθώνια περιπλάνηση. Είναι ολοφάνερο: τάχα τήν ψυχή τής σκότωσε ό άδερφός μου λέει και τόν βρίζει φονιά ή φρενοβλαβής. Είναι ολοφάνερο: μέσα στή θολούρα του άλκοολισμού, στήν ταραχή τής τρέλας... ολοφάνερο! Άπαιτείται διπλωματία, προσοχή. Κάθισα αντίκρυ της και μέ σφάζουν τά νεφρά, άκουμπάω στό τραπέζι τόν άγκώνα. Προσπαθώ όσο γίνεται πιό άπλά, πιό ήσυχα ώστε νά τό κατανοήσει, νά τής έντυπωθει στό σαλεμένο μυαλό: ό άδερφός μου ό συχωρεμένος, τής έξηγώ, ό άντρας της, ό πατέρας του παιδιού της, ήτανε άγωνιστής... λαϊκός άγωνιστής, στρατιώτης του Λαού, δέν ήτανε φονιάς! τής έξηγώ και πικραίνομαι, πού αυτά τά πεντακάθαρα χρειάζονται έξηγήσεις. Είναι αυτονόητο, ή Φιλιώ δέν έχει τό δικαίωμα... κανέναν δέν μπορεί νά σπιλώσει τήν ιερή του μνήμη! Τό ήθικό του άνάστημα ήτανε... ήτανε ύπόδειγμα! Ό δικός μου ό άδερφός δέ δολοφόνησε, πολέμησε... Γιατί δέν κάνει ή Φιλιώ αυτή τή σαφέστατη διάκριση; Τόν ξένο και τόν ντόπιο φασισμό πολέμησε ό άντρας της, για τή Λευτεριά του Λαού άγωνίστηκε. Γι' αυτό κι εγώ θά είμαι ώσπου νά πεθάνω ύπερήφανη, θά προσκυνώ τή

μνήμη του. 'Οφειλε, νομίζω, καί ή Φιλιώ... αλλά
έγώ δέν άρέσκομαι νά έπεμβαίνω...

«Σ' αυτόν τόν τόπο όλοι...», μουρμούρισε.

'Εκδηλο ότι καταβάλλει κόπο. Μεγάλο κόπο, ναί.
Πάντως μέ παρακολουθεϊ. 'Ας έχει μισόκλειστα τά
μάτια. Παρακολουθεϊ. 'Αναγερμένη στό μπράτσο τής
μπερζέρας, βαστάει τό κεφάλι της, μ' άκούει, συλλο-
γιέται εκείνα πού άκούει. 'Ομως ό πόνος τής ψυχής
μου είναι άφόρητος. Προσπαθώ, όσο πιό άπλά, ώστε
νά καταλάβει: «'Ο άντρας σου, Φιλιώ, δέν ήτανε φο-
νιάς! 'Ηταν ήρωας!»

«'Ολοι σ' αυτόν τόν τόπο έπαθαν», μουρμούρισε.

«Μάλιστα! 'Ο Λαός μας έπαθε, μαρτύρησε... καί
θά μαρτυρήσει, Φιλιώ, ώστόσο ξημερώσει ή Λευτε-
ριά!»

«Κανέννας... τίποτα δέν έκανε. 'Ολοι έπαθαν.»

«Μάλιστα! 'Ο Λαός... Τί θές νά πείς;»

«'Ολοι είναι άθώοι, έπαθαν. Κανέννας, τίποτα δέν
έκανε... Μαζί κι εγώ είμαι άθώα. Καί ό άδερφός σου
άθώος», μουρμούρισε καί σφάλισε τά μάτια άπελπι-
σμένη.

Είναι δύσκολο — άφάνταστα δύσκολο, άν καί τόσο
άπλό — νά χωρέσουνε τούτα τά πεντακάθαρα, τ' αυ-
τονόητα στό σαλεμένο μυαλό της. Μά εγώ, παρά τόν
πόνο τής ψυχής μου, προσπαθώ: 'Ο άδερφός μου, τής
έξηγώ, ό άντρας της ήτανε στρατιώτης του Λαϊκού
Στρατού, τής 'Επανάστασης, στή μάχη τραυματί-
στηκε, τόν αιχμαλωτίσανε... στίς μάχες πολεμάς,
έξουδετερώνεις τόν ταξικό έχθρό, δέ δολοφονείς στίς
μάχες, πρέπει ν' άφομοιώσει αυτή τή σαφή διάκριση
ή Φιλιώ... ό άντρας της λαβωμένος συνελήφθη αιχ-

μάλωτος. Χωρίς κατηγορία τόν δίκασε τό έκτακτο
στρατοδικείο καί τόν καταδίκασε, χωρίς ούσιαστικά
κατηγορία! 'Εκείνον τόν δολοφόνησαν αιχμάλωτο οί
μοναρχοφασίστες! Τό αντίλαμβάνεται ή Φιλιώ; Τό
παλικάρι μας τό στήσανε στή χαράδρα τά χαράμα-
τα... άν είχε ύπογράψει δήλωση θά ζούσε, άν είχε
προδώσει τό Κόμμα, άν είχε άποκηρύξει... Μέ μπου-
κώνει τό κλάμα, κόμπιασα. Τά δάκρυα θολώνουν άν-
τίκρυ μου στόν τοίχο τό κάδρο μου Νερόμυλος τών
'Αλπεων κρέμεται πάνω από τό τραπεζάκι μέ τόν
αλαβάστρινο αναπτήρα — ή Λευτεριά του 'Ανθρώπου
οί μηχανές, αναθάρρεψα. Πώς έγκωμιάζε τήν πρώτη
έφεύρεση στήν όμορφη σκλάβα ό ποιητής τής αρχαιο-
τητος; Τό είχα μελετήσει στήν μπροσούρα πού μās
έδωσε στήν Κατοχή ή όργάνωση. 'Αριστούργημα: ό
νερόμυλος, κόρη μου, θά σε λευτερώσει από τίς άλυ-
σίδες του χερόμυλου... 'Αναστέναξα σφουγγίζοντας
τά δάκρυα: «'Ο άντρας σου, Φιλιώ, πέθανε σάν
ήρωας για νά γεννηθεϊ στόν κόσμο ό Καινούργιος
'Ανθρωπος! Γι' αυτό δέν υπέγραψε δήλωση, δέν πρό-
δωσε τήν ιδεολογία του καί πέθανε — ήτανε ό Και-
νούργιος 'Ανθρωπος! 'Εμείς, οί κολασμένοι τής γής,
είμαστε οί Καινούργιοι 'Ανθρωποι. Κατακλύζουμε
τήν οικουμένη».

Γύρισε ό άντρας μου. 'Εκλεισε καί τήν πόρτα:
«Κοιμήθηκε... Σιγά!» Μαζεύει από τό τραπέζι «τά
χαρτιά του».

'Η Φιλιώ άποφεύγει τή ματιά μου. Θαρρείς καί
πρόκειται νά λιποθυμήσει, τόση έξάντληση: «Δέ μίλη-
σε ώσπου νά ξεψυχήσει, δέν είπε ποιός τόν σκότωσε.
Τόν ήξερε, τόν είδε... 'Αν είχε μιλήσει, άλίμονο!»

Δέ μου ξεκαθαρίζει ή ανισόρροπη πώς και τί, ποιόν σκότωσαν... 'Ο άντρας μου απολιθώθηκε μέ τό βιβλίο στό χέρι — ποιήματα! Δέ μου τό ξεκαθαρίζει και τή ρώτησα: ποιός δέν είχε μιλήσει;... πότε;

«'Ο μοναχογιός τής πιασμένης... είχε και κείνος μάνα, Δήμητρα, σακάτισσα. Του ρίξανε από 'να βήμα αλλά δέν έμεινε στον τόπο. Και δέ μίλησε. Γι' αυτό του συχώρεσε ο Θεός τά κρίματα, τον πήρε κοντά του στον Παράδεισο.»

Νά τα μας πάλι τά παρανοϊκά! 'Αρχίζω πιά και τρέμω: «Ποιά είναι ή πιασμένη, επιτέλους! Στην 'Αθήνα ή στη Βοστώνη κάθεται; Τή γνωρίζουμε;»

«Σουρνόταν πάνω στά χαλίγια όλη τή νύχτα χτυπημένος... έτριζε τό χαλίκι στό σκοτάδι.»

«Ποιός;»

«Τόν μαζέψαν τό πρωί, σέ μιά μάντρα δίπλα στό Σχολείο. Έβησε ως τ' απόγεμα, είχε τίς αισθήσεις του. Δέ μίλησε.»

Τρέμω κι ούτε τό κρύβω — ο άντρας μου προληπτικά έχει σταθει σχεδόν ανάμεσά μας — τρέμω: «Ποιός είναι αυτός ο άγιος, βρέ Φιλιώ;... Πότε;... Ποιός τον σκότωσε;»

Σκέπασε μέ τή φούχτα της τό κούτελο: «'Αν είχε μιλήσει, άλίμονο!... 'Εσύ δέν κρυβόσουν, θά σέ βρίσκανε στό σπίτι.. θά σέ παλουκώναν, θά σφάζανε τή μάνα σου, θά καίγανε τό σπίτι.. Δέ μαρτύρησε εκείνον πού τον σκότωσε άς τον είδε... Συχωρέθηκε, Δήμητρα!»

'Εχω αναφουφουλιάσει, τρέμω. Θέλω νά τή ρωτήσω ποιοί και πότε θά μέ σφάζανε... ποιός θά τολμούσε ν' άγγίξει τήν κυρία Μαρουσώ, τήν άρχοντογυναί-

κα. Λές και διάβασε τή σκέψη μου ο άντρας μου έγειρε πάνω της:

«Στήν Κατοχή, έννοεις;»

Κατανεύει άμίλητη.

«'Ο Παπαθανάσης θά τίς έσφαζε;»

Κατανεύει.

'Ανασκήρτησα — ο φασίστας τρομοκράτης πού μάς ρήμαξε, τό θηρίο τής 'Αποκαλύψεως... ναι! ναι! Παπαθανάση τον λέγανε, θυμήθηκα. Και φτάσαμε ως τή σφηκοφωλιά του άπόψε, μέ παρέσυρε ή Φιλιώ μέσα στη μαύρη νύχτα... 'Ωστε φονιάς στή συμμορία του άρχιφασίστα ήτανε ο μακαρίτης πού πρέπει νά λυπούμαστε... Κρατιέμαι μολοντούτο. 'Η φωνή μου είναι ήρεμη, πειθαρχημένη: «Ποιός τον σκότωσε, Φιλιώ; Αυτόν τό δολοφόνο πού δέ μίλησε και άγιασε στον Παράδεισο... Πές μου ποιός τον σκότωσε;»

«'Ο άδερφός σου.»

Μ' ένα σάλτο ο άντρας μου βρέθηκε στην πόρτα, τή μισάνοιξε, άφουγκράζεται — όχι! δέν ξύπνησε ή Μαρούλα. Πάντως, ή φωνή μου ήρεμη:

«Λές ψέματα!»

«Του 'στησε χωσιά.»

«Λές ψέματα!»

«Τόν παρέσυρε μέ... μέ δόλωμα.»

«'Εσύ τον σκότωσες, Φιλιώ!» — ή φωνή μου άποφασιστική, σιγανή και ήρεμη, νά μήν ξυπνήσουν τά μικρά. «Τόν σκότωσες έσύ και κατηγορείς τό Φάνη μας... 'Ο Φάνης πριν από τήν άπελευθέρωση ήτανε παράνομος, δέν έμεινε στό σπίτι μας, κρυβόταν — τώρα τό θυμήθηκα. Τό χαφιέ έσύ τον σκότωσες. Και καλά του έκανες! Τό ίδιο όφειλες νά επαναλάβεις σή-

μερα, ὁ πόλεμος συνεχίζεται.»

Ἔτσι! ἔτσι! χειρονομῶ ἀπεγνωσμένα.

«Σκότωσες τό χαφιέ καί κρύφτηκες μετά σάν ἔμαθες πώς δέν ἔμεινε στὸν τόπο, κρύφτηκες στὸν κῆπο μας τρία μερόνυχτα ὥσπου φύγανε οἱ Γερμανοὶ καί σκόρπισε ἡ συμμορία τοῦ φασίστα. Ἐσένα λυπήθηκε ὁ χαφιές καί δέ σέ κάρφωσε ὅτι τὸν σκότωσες. Ἦσουν ἐρωμένη του; Γιατί βρίζεις τό Φάνη κερατά;»

Ὁ ἄντρας μου χούφτιασε τὰ μάγουλα κι ἔπεσε στὴν καρέκλα μονοκόμματος.

Χαμηλόφωνα, ψιθυριστά σάν συνωμότες τό συζητᾶμε οἱ τρεῖς μας τόσες ὥρες δίχως ἀποτέλεσμα — ἡ πόρτα τοῦ ἀντρέ μισάνοιχτη, δέν τὴν ἔκλεισε ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς ὥστε νά μὴν οὐρλιάζω καί ξυπνήσουν τὰ μικρά. Ἄλλά ἐγὼ δέν ἔχω λόγο νά οὐρλιάζω. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού συνέλαβα πὼς συνέβησαν τὰ πράγματα εἶμαι ἀπολύτως ψυχραϊμη, μπορῶ νά πῶ συγκαταβατική ἀπέναντί της — εἶναι ἡ παράκρουσή της κατὰ φωρη. Κι ἐγὼ παραθέτω ἐπιχειρήματα τετράγωνα, ἀτράνταχτα — δέ σπούδασα ματαιῶς τὰ μαθηματικά. Τὴ δύστυχη τρελή τὴν ἔχω φέρει σέ ἀδιέξοδο, πεδουκλωμένη σέ ἀντιφάσεις, ἀσχέτως πού δέν ὁμολογεῖ πὼς τό χαφιέ τὸν σκότωσε αὐτὴ, καί καλά τοῦ ἔκανες! τὴ διαβεβαιῶ μὲ θέρμη χαμηλόφωνα, κάνα παλιοτόμαρο θά ἦτανε, χαφιές τοῦ Παπαθανάση, πουλημένος δολοφόνος τοῦ Λαοῦ! Δέν τό παραδέχεται

ὅμως πὼς τὸν σκότωσε, ὄχι! ὄχι! χτυπιέται, δέν τὸν σκότωσε! — ἴσως ἐπειδὴ ἦταν ἐρωμένος σου τὸν σκότωσες, τὴν καθησυχάζω χαμηλόφωνα, φοβήθηκε ἐνδεχομένως τίς ἀποκαλύψεις του στό λαϊκό δικαστήριο, ἀναλογίζομαι ἀγαναχτισμένη μὰ καί τὴ λυπᾶμαι στὴν ἄθλια κατάσταση πού περιῆλθε — μοιάζει μὲ φάντασμα ἀπὸ τὴ χλωμάδα, ἀπὸ τὴν ἐξάντληση τό μούτρο της ζάρωσε — δέν τῆς ἀναφέρω λοιπὸν τό ἐνδεχόμενο αὐτό ἂν καί κρίνω ὅτι εὐσταθεῖ ὡς ἐλατήριο τοῦ φόνου, τότε ἤμασταν πεπεισμένοι πὼς μὲ τὴν ἀπελευθέρωση θά στηθοῦνε γιὰ τοὺς ἐθνοπροδότες λαϊκά δικαστήρια, ἀναπολῶ, θά καταλάβουμε τὴν ἐξουσία ἐμεῖς οἱ προοδευτικές δυνάμεις, θά ξεκαθαριστεῖ μὲ βαθιὰ τομὴ ἡ κοινωνικὴ σαπίλα. Ὅριστε πού τώρα ἡ φόνισσα σοῦ καταφτάνει μὲ τό τουπέ τῆς κληρονόμου ἀπὸ τὴ Βοστώνη ἀφοῦ πουλήθηκε στὴ φασιστικὴ ἀντίδραση, ξετσιπίωτα ἐμμένει στὸν παραλογισμό πὼς τό χαφιέ τῆς συμμορίας τοῦ ἀρχιφασίστα τὸν σκότωσε ὁ Φάνης μας. Ἔτσι ἐπειδὴ ἦτανε ἀγαπητικός της, ἐπιμένει, δέν ἦτανε ἀγαπητικός της ὁ χαφιές, δέν ἦτανε! χτυπιέται ψιθυριστά μὲ πείσμα, ὁ ἀδερφός μου, ναί, ἦταν κερατάς!... ἦταν ἐθελοντὴς κερατάς γιὰ τὸν ἀγώνα, τῆς ἀφάνισε τὴ... τὴ, κατόπιν τίποτα στὴ ζωὴ της δέν τῆς φτούρησε! φουντώνει ἄγριο τό πάθος κάθε φορά πού ἐπανερχεται στό κρίσιμο αὐτό σημεῖο, ὡστόσο, κάθε φορά φουντώνει χαμηλόφωνα καί τινάζεται σάν ἐπιληπτικὴ, τό τσιγάρο τρέμει μαζὶ μὲ τὰ δάχτυλά της, κίτρινα, ἀπαίσια ὄλο νικοτίνη. Ξεφυσάω κι ἐγὼ τὸν καπνὸ ἀπὸ τὰ ρουθούνια μου, ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς ἀνεμίζει βεντάλια τίς παλάμες νά τὸν διώξει — σάμπως κάπνισε ποτέ του ὁ ἀνάξιος!

Τοῦ φυσάω τόν καπνό κατάμουτρα — θά φτάσει καί ἡ σειρά σου νά σέ διαλύσω ἀπερίγραπτε! Κρυφοχαμογε-
λῶ μέ συγκατάβαση: ἐφόσον ἡ Φιλιώ τό γνωρίζει, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος, τήν ἀντικρούω ξανά χαμηλό-
φωνα, καλόβολα, ὑπομονετικά, μέ τό ἴδιο τετράγωνο ἐπιχείρημα: εἶναι μαθηματικῶς ἀδύνατον νά σκότωση
ὁ Φάνης τό χαφιέ σ' ἐκεῖνο τό σκοτεινό σοκάκι! Καί ὅμως ἡ φρενοβλαβής ἀρνεῖται νά τό παραδεχτεῖ, τρε-
μουλιάζουνε ξανά τά χέρια της, ὁ ἀδερφός σου τόν
σκότωση! χτυπιέται, ἦταν φανατικός, τόν σκότωση,
μά δέν ἔμεινε στόν τόπο. Ξανά μέ καλοσύνη προσπα-
θῶ νά τῆς τό χωρέσω στό μυαλό, ἐπιχείρημα ἀδιάσει-
στο: ὅταν τόν αἰχμαλώτισαν ἔξω ἀπό τή Μακρακώμη
ὁ Φάνης ἔφερε τό βαθμό τοῦ ταγματάρχου στό Δημο-
κρατικό Στρατό, εἶχε στήν ὑπηρεσία του συναγωνι-
στή ὑπασπιστή, συναγωνιστή ἵπποκόμο καί τό κυριό-
τερο, αὐτό δέν τό γνωρίζει ἡ Φιλιώ διότι ἐμένα μόνον
ἐμπιστευόταν ὁ Φάνης, μετά τήν ἀπελευθέρωση, τότε
πού τή στεφανώθηκε κρυφά στό ἄψε σβῆσε, τότε πού
ὑποτίθεται πώς εἶχε διαπράξει τό ἔγκλημα — καί πα-
ρά ταῦτα ἡ Φιλιώ δέχτηκε νά παντρευτεῖ ἕνα χτεσινό
ὑποτίθεται φονιά! — τότε λοιπόν ἡ καθοδήγηση ἀνέ-
βασε τό Φάνη μας σέ πόστο στό ὄργανο τῆς πόλης,
ὄπερ ἔδει δεῖξαι Φιλιώ μου! δέ συμβιβάζονται αὐτά,
ὄπερ ἔδει δεῖξαι! ἀντικρούω τόν παραλογισμό της χα-
μηλόφωνα, ὁ Φάνης μας δέν ἦταν κάνας κοινός ἐκτε-
λεστής, κάνας δήμιος, γιά νά σκοτώσει στό σοκάκι
κάποιο συνοικιακό ἔθνοπροδότη, ἀποκλείεται! τῆς τό
τονίζω πάλι χαμηλόφωνα μπορεῖ γιά ἑκατοστή ἢ γιά
χιλιοστή φορά, τόσες ὥρες τό συζητᾶμε οἱ τρεῖς μας
διεξοδικά, δίκως ἀποτέλεσμα, ἡ δύστυχη ἀνισόρροπη

ἀμετακίνητη, χτυπιέται, δέν ἐννοεῖ νά ὁμολογήσει
πώς αὐτή τόν σκότωση, μόνο σηκώνει κάθε λίγο τό
χέρι της τρεμάμενο στό κούτελο ἀπεγνωσμένα, νομί-
ζεις ὅτι θά ξεψυχήσει, ἀδίκως κατάπτε ἀκόμη ἕνα χά-
πι βγάζοντας ἀπό τήν τσάντα της τό μπουκαλάκι μέ
χέρι τρεμάμενο — ἡρεμιστικό ἢ ὑπνωτικό; δέν τό ἔξα-
κρίθωσα — τό κατάπτε μάνι μάνι προτοῦ νά ἐπιστρέψει
μέ τό νερό ἀπό τήν κουζίνα ὅπου ἔσπευσε πρόθυμος ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς. Ἀδίκως! Καί τό τρίτο χάπι
πού κατάπτε ὑστερότερα, ἀδίκως! Ψιθυρίζει καί τινά-
ζεται σάν ἐπιληπτική μέ ἀγωνία: ἤθελα νά ἐκδικηθῶ
τό θάνατο τοῦ Θάνου, ναί! — ἄ! ἄ! ἀναφώνησε τώρα ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος, τάχα
πώς κατανοεῖ τά ἐλατήρια αὐτός ὁ γνώστης τῆς ἀν-
θρώπινης ψυχῆς — ἦταν ἀδερφός μου, τόν ντουφεκι-
σαν! χτυπιέται ἀπελπισμένη χαμηλόφωνα — εἶναι
τρομερό!... δύο ἐκτελέσεις! καί μία ἐκτέλεση εἶναι
δοκιμασία ἀσύλληπτη, φιλοσοφεῖ ἡλίθια ὁ ἄντρας μου
ὁ διανοουμενάκιος καί τήν ἐνισχύει ἔτσι στό πείσμα
της νά μήν ὁμολογεῖ, νά ὑπεκφεύγει: ἤθελα νά ἐκδι-
κηθῶ πού ντουφεκίσανε τό Θάνο, τούς φασίστες νά
ἐκδικηθῶ, αὐτό τό παραδέχομαι! ψελλίζει, μόλις συ-
ναμεταξύ μας ἀκουγόμαστε στή σιγαλιά τῆς νύχτας
κι ἄς εἶναι τά κεφάλια μας κοντά κοντά σάν κολλη-
μένα κάτω ἀπό τό λευκό, παγωμένο φῶς πού μάς πε-
ρεχύνει τό κρυστάλλινο πολύφωτο. Σύν τῷ χρόνῳ,
ὅσο τό τυφλό πείσμα της δέν κάμπτεται, ἐγώ καί ὁ
ἄντρας μου ὁ σατανάς, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος γιά τοῦ-
τον τόν μεταμεσονύκτιο βραχνά, ἔχουμε σύρει τά κα-
θίσματα μπροστά στήν μπερζέρα ὅπου φώλιασε κου-
λουριασμένη ἡμιθανής, ἔχουμε σκύψει μπροστά, καί

τά κεφάλια μας σχηματίζουν μέ τό δικό της κεφάλι τρίγωνο ίσοσκελές, ὥστε νά συζητᾶμε ἀποκλειστικά συναμεταξύ μας χαμηλόφωνα χωρίς λαθρακουστές, τόσες ὥρες ἀσταμάτητα σάν τρεῖς ἀνακριτές συζητᾶμε... Εἶπα σάν τρεῖς ἀνακριτές καί ὄχι σάν... τώρα τό ἀντιλαμβάνομαι ὅτι μοῦ συμβαίνει κάτι παράξενο: ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἐγώ δικαιωματικά τήν ἀνακρίνω γιά νά τῆς ἀποσπάσω τήν ὁμολογία πώς αὐτή καί ὄχι ὁ Φάνης μας διέπραξε τό ἐγκλημα, κάποιες στιγμές διαισθάνομαι ὅτι καί ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς παραλλήλως κάτι ἐπιχειρεῖ νά φέρει στό φῶς γιά λογαριασμό δικό του ἀσχέτως ἀπό μένα πού εἶμαι ὁμοϊδεάτις καί νόμιμη γυναίκα του — κάτι ὑπονομευτικό καί ὕπουλο εἰς βάρος μου! Ἐπιπλέον, πότε πότε αἰσθάνομαι ἀόριστα πώς καί ἡ Φιλιώ, παρά τήν ἔσχατη ἀπόγνωση καί τήν ἐντύπωση πού δίνει ὅτι πνέει τά λοίσθια, μέ τήν πεισματική ἄρνησή της θέλει ν' ἀποκρύψει τό γεγονός πώς ἐντέλει ἐκείνη ἀνακρίνει ἐμένα ἐν συμπαιγνία μέ τόν ἄντρα μου. Ὅμως κύλησαν τόσες ὥρες καί τούτη ἡ ἀλλόκοτη ἀνάκριση ἀποβαίνει ἄκαρπη — τρεῖς ἀνακριτές ματαίως ἀλληλοανακρίνονται — εἶναι νύχτα βαθιά καί μηδέν εἰς τό πηλίκον, γι' ἄλλη μιᾶ φορά ἡ χαμηλόφωνη συνωμοτική συζήτηση ἀποτελεματώθηκε, ἔχει διαγράψει καί πάλι ἕνα φαῦλο κύκλο, καί πάλι βρεθήκαμε στό σημείο ἀκριβῶς πού ἀρχινήσαμε πρό ἀμνημονεύτων χρόνων, ἄς εἶναι τά ἐπιχειρήματά μου ἀδιάσειστα, ἡ παράφρων ἄν καί κολλημένη στόν τοῖχο δέν ὁμολογεῖ, δέν τό παραδέχεται πώς ὁ Φάνης μας τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον νά σκότωσε στό σοκάκι τό χαφιέ, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος — ὄχι, δέν εἶχα ἄλλη ἀνάμιξη, μόνο

στή λεύκα τόν περίμενα, οὐδεμία ἀνάμιξη! βογκάει χαμηλόφωνα καί ἀνάβει ξανά τσιγάρο, σιγοτρέμει, ὁ ἀδερφός σου μ' ἔστειλε στή λεύκα καί περίμενα, μέ πίεσε ἀφάνταστα ὁ ἀδερφός σου κι ἐπειδή τόν ἀγαπούσα, δέν ἤξερα γιά ποιό λόγο κάν μ' ἔστειλε στή λεύκα — λές ψέματα! ἀσύστολα ψέματα! τῆς ἀποδεικνύω ξανά ἐγώ τετράγωνα ἀλλά χαμηλόφωνα καί καλόβολα τίς κραυγαλέες ἀντιφάσεις της: Φιλιώ μου εἶναι λογικῶς ἀσυμβίβαστο νά πηγαίνεις ἐσύ στή λεύκα ἐπειδή ἐπιδιώκεις νά ἐκδικηθεῖς τό θάνατο τοῦ Θάνου καί ταυτόχρονα νά μή γνωρίζεις ὅτι σέ στείλανε στή λεύκα γιά νά παρασύρεις στήν ἐνέδρα τό χαφιέ. Μή μᾶς λές παραμύθια! ἀσυμβίβαστο! — ἄ! ἄ! ἀναφωνεῖ καί πάλι ὁ ἄντρας μου ὁ σατανάς, ἔτσι πού μέ κοιτάζει πάλι ἀσκαρδαμυκτί τήν ἐνθαρρύνει στό πείσμα της νά μήν ὁμολογεῖ, νά ἐπιμένει: τό εἶχα πεῖ στόν ἀδερφό σου πώς μοῦ ἔκανε κόρτε ὁ Σαράντης, γι' αὐτό μ' ἔστειλε στή λεύκα καί τόν περίμενα ὥσπου πέρασε — ὥστε Σαράντη τόν λέγανε αὐτόν πού σκότωσες, νά πού μάθαμε κιόλας πώς λεγότανε ὁ ἐραστής σου, θριαμβολογῶ τότε ἐγώ χαμηλόφωνα, καί μεταξύ μας πολύ καλά τοῦ ἔκανε τοῦ ἐθνοπροδότη καί τόν σκότωσε, τήν καθησυχάζω, παρευθύς, ἐάν γινόταν ὄφειλε καί σήμερα νά τό ἐπαναλάβει, τήν καθησυχάζω ἀλλά ἐμένα νά μή μοῦ πασάρει ψέματα, ἐγώ διακρίνω καί στό σκοτάδι, εἶμαι λύγξ! τήν προειδοποιῶ, ἀποκλείεται νά τήν ἔστειλε στή λεύκα ὁ Φάνης μας νά συναντήσῃ αὐτόν τόν κύριο Σαράντη τόν κορτάκια, πού σύχναζε στό ψιλικατζίδικο τοῦ πατέρα της, καί γιά δεύτερο λόγο ἀποκλείεται νά τήν ἔστειλε ὁ Φάνης ἐφόσον ὁ χαφιές ἦταν ἐρωμένος της,

ἐμεῖς οἱ Μοραῖτες στά ζητήματα ἠθικῆς εἴμεθα ἄτεγκτοι! τῆς ἀποδεικνύω πόσο εἶναι κραυγαλέα καί τούτη ἢ ἀντίφαση, τῆς κατεδαφίζω ἀκόμη ἓνα μετερίζι τοῦ παραλογισμοῦ τῆς. Φουντώνει ξανά τό πάθος τῆς ὅμως χαμηλόφωνα: ὁ Σαράντης δέν ἦταν ἀγαπητικός τῆς, ὄχι! ὄχι! χτυπιέται, ἦταν ἓνας μόρτης! Κι ὁ ἀδερφός μου ἦταν κερατάς! ἦταν κερατάς! ἐθελοντής κερατάς! δεκαοχτώ χρονῶ ξελογιασμένη κοπελίτσα ἦτανε τότε ἡ Φιλιώ καί ὁ φονιάς, ὁ κερατάς, μέ τό φανατισμό του σκότωσε τήν ἀγάπη μέσα τους! ὁ γάμος τους κατόπιν ἀπεδείχθη εὐθύς ἐξαρχῆς ναυάγιο — μά ποιᾶ ἀγάπη κακομοίρα μου; ἀναρωτιέμαι ἐνδιαθέτως μέ συμπόνια καί ἀναπόφευκτα μέ ἀθέλγητη εἰρωνεία, μιά τρύπα ἦσαν κακομοίρα γιά τό Φάνη μας, ὁ ἄντρας σου ἦτανε λαϊκός ἀγωνιστής, ἦτανε στέλεχος, σέ πῆρε γιά νά λύσει τό σεξουαλικό του πρόβλημα, ἀναλογίζομαι καί συνάμα ἀναρωτιέμαι ἀνήσυχη μὴν τυχόν πρωτύτερα, πού μέ παρέσυρε ἡ ὀργή, βγάζοντας τό ἄχτι μου ξεστόμισα μαζί μέ τό χαμό τοῦ Λαοκράτη καί τίποτε προσβλητικό ἀπ' ὅσα συλλογιόμου περι τρύπας. Ἡ ἀνισόρροπη ὡστόσο, μέσ στήν παράκρουση αὐτῆς τῆς νύχτας, ἀφανισμένη νά χτυπιέται μέ φαντάσματα, ἔχει φτάσει στά ὄρια τῆς ἀντοχῆς — σαράντα ὀχτώ ὥρες ξάγρυπνη, ἀπό τή Βοστόνη ξάγρυπνη! — δέν ἔχει πιά δυνάμεις γιά νέο ἀντιπερισπασμό, ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει χαμηλόφωνα, μονότονα: σκότωσε τήν ἀγάπη μας, ἦταν φανατικός, μ' ἀνάγκασε νά τοῦ βάλω κέρατα — ἄς μὴν ἀνασκαλεύουμε τόσο βαθιές πληγές. Λοιπόν; τή ρώτησε ὁ ἄντρας μου, φίδι κολοβό, ἀποβλέπει ὕπουλα νά τήν ἐπαναφέρει σέ κάποια ἡρεμία γιά νά ψαρέψει χάρις

στήν ἀντάρα τοῦ μυαλοῦ τῆς ποιός ξέρεи τί στοιχεῖα εἰς βάρος μου. Ὅπωςδῆποτε, σιγά σιγά ἠρέμησε ἄν καί κατακίτρινη σάν πτώμα, ἐξουθενωμένη. Λοιπόν, τόν περιμένε ὡσότου ἓνα ἀπομεσήμερο πέρασε κατὰ τύχη ἀπό τή λευκα ὁ Σαράντης καί ἡ Φιλιώ τοῦ μίλησε, γειά σου καλέ, τοῦ λέει, τί χαμπάρια; τοῦ λέει, καιρούς καί ζαμάνια ἔχουμε, τοῦ λέει, ἤθελε νά ἐκδικηθεῖ τό θάνατο τοῦ Θάνου, ἄλλη ἀνάμιξη δέν εἶχε, στή χωσιά τόν παραφύλαξε ὁ ἀδερφός μου καί κάποιος ἄλλος μαζί, τόν σκοτώσανε στό σοκάκι ἐξ ἐπαφῆς, μά ἦταν ἀτζαμηδες φονιάδες, δέν ἔμεινε στόν τόπο.

«Προτείνω νά τό διαλύσουμε, εἶναι πολύ ἀργά.» Ὁ ἄντρας μου τό φίδι, ὁ μοναδικός ὑπαίτιος γιά τούς βραχνάδες μου, ὕψωσε τή φωνή καί τοῦτο πρὸς στιγμὴν ἀνακουφιστικά μέ ξάφνιασε ὕστερα ἀπό τόσες ὥρες ψιθυριστὴ συζήτηση: «Δύο παρά τέταρτο. Προτείνω...»

«Κάθισε χάμω!» Τόν προειδοποιῶ ἀπειλητικά μέ τή ματιά — θά ἔχει νά κάνει μαζί μου ἄν...

«Ἄν δέν ξεκουραστεῖς, Φιλιώ, θά καταρρεῦσεις! Θά τηλεφωνήσω γιά ταξί, νά σέ πάω στό ξενοδοχεῖο.»

«Κάθισε χάμω! Θά λυθεῖ ἀπόψε τό ζήτημα!»

«Δέ βρέχει, Φιλιώ... Οὔτε πρόκειται νά καταλήξουμε, σ' αὐτά τά ζητήματα ὁ ὑποκειμενισμός... Προτείνω νά σταματήσουμε ὀριστικά ἐδῶ.»

Προτείνει ὁ σατανάς τό φίδι, ἀναγούλιασα. Προτείνει, λές καί συνεχίζουμε οἱ τρεῖς μας μιά συνωμοτική συνεδρίαση, πού ἔχει ξεκινήσει ἀπό τά μεγάλα χρόνια, τότε πού ἤμασταν στά πρόθυρα νά κυριέψουμε

ἔμεῖς ἡ Λαϊκὴ Ἐπανάσταση τὸ κράτος. Τώρα, ἀναλογίζομαι, τρεῖς ἀνακριτές ἀνακρίνοντας συνεχῶς ἀλληλοανακρίνονται... πῶς χάθηκαν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα χρόνια, ἀναλογίζομαι. Ἐτούτη ἐδῶ ἡ τοξικομανὴς πούληθηκε στὸν ἱμπεριαλισμὸ καὶ κίοτεψε, ἀλκοολικὴ καὶ πουτάνα, ἀναλογίζομαι, ὁ ἄντρας μου ἀποκαλύφθηκε προδότης ἐσχάτης προδοσίας, τσακάλι τοῦ ρεβιζιονισμοῦ ἀποκαλύφθηκε. Μοναχὰ ἐγὼ ἡ δόλια ἔχω ἀπομείνει ἀλύγιστο ἀτσάλι. Τί νὰ πρωτοπροφτάσω ἡ δόλια; Γιατί κοιμᾶται ὁ Λαός; Μὲ πνίγει παντοῦ ἡ σαπίλα. Καὶ τὸ ψέμα.

Σκύβω πιό κοντὰ στὸ κεφάλι της — χωμένο στὴν μπερζέρα κουτουλάει ἀπὸ τὴ νύστα. Τῆς τὸ ἐξηγῶ ξανά ὅσο γίνεται πιό σταράτα, πιό ἀπλά, ἔτσι πού νὰ χωρέσει ἐπιτέλους ἡ κραυγαλέα ἀντίφαση στὸ σαλεμένο μυαλό της: ἡ Φιλιώ κρύφτηκε στὸν κῆπο μας ἐπὶ τρία μερόνυχτα, ἔτσι; τῆς τὸ ἐξηγῶ χαμηλόφωνα — ἀλήθεια, ἐσύ γιατί κρύφτηκες στὸν κῆπο τῆς κυρίας Μαρουσῶς; σμίγει τώρα ὁ ἄντρας μου ὁ σατανὰς τ' ἀγανά του φρύδια καταθορυβημένος. Ἐξηγῶ ὑπομονετικά καὶ γιὰ τοῦτον τὸν ἠλίθιο τὴν κραυγαλέα ἀντίφαση: ὅταν ἔμαθε ἡ Φιλιώ πῶς ἐκεῖνος ὁ μόρτης ὁ χαφιές δὲν ἔμεινε στὸν τόπο φοβήθηκε καὶ κρύφτηκε στὸν κῆπο, ἔτσι; — ἔτσι! ἔτσι! κουτουλάει ἐξουθενωμένη, οἱ μαῦροι κύκλοι στὰ μάτια σκιάζουν ὅλο της τὸ πρόσωπο, ζαρωμένο ἀπὸ τὴν ἐξάντληση. Καὶ καπνίζει ἀλυσίδα ἀγκομαχώντας, μόλις σβῆσει τὸ ἀποσιγαρο ἀνάβει αὐτοστιγμὴ τσιγάρο, σηκώνει ὡς τὸ στόμα της μὲ δάχτυλα τρεμάμενα τὸν ἀλαβάστρινο ἀναπτῆρα μου ἀπὸ τὸ τραπεζάκι, μ' ἔχει πνίξει καὶ μένα ἡ τσιγαρίλα, βῆχω καθὼς τῆς ἐξηγῶ: ἔμεινε

κρυμμένη λοιπὸν στὴν καλαμωτὴ στὸν κῆπο μας ἐπὶ τρία μερόνυχτα, ἔτσι; — ἔτσι! κουτουλάει ἐξουθενωμένη — ἅ, ὥστε ἔτσι! ἀναφώνησε τώρα ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι καὶ γέρνει μὲ περίσκεψη πάνω της, τὴν παρατηρεῖ, τί ἐπιδιώκει ἄραγε ὁ σατανὰς εἰς βάρος μου; ἀναρωτιέμαι, συγκεντρώνομαι καὶ πάλι μετὰ τόσες ἐπαναλήψεις μάταιες στὸ ἐπιχειρήματά μου, εἶναι ἀπράνταχτο: πότε κατέφυγε στὸν κῆπο μας, πότε κρύφτηκε στὴν πεσμένη πέργκολα τοῦ θεῖου Ζήνων ἡ Φιλιώ; — ἅ! ἅ! κακάρισε τώρα σάν μαδημένο κοτόπουλο ὁ ἄντρας μου ὁ σατανὰς καὶ γκρεμίστηκε συντρίμμι στὴν καρέκλα ἀντίκρου μου, χούφτιασε τὸ στόμα του μὲ δέος. "Ὡστε, συνεχίζω ἐγὼ ἀδυσώπητη, ἐάν εἶχε μαρτυρήσει ὁ μόρτης ποιὸς κατὰ τὴ Φιλιώ τὸν σκότωσε, ποῦ θὰ ὀρμούσε ἡ συμμορία γιὰ νὰ βάλει φωτιά, νὰ πετσοκόψει; — σταμάτα! μοῦ γνέφει σείοντας ἀδιόρατα τὸ δάχτυλο ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι. Θριαμβολογῶ χαμηλόφωνα: κατὰ τὴ Φιλιώ, φυσικά, θὰ ὀρμούσανε ἐκεῖ ἀκριβῶς πού κρύφτηκε ἡ Φιλιώ γιὰ νὰ σωθεῖ. Φιλιώ μου, ὅπερ ἔδει... καὶ μὲ τίς ὑγείες σου! Ὁ ἄντρας μου τὸ φίδι παρατηρεῖ τώρα τὴ Φιλιώ περίλυπος σάν δαρμένος διακονιάρης. Θριαμβολογῶ χαμηλόφωνα:

«Ὁ Φάνης μας δὲν εἶχε ἀνάμιξη στὸ ἔγκλημα, ὁ Φάνης ἦταν στέλεχος! Ἐσύ σκότωσες, Φιλιώ, τὸν ἔραστή σου. Καὶ σοῦ ἐπαναλαμβάνω: καλὰ τοῦ ἔκανες, εὖγε σου! Τότε ἀγωνιζόσουνα καὶ σύ γιὰ τὸ Λαό!»

Μαγκωμένη χτυπιέται ἀλλόφρων, πνίγεται. Ἡ μαθηματικὴ λαβίδα μου εἶναι ἀτσαλένια, τὴν κρατῶ ἴδια καρφισωμένη πεταλούδα κι ἅς φτεροκοπάει τὰ

παρδαλά φτερά της μέ απόγνωση, ματαιοπονεί. Ψιθυριστά, βραχνά μέ καταριέται, πού τήν εξανάγκασα μέ τήν πλεονεξία μου, ἐγώ τήν ἔφερα στήν Ἀθήνα... ἐγώ!... ἐγώ!... ἡ ἀπληστη!

«Ὅχι, Φιλιώ μου. Ὁ φονιάς ἐπιστρέφει στόν τόπο τοῦ ἐγκλήματος.»

«Ὁ ἀδερφός σου ἦταν! Ἐγώ δέν ἔκανα τίποτα. Κατέβηκε γραμμή.»

«Καί ἀπό τή Βοστώνη ἐπιστρέφει», σφραγίζω τήν κατατρόπωσή της χαμηλόφωνα καί, γιά τήν περίσταση, ἀρκούντως μεγαλόψυχα. Ἀξιοθρήνητος κι ὁ ἄντρας μου, τόν παρακολουθῶ μέ τήν ἄκρη τοῦ ματιοῦ – χλωμός, каработсаκισμένος, μάταια προσπάθησε νά ἐμποδίσει τήν πανηγυρική ἀποκάλυψη, τό λαχταροῦσε ὁ προδότης ρεβιζιονιστής ν' ἀποδειχτεῖ ἐγκληματίας ὁ Φάνης μας! Ἐφόσον καί οἱ δύο μασκαράδες ξεμασκαρευτήκανε, μπορῶ μέ καλοσύνη νά καταφέρω χαμηλόφωνα τή χαριστική βολή: «Ποιόν μαυροφόρεςες, Φιλιώ, ὅταν μπήκες νιόπαντρη στό σπίτι μας; Τόν ἀδερφό σου ἐπειδή τόν πρόδωσε ὁ πατέρας σου στούς γερμανοσολιάδες καί τόν σκότωσαν ἢ τό χαφιέ τό γερμανοσολιά τόν ἐραστή σου ἐπειδή τόν σκότωσες; Ποιόν ἔκλαιγε ἡ καρδιά σου; Τόν προδομένο ἢ τόν προδότη; Πές μου τήν ἀλήθεια!»

Χτυπιέται ἐσωτερικῶς καί τήκεται, εἶναι προφανές. Καί ξέπνοη ψελλίζει πώς ὁ κερατάς τῆς στραγγάλισε τήν ψυχή ὁ φονιάς, ἀπό κείνη τή νύχτα ἡ Φιλιώ, ἀπό κείνη τή νύχτα πού τήν ἀνάγκασε ὁ κερατάς, ἡ Φιλιώ νιώθει πεθαμένη. Μονομιᾶς ἄδειασε ἡ καρδιά της στράγγιξε, στή ζωή της πιά δέ χαίρεται τίποτα, οὔτε νιώθει τίποτα, ζεῖ σάν πεθαμένη, θές

στήν Ἀθήνα κάθεσαι, θές στό Σικάγο ἢ στή Βοστώνη, ὅπου καί νά κάθεσαι σάν πεθαμένη ζεῖ, ὁμολογεῖ μέ ἔσχατη ἀπόγνωση ἐκλιπαρώντας τόν ἄντρα μου τό ξόανο, μόνο μέ τήν τρομάρα ζεῖ, θές στήν Ἀθήνα ἢ ὅπου θές... καί πού ἔφυγε ἀπό τήν Ἀθήνα νά γλιτώσει, ἡ τρομάρα ἀπό τήν καρδιά της δέν ἔφυγε, φύτρωσε ἐκεῖ βαθιά ἀπό κείνη τή νύχτα ἔχασε ἡ Φιλιώ τό πιό πολύτιμο δῶρο στόν ἄνθρωπο, ἔχασε τόν ὕπνο της. Καί τρέμει πώς ἀργά ἡ γρήγορα σάν τίς ἄλλες μανάδες καί ἡ Φιλιώ... σάν τίς ἄλλες μανάδες... Πῆγε νά σφουγγίσει τά δάκρυα κι ἔθαψε στίς χούφτες τό πρόσωπο.

Δέν κλαίει. Ἦσυχία. Ἀφουγκράστηκα μήπως στό πλαινό δωμάτιο τά μικρά... Ἦσυχία. Ὡσπου σηκώθηκε ἀπό τήν μπερζέρα. Σηκωνόμαστε κι ἐμεῖς. Ὁ ἄντρας μου ὁ ἠλίθιος ζυγιάζεται στά νύχια ἔτοιμος νά τηλεφωνήσει γιά ταξί, νά τήν πάει στό ξενοδοχεῖο. Ἀποχαυνωμένη μέ κοιτάζει λές καί δέν ὑπάρχω. Μουρμούρισε στόν ἄντρα μου:

«Μαῦρο κούτσουρο στό στρώμα ἡ πιασμένη...»

«Τή γνῶριζες ἢ πῆγες κατόπιν ἐπί τούτου;»

Δέν τοῦ ἀποκρίθηκε. Ἄναψε τσιγάρο καί σίμωσε τήν μπαλκονόπορτα, τήν ἄνοιξε. Ἀκίνητη ἀγναντεύει ψηλά τή νύχτα. Ἡ ἀτμόσφαιρα καθαρίζει λίγο λίγο, φεύγει ἡ κάπνα, ἡ τραπεζαρία γέμισε ἀπόβροχο.

Ἄνατρίχιασα:

«Κλείσε τήν μπαλκονόπορτα!»

Πῆγαινε ἡ Φιλιώ κατόπιν καί τή φρόντιζε, μονολογεῖ χαμηλόφωνα ξεφυσώντας τόν καπνό ψηλά ἔξω στόν οὐρανό, στή νύχτα. Δέν μποροῦσε νά διώξει τά μάτια του καί πῆγαινε, ὥσπου συχωρέθηκε ἡ

κερα-Ματίνα... ἦταν καρτερική, ἔκρυβε τὰ δάκρυα... καί ἡ Φιλιώ τήν ἔπλενε, τήν ἀλλαζε, τήν τάζε... πιασμένη, μαῦρο κούτσουρο.

Ναί, εἶμαι σίγουρη ποιόν μαυροφόρεσε νιόπαντρη ἡ ξετσιπίωτη. Σάν χαροκαμένη «ἀρραβωνιαστικιά» τοῦ μόρτη θά ἐμφανίστηκε ἡ γρουσουζα στήν πιασμένη.

«Κλείσε, σοῦ λέω, καί κρυώνω!»

Τραβήχτηκε ἀφήνοντας ἀνοιχτή τήν μπαλκονόπορτα, μουρμούρισε στόν ἄντρα μου: «Ὁ Θάνος δέν πρόφτασε... τόν ντουφεκίσανε».

Ἄλαλο τό ξόανο. Τή ρώτησα ἐγώ τί δέν πρόφτασε ὁ ἀδερφοῦλης της. Ἡ τσούλα, ἐξουθενωμένη, πάλι στόν ἄντρα μου ἀποτείνεται:

«Τίποτα δέν ἔκανα, μόνο ὡς τή λεύκα... Εἶχε κατεβεῖ γραμμή, θά ἦτανε Ἰούλιος, Αὐγούστος... Μᾶς ἔβαζε τό καθήκον ἡ ὀργάνωση νά σκοτώσουμε στή γειτονιά μας ἕνα γερμανοτσολιά, ἕνα χαφιέ... στήν ἀνάγκη καί μέ σφυρί ἄν δέν εἶχαμε πιστόλι.»

Ἐγώ τέτοια γραμμή δέν τή θυμόμουν καί νά μή λείι παραμύθια βρώμικα! φυσομανῶ καθῶς κλείνω ἐγώ τήν μπαλκονόπορτα, κρυώνω. Ἄς λάβει δέ ὑπόψη, ἐμεῖς εἶχαμε πιστόλια καί κανένα δέ σκοτώσαμε! Γράφαμε συνθήματα.

«Κάθε γειτονιά ἕνα χαφιέ», ξεψυχισμένα ἐπιμένει στόν ἄντρα μου.

Στή δικιά μου τή γειτονιά ἔμενε ἡ Φιλιώ! φυσομανῶ, ἄς μή μᾶς ἀμολάει προπαγανδιστικά πυροτεχνήματα! Ποιόν νά σκοτώσουμε ἐμεῖς πού μᾶς σκοτώνανε; Προκηρύξεις πετούσαμε, βγάζαμε χωνί, γράφαμε στούς τοίχους συνθήματα...

«Ἰούλιος ἢ Αὐγούστος ἦτανε. Καί εἶδα στά ξαφνι-

κά ὅτι φανατίστηκε», μουρμούρισε ἀποκλειστικά στόν ἄντρα μου λές καί δέν ὑφίσταμαι ἐγώ. Βούλιαξε βαθιά μέσ στήν μπερζέρα, τά μάτια της γλαρώνουν, χασμουρήθηκε.

Τό ξόανο ἀνέγγιχτο ἀπό τή γαιδουριά της ἀπέναντι στή νόμιμη γυναίκα του, ἀπό τήν κατασυκοφάντησή του Ἄγωνα. Τῆς κάνει καί μιξογαλιφιές: «Ναί, τό θυμάμαι... Αὐγούστος».

«Τί θυμάσαι;» βράζω χαμηλόφωνα.

«Ἀρχές Αὐγούστου... ὅλοι οἱ τοῖχοι γράφανε: ΘΑΝΑΤΟΣ... εἶχε ἀρχίσει ἡ σφαγή.»

«Πουλημένε ἀναθεωρητή!»

«Τότε κατέβηκε ἡ γραμμή. Ἦταν μετά τό ντού, ρημάζανε τήν Καλλιθέα οἱ τσολιάδες.» Κόμπιασε, τό συλλογίστηκε ξανά: «Στή δικιά μου τή γειτονιά κατέβηκε».

Ἡ φόνισσα ἄφησε στό σταχτοδοχεῖο τό τσιγάρο, τά βλέφαρά της βάρυναν. «Ὁ Θάνος δέν τά πρόφτασε... πέθανε ἀθῶος. Κι ἐγώ τίποτα δέν ἔκανα, μ' ἔστειλε στή λεύκα... Ὅταν μαθεύτηκε στή γειτονιά πώς κάποιον σκοτώσανε κοντά στή φάμπρικα κρύφτηκε στήν καλαμωτή... μαθεύτηκε πώς τόν πήγανε στό νοσοκομεῖο, πώς ἀκόμη ἀνάσαινε. Ἄν ἔρθουνε στό σπίτι, ἔλεγα, μπορεῖ νά τό κάψουνε χωρίς νά ψάξουνε στόν κῆπο... ἔπρεπε ὅπωςδήποτε νά εἰδοποιήσω τόν.»

Σαρκάζω μέ τόν ὄγκο τῆς ψευτιάς της: μία λεπτομέρεια τῆς διέφυγε, ὁ Φάνης μας στό τέλος τῆς Κατοχῆς ἦτανε παράνομος, δέν ἔμενε στό σπίτι μας, κρυβότανε. Κατά ποιόν τρόπο θά τόν εἰδοποιούσε ἡ Φιλιώ;

Χαράξανε τά μάτια της. Καί πάλι ἀποκλειστικά

στόν άντρα μου άποτείνεται: «Ήταν μεγάλη ή άγάπη μας... έρχότανε κρυφά τίς νύχτες. Τό καλοκαίρι εκείνο κάθε νύχτα τρύπωνα στήν καλαμωτή και τίς πίο πολλές φορές έρχότανε για μένα. Είχαμε κρύψει πίσω από τό τουβλό τό κλειδί, ξεκλειδώνω τό πορτάκι, τρύπωνω στόν κήπο... Τίς τελευταίες νύχτες, ώσότου φύγανε οί Γερμανοί, δέ φάνηκε. Τόν καρτερούσα κρυμμένη εκεί για νά του πώ νά φυλαχτεί, νά φύγουμε μαζί. Έγώ πού άλλου νά πήγαινα μονάχη;» Έγχειρε τό κεφάλι της. «Και κείνος, ναί... μέ είχε άγαπήσει, ναί!»

«Ό Φάνης ήταν στέλεχος, δέν είχε μικροαστικές προκαταλήψεις», τής κατεδαφίζω τά γυναικουλιστικά προσχήματα.

«Ήτανε μιά τρέλα οί δύο μας — όσο βάσταξε... μιά τρέλα!... Ύστερα, κατέβηκε ή γραμμή... μ' έστειλε μέ τό ζόρι στό μόρτη πού μέ κόρταρε.»

Κρατώ και τήν άνάσα μου ώσπου νά βεβαιωθώ ότι ή δικιά της δέ σταμάτησε: «Λοιπόν;»

Δέ μου άποκρίνεται.

«Και τί έγινε... λοιπόν;»

Σιωπή. Δέ μου άποκρίνεται.

«Θέλεις νά πλαγιάσεις στόν καναπέ, Φιλιώ;» διακριτικά διατύπωσε τήν έγνοια του για τήν πουτάνα φόνισσα ό άντρας μου ό σατανάς.

Άπό τήν μπερζέρα ίσα ίσα ό στεναγμός: «Έγώ τί φταίω;... άν είχε έρθει στήν καλαμωτή ό κερατάς... ναί, τότε θά του τό 'λεγα ότι κεράτειπε... άλλιώτικα ό μόρτης δέ χωνόταν στό σκοτεινό σοκάκι.»

Στό ξέχειλο σταχτοδοχείο καπνίζει ακόμα τό σιγάρο της. Τό πατίκωσα. Και τώρα; Έπούτη έδώ

άποκοιμήθηκε — είμαι σαστισμένη... για τήν άκρίβεια, έξαλλη είμαι άνάστατη. Ό άντρας μου έχει έξαφανιστεί ό σατανάς. Πού πάει; Σύγκαιρα ξαναμπήκε στήν τραπεζαρία σφίγγοντας στήν άγκαλιά του μιά κουβέρτα, ένα μαξιλάρι. Άπλωσε τήν κουβέρτα πάνω της σκεπάζοντας μαζί και τήν μπερζέρα. Τής βόλεψε τρυφερά τό μαξιλάρι — άφησέ την νά κοιμηθεί! μου γνέφει έπιταχτικά ό σατανάς. Τόν έμπόδισα πρίν σθήσει και τό τελευταίο λαμπιόνι στό πολύφωτο. Βγήκα μαζί του στόν άντρέ.

«Θές νά πείς πώς δέν είναι φόνισσα;»

«Θά κοιμάται ώς τό πρωί άν δέν τήν ένοχλήσουμε.»

«Πώς αύτή δέν έκανε τίποτα; Άπλώς περίμενε στή λεύκα; Τό πιστεύεις;»

«Είναι πεθαμένη από τήν κούραση.»

Ψιθυριστά τόν άγρίεψα: «Ναί ή όχι, διάβολε! Είναι φόνισσα; Μήν πās νά μου ξεγλιστρήσεις!»

«Πρέπει νά ζυπνήσω στίς έφτά.»

«Τότε ποιόν θεωρείς φονιά;»

Καρφώθηκε τό βλέμμα του πάνω μου — για πρώτη στή ζωή μας φορά κοιταζόμαστε άπόψε κατάματα στό μισοσκόταδο του άντρέ. Και δέ μου λέει ναί τό βλέμμα του, δέ μου λέει όχι. Κατέβασα έντρομη τή ματιά μου, έγώ! Ό σατανάς φεύγει μέσα στήν κρεβατοκάμαρα.

«Τρομερά! Έχουνε γίνει σ' αυτόν τόν τόπο τρομερά! Και κανέννας δέ μετάνιωσε. Τρομερό!... κανέννας δέν έκανε τίποτα!»

«Αύριο θά λογαριαστείς μαζί μου, φίδι!» — ό ψίθυρός μου σφυριχτός μήπως ζυπνήσουνε τ' άθώα.

Ἐγώ εἶμαι ἀπό ἀτσάλι, ἀλύγιστη, δέ θά μέ συντριψουν, μά ὁ πόνος... ἀπό ἀτσάλι εἶμαι καί δέν κλαίω, νοτίζουμε τά μάτια μου κομμάτι, ἐγώ ποτέ δέν κλαίω... ἄς μέ προδώσανε ὅλοι, ἄς μ' ἐγκαταλείψανε μονάχη... ὡς κι ὁ ἄντρας μου ὁ προδότης μέ πρόδωσε, ὅμως ἐγώ εἶμαι στοιχεῖο ἀγωνιστικό, ἀντάρτισσα, δέν κλαίω ποτέ!... ποτέ! ἄς μοῦ σπαράξει τά σωθικά ἢ μοναξιά, ψυχὴ δέν ἀπόμεινε κοντά μου... ἄχ, ὁ πόνος τῆς λαβωματιάς πού μοῦ χάρισαν οἱ ἀχάριστοι... ὅσο περνᾶνε οἱ ὥρες ὁ πόνος μου θεριεύει, γίνεται ἀβάσταχτος, σέ λίγο ξημερώνει... καί πάλι ἐγώ δέν κλαίω, ἐμένα ὁ ἀδερφός μου... ὁ ἀδερφός μου ἐμένα ἦταν ταγματάρχης, δέν ἦτανε φονιάς... τό ἀντιλαμβάνεσαι, σατανά προδότη ρεβιζιονιστή; δέν ἦτανε φονιάς!... δέν ἦτανε φονιάς! – θά τρελαθῶ! ταγματάρχης ἦταν, στέλεχος, τόν στήσανε ἀθῶο στή χαράδρα οἱ δολοφόνοι!... ἀλλά ἐσεῖς, μ' αὐτές καί μ' αὐτές τίς προδοσίες σας τσακάλια χαντακώσατε διεθνῶς τό Κίνημα... ἐμένα ὁ ἀδερφός μου, ἂν δέν ὑπῆρχατε ἐσεῖς λιπόψυχα τσακάλια, ὁ ἀδερφός μου σήμερα θά ἦταν στρατηγός τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Στρατοῦ, νικητῆς καί τροπαιούχος, μπορεῖ καί ἀρχιστράτηγος, καμία τσόλα τοξικομανῆς δέ θά 'χε τό δικαίωμα... κανέναν ρεβιζιονιστῆ προδότης... ποιός θά κοτούσε νά συκοφαντήσῃ γιά φονιά τόν Καλλιμανόπουλο... ὄχι, δέν ἀνέχομαι νά κοιμᾶται αὐτὴ ἐνῶ ἐγώ... δέν τό ἀντέχω νά κοιμᾶται ἢ φόνισσα καί νά 'χω χάσει τόν ὕπνο μου ἐγώ, διπλωμένη στήν καρέκλα ἀντίκρου τῆς νά σφίγ-

γω τὴ ζακέτα στό κορμί μου, ξεπάγιασα, σέ λίγο ξημερώνει... ἢ μέση, τά νεφρά μ' ἔχουν ἀφανίσει, μέ περονιάζει ἢ ὑγρασία τόσες ὥρες διπλωμένη στήν καρέκλα ξάγρυπνη ἀντίκρου τῆς, ἐγώ!... θά τρελαθῶ! ἦταν ταγματάρχης!... οἱ ἔθνοπροδότες, οἱ χαφιέδες πρέπει νά ἐξοντώνονται... γιά δές ἢ παλιοβρόμα! σάν πεθαμένη κοιμᾶται στήν μπερζέρα μου τόν ὕπνο τοῦ δικαίου ἐνῶ ἐγώ κρῶνω... ὁ ἀδερφός μου ἂν δέν τόν δολοφονοῦσαν οἱ μοναρχοφασίστες θά ἦταν σήμερα... μέ ποῖο δικαίωμα κοιμᾶται σάν πεθαμένη ἢ φόνισσα;... θαρρεῖς καί ἢ θωριά τῆς γαλήνεψε ἀσάλευτη πού μοιάζει πεθαμένη, ἢ ἀνάσα ἀναδεύει ἡσυχὰ τούς ὤμους τῆς κάτω ἀπό τὴν κουβέρτα... καί στά χεῖλια τῆς ἀδιόρατο χαμόγελο, ὅπως οἱ νεκροί, ἓνα ὑποτυπῶδες ἀγαθὸ χαμόγελο... ἔ, μέ ποῖο δικαίωμα ἢ πατσαβούρα χαμογελώντας μοῦ ἔκλεψε τόν ὕπνο;... πάει νά μοῦ κλέψῃ καί τό σπίτι μου!... πρέπει δηλαδή ἐγώ νά τὴν καταγγείλω στήν Ἀσφάλεια τὴ φόνισσα;... ἄς μὴν ἦταν νά σπιλώσουν τοῦ Φάνη μας τὴ μνήμη οἱ φασίστες – σέ συγυρίζα ἐγώ!... πονάω, ἢ λαβωματιά πού μοῦ χάρισαν οἱ προδότες... ξεπάγιασα, κρῶνω... πάνω στά πόδια μου γιά νά ζεσταθῶ σιδερώνω μέ τὴν παλάμη τό χαρτί τοῦ συμβιβασμοῦ πού μοῦ 'γραψε ὁ δικηγόρος, τό τσαλάκωσε ὁ ἀνεκδιήγητος προδότης σατανάς ὁ ἄντρας μου... γιατί δέν τό ὑπογράφῃ ἢ βρόμα νά παραιτηθεῖ ἀπό τίς ἀξιώσεις τῆς;... τό σπίτι τ' ἀγόρασε ὁ Καλλιμανόπουλος... καί ἄχ, μέ σφάζει ἢ μοναξιά, κρῶνω, ἐμένα ὁ ἀδερφός μου ἦταν ἥρωας, ἦταν Καλλιμανόπουλος, σ' αὐτό τό σπίτι γεννήθηκε, μεγάλωσε, παντρεύτηκε... ὁ ἀδερφός μου ἐμένα δέν ἦτανε φονιάς!... δέν ἦτανε φο-

νιάς!... θά τρελαθῶ!... δέν ἦτανε φονιάς!... ἀθῶο τόν
στήσαν στή χαράδρα!... κι αὐτό τό σπίτι ἐγώ... ἐγώ
ἔχω ν' ἀναστήσω δύο ἀθῶα κορίτσια κι ἔχω γιά ἄν-
τρα μου ἕναν προδότη ρεβιζιονιστή, ἕναν ἀνίκανο μα-
λάκα!... γιατί δέν παραιτεῖται ἡ βρώμα;... δηλαδή,
τί νά κάνω ἐγώ; Νά τή σκοτώσω;...

